

Västlig militär övningsverksamhet 2014-2019

Anpassning, utveckling och framsteg

Albin Aronsson, Björn Ottosson

FOI-R--4875--SE

MARS 2020

Albin Aronsson, Björn Ottosson

Västlig militär övningsverksamhet 2014- 2019

Anpassning, utveckling och framsteg

Titel	Västlig militär övningsverksamhet 2014-2019– Anpassning, utveckling och framsteg
Title	Western military exercises 2014-2019 – Adjustment, development, and progress
Rapportnr/Report no	FOI-R--4875--SE
Månad/Month	Mars
Utgivningsår/Year	2020
Antal sidor/Pages	65
ISSN	1650-1942
Kund/Customer	Försvarsdepartementet
Forskningsområde	Säkerhetspolitik
FoT-område	Inget FoT-område
Projektnr/Project no	A11902
Godkänd av/Approved by	Lars Høstbeck
Ansvarig avdelning	Försvarsanalys

Bild/Cover: Dursun Aydemir / Anadolu Agency / Getty Images. NATO allies demonstrate joint capabilities on land, air and sea for an audience of distinguished visitors and media at Trondheim, Norway during exercise Trident Juncture 18 on Oct. 30, 2018.

Detta verk är skyddat enligt lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk, vilket bl.a. innebär att citering är tillåten i enlighet med vad som anges i 22 § i nämnd lag. För att använda verket på ett sätt som inte medges direkt av svensk lag krävs särskild överenskommelse.

This work is protected by the Swedish Act on Copyright in Literary and Artistic Works (1960:729). Citation is permitted in accordance with article 22 in said act. Any form of use that goes beyond what is permitted by Swedish copyright law, requires the written permission of FOI.

Sammanfattning

Denna översikt av västlig militär övningsverksamhet besvarar följande forskningsfråga: Vilka mönster går att observera i västlig övningsverksamhet 2014–2019 som är relevanta för västs samlade förmåga att bedriva högintensiv krigföring mot en kvalificerad motståndare? Med hjälp av både kvantitativa och kvalitativa metoder har flera mönster identifierats.

Natos övningsverksamhet påverkades omedelbart av Rysslands illegala annektering av Krim 2014 och den kom snabbt att användas i syfte att återförsäkra och avskräcka. Antalet Nato- och Nato-associerade övningar ökade dramatiskt efter 2014 och den höga nivån har bibehållits under den studerade perioden. Skalan på övningarna har blivit större, med avseende på antalet deltagare, övade stridskrafter och ledningsnivåer samt geografisk utbredning. Antalet deltagande länder har också ökat och flera av Natos initiativ för att anpassa sig till det nya säkerhetsläget har integrerats i övningsverksamheten. Övningarna har även blivit mer komplexa. Fler avancerande förmågor tränas och graden av försvarsgrensgemensamhet har ökat.

Ett ännu viktigare mönster är att övningsverksamheten skiftat fokus mot territorialförsvar, artikel 5-scenarion, Sveriges närområde, och krig mot en kvalificerad motståndare. Under den studerade perioden har således ett stort kliv framåt tagits för att öka västs samlade förmåga, men flera problem och brister kvarstår.

Nyckelord: avskräckning, säkerhets- och försvarspolitik, militära styrkor, militär förmåga, övningar, Europa, Nordeuropa, Nato, kollektivt försvar, återförsäkring, ledning, logistik, försvarsplanering.

Summary

This report answers the following research question: What patterns are observable in Western military exercises 2014-2019 that are relevant for the West's combined capability to conduct high-intensity warfare against a peer competitor? Using both qualitative and quantitative methods, the report has identified several patterns.

NATO's exercise schedule was affected immediately by Russia's illegal annexation of Crimea in 2014, and exercises were quickly used for reassurance and deterrence purposes. The number of NATO and NATO associated exercises increased dramatically post-2014, and the level has been maintained throughout the studied period. The scale of the exercises has increased, regarding the number of participants, forces trained, command and control, and geographical spread. The number of participating countries has also increased, and several of NATO's initiatives aimed at adapting to the new security environment have been integrated into the exercises. The exercises have also become more complex. An increased number of advanced capabilities are being exercised, and the level of jointness has increased.

An even more important pattern is the focus shift toward territorial defence, NATO's eastern flank, article-5 scenarios, and warfare against a peer competitor. NATO has made great strides. However, several problems and shortcomings remain.

Keywords: deterrence, security and defence policy, military forces, military capability, exercises, Europe, Northern Europe, NATO, collective defence, reassurance, command, logistics, defence planning.

Förord

FOI-projektet Nordeuropeisk och transatlantisk säkerhet (NOTS) studerar på uppdrag av Försvarsdepartementet fortlöpande den säkerhets- och försvarspolitiska utvecklingen i Nordeuropa, inklusive relevanta länder och organisationer.

FOI genomförde under 2017 en omfattande samlad analys av västlig förmåga i Nordeuropa, varefter en rad behov av kunskaps fördjupning identifierades. Ett av dessa var västlig övningsverksamhet vad gäller innehåll och omfattning de senaste åren samt särskilt dess betydelse för utvecklingen av gemensam västlig förmåga till kollektivt försvar. Militär övningsverksamhet, och särskilt i Europa på senare år, är ett understuderat ämne. Den här studien har således karaktären av en förstudie där vi beskriver området, skapar oss en god överblick och identifierar viktigare mönster. Arbetet kommer att tas vidare i projektets studier 2020.

Författarna vill tacka alla de personer som har bidragit till genomförandet av studien genom att dela med sig av sin kunskap. Ett särskilt tack riktas till Jan Frelin och Örjan Ström som förtjänstfullt har granskat rapporten och kommit med värdefulla synpunkter och förslag på förbättringar. Lena Engelmark och Per Wikström ska också nämnas för sitt fina stöd vad gäller layout, figurer och kartor.

Stockholm i februari 2020

Krister Pallin

Projektledare NOTS

Innehåll

1	Inledning.....	10
1.1	Syfte och forskningsfrågor	10
1.2	Bakgrund, avgränsning och metod	11
1.2.1	Natos övningsverksamhet – före och efter 2014	11
1.2.2	Metod.....	12
1.3	Material och källkritik.....	13
1.4	Disposition.....	14
2	Att studera övningar	15
2.1	Politisk-strategisk nivå	15
2.2	Taktisk-teknisk nivå.....	16
2.3	Förmågeutveckling.....	17
2.3.1	Ledning och underrättelser	18
2.3.2	Verkan, rörlighet och skydd.....	19
2.3.3	Logistik	19
2.3.4	Storleken har betydelse	20
3	Västlig övningsverksamhet 2014-2019	21
3.1	Övningsverksamheten i siffror	21
3.1.1	Totala antalet övningar.....	22
3.1.2	Stora övningar	22
3.1.3	Övningar i Sveriges närområde	23
3.1.4	Övningsfinansiering och EDI.....	24
3.2	Övningsverksamheten och förmågor.....	26
3.2.1	Ledning och underrättelser	28
3.2.2	Verkan, rörlighet och skydd.....	30
3.2.3	Logistik	31
4	Tre illustrativa övningar.....	33
4.1	Trident Juncture	33
4.1.1	Ledning och underrättelser	34
4.1.2	Verkan, rörlighet och skydd.....	36
4.1.3	Logistik	36
4.2	Baltops	37
4.3	Anakonda	39
5	Stora framsteg, men vägen är lång	42
5.1	Framsteg och utveckling	42
5.1.1	Utvecklade förmågor för kollektivt försvar.....	42
5.1.2	Erfarenhetshantering och utveckling av övningar.....	43
5.1.3	Framsteg på den politisk-strategiska nivån	44

5.2	Problem och brister.....	45
5.2.1	Tvetydiga signaler.....	45
5.2.2	Många mål och intressenter	46
5.2.3	Få stora förbandsövningar	47
5.2.4	Ledning och underrättelser – kommunikationsproblem	47
5.2.5	Verkan, rörlighet och skydd	48
5.2.6	Logistik och mobilitetsproblem.....	49
5.3	Utblick mot framtiden	49
5.3.1	Amerikansk förstärkningsövning.....	50
5.3.2	Budgetosäkerhet.....	51
5.3.3	Omställningen mot storkrig håller i sig.....	52
6	Slutsatser	53
7	Referenslista.....	56

Förkortningar

A2/AD	Anti-Access/Area-Denial
ACO	Allied Command Operations
ACT	Allied Command Transformation
AIRCOM	Allied Air Command
AN	Anakonda
AWACS	Airborne Warning And Control System
BAP	Baltic Air Policing
CAOC	Combined Air Operations Centre
CAS	Close Air Support
CBRN	Chemical, Biological, Radiological, Nuclear
CCDCOE	NATO Cooperative Cyber Defence Centre of Excellence
CJET	Combined Joint Enhanced Training Initiative
CMX	Crisis Management Exercise
CoE	Centre of Excellence
DE	Defender Europe
EDI	European Deterrence Initiative
eFP	enhanced Forward Presence
ERI	European Reassurance Initiative
EU	European Union
HIMARS	High Mobility Artillery Rocket System
ISAF	International Security Assistance Force
JEF	Joint Expeditionary Force
JFAC	Joint Force Air Command
JFC	Joint Force Command
JFCBS	Joint Force Command Brunssum
JFCNP	Joint Force Command Naples
JWC	Joint Warfare Centre
LANDCOM	Allied Land Command
MARCOM	Allied Maritime Command
MDO	Multi Domain Operations
MJO+	Major Joint Operations Plus
MTEP	Military Training and Exercise Programme
NFIU	NATO Force Integration Units
NRF	NATO Response Force
OSSE	Organisationen för Säkerhet och Samarbete i Europa
OCO	Overseas Contingency Operations Fund

PACE	Parallel and Coordinated Exercise
PMESII	Political, Military, Economic, Social, Information, Infrastructure
RAP	Readiness Action Plan
RSOM&I	Reception, Staging, Onward Movement and Integration
SACEUR	Supreme Allied Commander Europe
SACT	Supreme Allied Commander Transformation
SAGE	SACEUR's Annual Guidance on Education, Training, Exercises and Evaluation
SBAD	Surface Based Air Defense
SEAD	Suppression of Enemy Air Defenses
SHAPE	Supreme Headquarters Allied Powers Europe
SNMCMG1	Standing NATO Mine Counter Measures Group 1
SNMG1	Standing NATO Maritime Group 1
SNMG2	Standing NATO Maritime Group 1
STRIKEFORNATO	Naval Striking and Support Forces NATO
TACET	Transatlantic Capability Enhancement and Training Initiative
tFP	Tailored Forward Presence
Toly	Tobruq Legacy
Trje	Trident Juncture
USAREUR	United States Army Europe
VJTF	Very High Readiness Joint Task Force

1 Inledning

Militär övningsverksamhet är ett understuderat ämne.¹ Det är anmärkningsvärt med tanke på dess betydelse. Militära övningar förekommer i många olika storlekar och former. Många förknippar dem med verksamhet på det taktiska och tekniska planet. I en övning tränas befäl och soldater i sina roller. Övningar bevarar inte bara kunskaper och färdigheter, utan skapar även förutsättningar för att generera nya sådana. Övningar erbjuder möjligheter att utveckla allt från nya teknologier och vapensystem, taktiker, koncept, doktriner, tekniker och procedurer, till nya strategiska förhållningssätt. De är också utmärkta tillfällen att identifiera brister och dra lärdom av dessa.

Övningar har även en politisk och strategisk dimension och kan också betraktas som diplomatiska verktyg. Övningar kan exempelvis fungera återförsäkrande för vänner och allierade respektive avskräckande för motståndare. När stater samövar knyter de sig närmare varandra. Utveckling av förmågan att kunna arbeta effektivt tillsammans – interoperabilitet – är ofta det övergripande målet för bilaterala och multilaterala övningar. De är också en form av kulturella utbyten och gör ofta ett starkt intryck på många av deltagarna.

Militära övningar indikerar även vilken ambitionsnivå en stat eller en allians har för sitt försvar. De ger en inblick i dess nuvarande och framtida förmåga att försvara suveränitet och territorier mot angrepp.² Till syvende och sist är det den samlade förmågan som avgör trovärdigheten i olika försök att återförsäkra och avskräcka.

Studiet av militär övningsverksamhet är således relevant av flera skäl. Att västländerna och Nato betonade vikten av en ökad övningsverksamhet inriktad mot kollektivt försvar i sina svar på Rysslands aggression mot Ukraina, samt den illegala annekteringen av Krim 2014, vittnar om detta. Mellan 2014 och 2015 ökade antalet Nato- och Nato-associerade övningar från 155 till 297. Sedan 2014 har behovet av en förstärkt övningsverksamhet betonats på samtliga Nato-toppmöten, och listan på antalet förmågor som bör övas har blivit allt längre. Västs övningar är dock anmärkningsvärt små i jämförelse med Rysslands storskaliga strategiska övningar.³

Att få översikt av och inblick i de senaste årens västliga övningsverksamhet, med fokus på dess mönster och betydelse för utvecklingen av militär förmåga i en högintensiv konflikt i Nordeuropa, är viktigt. Samtidigt har lite forskning gjorts på militära övningar och ännu mindre på deras betydelse för västlig militär förmåga. Denna rapport bidrar till arbetet med att minska detta forskningsglapp.

1.1 Syfte och forskningsfrågor

FOI har tidigare analyserat västlig militär förmåga, inklusive möjligheterna att förflytta militära styrkor till Natos nordöstra flank. Dessa analyser tar upp övningar, men deras fokus låg i huvudsak på andra frågor.⁴ Denna rapport sätter övningsverksamheten i fokus.

Det försämrade europeiska säkerhetsläget efter Rysslands illegala annektering av Krim har lett till ett förnyat fokus på återförsäkring av de östra alliansmedlemmarna och avskräckningsförmåga inom Nato. Det har också placerat övningar av kollektivt försvar mot en

¹ Heuser, Beatrice och Ruiz Palmer, Diego. *Military Exercises: Political Messaging and Strategic Impact*. Rome: NATO Defense College, 2018, 1.

² Norberg, Johan. *Training for War: Russia's Strategic-level Military Exercises 2009-2017*. FOI-R--4627--SE. Stockholm: FOI, 2018.

³ Norberg, Johan. *Training for War: Russia's Strategic-level Military Exercises 2009-2017*;

⁴ Hagström Frisell, Eva (red.) och Gustafsson, Jakob och Rydqvist, John och Dalsjö, Robert. *Deterrence by reinforcement: The Strengths and Weaknesses of NATO's Evolving Defence Strategy*. FOI-R--4843--SE. Stockholm: FOI, 2019, Pallin, Krister (red.). *Västlig militär förmåga: En analys av Nordeuropa 2017*. FOI-R--4563--SE. Stockholm: FOI, 2018.

kvalificerad motståndare högt på organisationens dagordning.⁵ Natos möjligheter till effektiv avskräckning vilar på dess medlemmars beredskap och förmåga att agera gemensamt, och detta är något som bara nås och upprätthålls genom övningar. Samtidigt har Nato inte formulerat något nytt strategiskt koncept sedan 2010, och dess uttalade ambition är att kunna lösa uppgifter inom hela konfliktspektrumet i alla väderstreck.⁶ Även om Rysslands agerande förändrat Natos perspektiv är det inte självklart hur och i vilken grad detta har påverkat övningsverksamheten. Nato drar åt många håll och det råder oenighet bland medlemsländerna rörande flera viktiga frågor, vilket påverkar organisationens prioriteringar.

Syftet här är att ge en översikt av västlig övningsverksamhet 2014–2019, med fokus på dess betydelse för utvecklingen av västlig militär förmåga i närområdet. Detta syfte har lett till följande primära forskningsfråga:

- Vilka mönster går att observera i västlig övningsverksamhet 2014–2019 som är relevanta för den samlade förmågan att bedriva högintensiv krigföring mot en kvalificerad motståndare?

För att ge studien mer djup har två underordnade forskningsfrågor av mer analytisk karaktär formulerats:

- Vilka framsteg har gjorts som är relevanta för västs samlade militära förmåga?
- Vilka problem och brister har observerats som är relevanta för västs samlade militära förmåga?

1.2 Bakgrund, avgränsning och metod

1.2.1 Natos övningsverksamhet – före och efter 2014

Under decenniet före 2014 kretsade Natos övningsverksamhet huvudsakligen kring insatser utanför Natos territorium. Få större övningar genomfördes under dessa år, och fokus låg på förmågor associerade med asymmetrisk krigföring och krishantering.

Den omfattande ISAF-insatsen i Afghanistan påverkade Natos möjligheter och ambition att bedriva övningsverksamhet. Eftersom Nato och dess partners samverkade och utvecklade interoperabilitet i samband med insatsen begränsades behovet av att öva. För att denna interoperabilitet inte skulle gå förlorad när ISAF fasades ut lanserades Connected Forces Initiative (CFI) på Nato-mötet i Chicago 2012. Initiativet bestod av en kombination av utbildning, träning, övning och utvärdering, för att utöka interoperabiliteten och beredskapen.⁷

Den internationella militärinsatsen i Libyen 2011, Operation Unified Protector, gav upphov till en rad lärdomar. De fick bland annat James Stavridis, Natos dåvarande högste militära befälhavare (Supreme Allied Commander Europe, SACEUR), att uppmana organisationens medlemmar att investera i nya förmågor, många associerade med nya teknologier, samt se till att dessa integrerades i övningsverksamheten. Åren före 2014 fanns således planer på att trappa upp övningsverksamheten och kvalitativt förändra vissa aspekter av den. Stavridis efterträdare använde 2013 frasen ”från engagemang till beredskap” för att beskriva denna övergång.⁸

Rysslands illegala annekterande av Krim 2014 och fortsatta aggression mot Ukraina kan beskrivas i termer av en strategisk chock, då agerandet resulterade i att Natos beslutsfattare

⁵ Med kvalificerad motståndare avses en jämbördig eller nära jämbördig motståndare. Det engelska uttrycket är *peer* eller *near peer competitor*.

⁶ Nato har nyligen antagit en militärstrategi och ett koncept för försvar för avskräckning och försvar av det Euro-atlantiska området. Dessa dokument är inte offentligt tillgängliga. NATO. Press briefing on US EUCOM priorities. 2019.

⁷ NATO. Connected Forces Initiative. 2016-06-16.

⁸ Frasen SACEUR Philip Breedlove använde var ”from engagement to preparedness”. Bleiker, Carla. NATO practices operations on a large scale. *Deutsche Welle*. 2013-10-30.

omvärderade sin syn på säkerhetsläget, samt vidtog omfattande åtgärder för att anpassa sig. På Nato-mötet i Wales i september 2014 lanserades en omfattande beredskapsplan (Readiness Action Plan, RAP). Planen inkluderade både återförsäkrings- och anpassningsåtgärder: bland annat en tredubbling av storleken på Natos snabbinsatsstyrka (Nato Response Force, NRF) till 40 000 soldater, samt skapandet av en spjutpetsstyrka (Very High Readiness Joint Task Force, VJTF). För att underlätta utgrupperingen samt öka uthålligheten hos i första hand spjutpetsstyrkan i östra Europa, beslutades även att skapa åtta mindre stödenheter (Nato Force Integration Units, NFIU).⁹ Vid sidan om Nato lanserade USA 2014 det Europeiska återförsäkringsinitiativet (European Reassurance Initiative, ERI).

Övningsverksamheten påverkades omedelbart av denna utveckling. I april 2014 beslutade Nato att utesluta Ryssland från all gemensam övningsverksamhet. På toppmötet i Wales beslutades att utöka Natos övningsprogram med ett särskilt fokus på kollektivt försvar, inklusive storskaliga och komplexa scenarier med omfattande civil och militär samverkan. Amerikanska ERI underströk även vikten av övningar och inkluderade finansiering för att utöka USA:s övningsverksamhet i Europa.

Under de följande åren tog Nato fler initiativ för att återförsäkra, avskräcka och anpassa sig. På Warszawa-mötet 2016 beslutade Nato att stärka sin östra flank genom framskjuten närvaro, (enhanced Forward Presence, eFP), i öst och skräddarsydd framskjuten närvaro, tailored Forward Presence (tFP), i sydöst. Året därpå justerade USA:s kongress namnet på ERI till Europeiska avskräckningsinitiativet (European Deterrence Initiative, EDI), för att signalera hur uppdraget skiftat från att återförsäkra Europa till att avskräcka Ryssland.¹⁰ Trumpadministrationen har placerat den geopolitiska stormaktsrivaliteten med Kina och Ryssland högst på sin säkerhetspolitiska agenda. Detta återspeglas tydligt i landets säkerhets-, försvars- och kärnvapenstrategi.¹¹ Flertalet europeiska stater har även höjt sina försvarsbudgetar de senaste åren, något som påverkar utrymmet för att bedriva övningsverksamhet.

Det är tydligt att övningar fick en mer framskjuten plats i Natos och USA:s strategiska tänkande efter Rysslands illegala annektering av Krim. Övningsverksamheten prioriterades högre och den skiftade fokus. Övningar kom även att användas i större utsträckning för politiskt signalerande. Att starta studien vid denna tidsperiod av omställning är således att föredra framför att blicka längre bakåt.

1.2.2 Metod

Att få en överblick över västs övningsverksamhet är en metodmässig utmaning. Antalet involverade stater är stort och det pågår konstant övningsverksamhet på multilateral, bilateral och unilateral nivå. Övningar bedrivs också på en rad olika nivåer och är i många fall små i skala. Utöver detta har stater olika rutiner för att dokumentera och rapportera sin övningsverksamhet. Det finns inte heller någon tidigare sammanställning att tillgå, då ämnet är relativt outforskat. Detta påverkar utsikterna att göra en fullgod kvantitativ sammanställning.

Någon form av urval är nödvändigt. Samtidigt är ett induktivt och öppet tillvägagångssätt att föredra i ett första skede när det kommer till att identifiera mönster. För snäva avgränsningar eller färdiga mallar riskerar att uppfinna mönster istället för att finna dem. Kvantitativa metoder är i många fall kraftfulla och att låta urvalet vägledas av vad som är lätt att kategorisera och kvantifiera, som exempelvis övningarnas storlek, är förstås möjligt.

⁹ Dessa ledningscentraler innefattar cirka 50 befattningar och är lokaliserade i de tre baltiska staterna, samt Bulgarien, Polen, Rumänien, Slovakien och Ungern.

¹⁰ Bartels, Federico och Kochis, Daniel. *Congress Should Transform the European Deterrence Initiative into an Enduring Commitment*. Washington D.C.: Heritage Foundation, 2018.

¹¹ Winnerstig, Mike och Rydqvist, John. *Ny Amerikansk säkerhetspolitisk strategi – geopolitisk stormaktskonflikt i fokus*. FOI Memo 6415. Stockholm: FOI, 2018.

Det är dock förenat med vissa risker. Viktig information kan förbises och ofta innebär det ett offerande av djup för yta. Ett urval baserat på storlek diskriminerar bland annat ledningsövningar, cyber- och telekrigsövningar, samt andra övningar som inte är personalintensiva, men vitala för försvarsförmågan. När det kommer till analysen av militär förmåga är det svårt att fånga in vad olika förband faktiskt kan göra, och då särskilt vad de kan göra tillsammans, om man enbart förlitar sig på vad som lätt låter sig kvantifieras.

Denna studie kombinerar därför flera metoder och karaktäriseras bäst som en kvalitativ studie med kvantitativa inslag. Forskningsprocessen bestod av två steg. Steg ett bestod i kartläggning av ett stort antal övningar för att få en grundläggande översikt av övningsverksamheten, inklusive förändringar över tid, och identifiera mönster. Då ingen liknande studie funnits att tillgå, kretsade arbetet inledningsvis kring datainsamling. Information om en övning ledde till information om en annan och så vidare. Natos generalsekreterares årsbok var i detta sammanhang en viktig källa. Årsböckerna pekar ut en rad s.k. nyckelövningar och dessa övningar fungerade som en startpunkt för datainsamlingen i studien. Eftersom Nato är den centrala aktören för det kollektiva försvaret av Europa ligger fokus på Natos övningar och Nato-associerade sådana.¹²

Delar av denna kartläggning redovisas i avsnitt 3.1. Urvalskriterier för detta avsnitt är: övningarnas storlek, antal, om de är utpekade som nyckelövningar, samt om de ägt rum i närområdet. Närområdet i denna studie definieras som Norden, Östersjö-, Arktis- och Barentsområdena. Till Östersjöländerna räknas Sverige, Danmark, Finland, de baltiska staterna, Polen och Tyskland. En övning som genomförs i Polen, även om den sker i södra delen av landet, räknas således till närområdet.

Steg två bestod i skapande av en analysmodell. Studien syftar inte bara till att identifiera mönster i västlig övningsverksamhet, utan även till att identifiera mönster relevanta för västs samlade förmåga att bedriva högintensiv krigföring mot en kvalificerad motståndare. Denna typ av krigföring kräver vissa nyckelförmågor, och utifrån ett perspektiv som sätter förmågor i förgrunden framträder vissa övningar som mer relevanta än andra. I avsnitt 2.3. presenteras en analysmodell baserad på de sex förmågorna ledning och underrättelser, verkan, rörlighet och skydd samt logistik.

De tre övningarna som specialstuderas i kapitel fyra har valts ut av flera skäl. De demonstrerar förändringen av västs övningsverksamhet, både i stort och inom olika domäner då övningarna har olika fokus: maritim, land och försvarsgrensgemensam. De tre övningarna var även stora, de ägde rum i närområdet, och pekades ut av Natos generalsekreterare som nyckelövningar. Slutligen är de särskilt intressanta utifrån analysmodellen, som presenteras i kapitel två.

1.3 Material och källkritik

Av flera skäl är tillgängligheten på material rörande militära övningar begränsad. Under en övning samlas en stor mängd information in och utvärderas. På grund av verksamhetens natur är emellertid en betydande del av detta material hemligt, vilket gör möjligheterna att få insyn i alla aspekter av en övning små. Utöver dessa hinder finns det få vetenskapliga studier av militär övningsverksamhet. Att denna verksamhet är starkt förknippad med politiskt signalerande försvårar även analysen. Vad som öppet sägs om en övning och dess egentliga intentioner är inte nödvändigtvis samma sak.

Det bör även poängteras att vad som offentliggörs av parter associerade med en övning ofta betonar det positiva. Det finns flera skäl att dölja brister och understryka framgångar. Detta är tydligt när det gäller Natos övningar, då det finns ett stort antal intressen inom organisationen att ta hänsyn till. Natos medlemmar gör olika omvärldsanalyser. De värderar

¹² Natoövningar är övningar initierade och planerade av Nato. Nato-associerade övningar är initierade, planerade och ledda av en enskild medlemsstat, men Nato som organisation erkänner övningen och bidrar med stöd i olika former.

hot annorlunda och har olika nationella intressen. För att hålla ihop organisationen och visa en enad sida utåt krävs ett språkbruk som tonar ner dessa skillnader. Dessutom finns det inom de flesta militära organisationer en kultur som innebär att befäl inte kritiserar underordnade öppet. På grund av detta framställs Natos och Nato-associerade övningar i stort sett uteslutande som succéer i Natos offentliga dokumentation, inklusive i material producerat av organisationer associerade med Nato. Detta är något som beaktats i analysen.

Samtidigt kan mycket utläsas av öppet material, från offentliga organ eller andra källor, som övningars syfte i stort, deltagande, antal aktiviteter, geografi m.m. Denna studie utgår i huvudsak från tillgänglig Nato-dokumentation, relevanta analys- och forskningsartiklar, samt nyhetsmaterial. Viss information om övningsverksamheten har också inhämtats från sociala medier.¹³ I detta sammanhang bör det betonas att det förekommer att falsk eller missvisande information sprids om övningar från antagonistiska aktörer.

1.4 Disposition

Kapitel två redogör för militära övningars betydelse på politisk-strategisk och taktisk-teknisk nivå och avhandlar sedan hur övningar kan studeras med avseende på förmågor. Kapitel tre ger en kvantitativ och kvalitativ översikt av västlig övningsverksamhet 2014-2019. I kapitel fyra presenteras tre övningsserier som är illustrativa för utvecklingen under den studerade perioden. I kapitel fem analyseras övningsverksamheten med fokus på utveckling och framsteg, samt problem och brister. Kapitlet avslutas med en utblick mot framtiden. I kapitel sex presenteras studiens slutsatser.

¹³ Högkvarter, regementen och enskilda förband har ofta egna officiella Facebook och Twitter-konton. Övningar har även ofta egna offentliga konton.

2 Att studera övningar

Militär styrka är ett av statens viktigaste verktyg och hur stater väljer att använda detta verktyg påverkar världen på ett sätt som är svårt att överskatta. Krig har djupgående konsekvenser och militär styrka finns därför alltid med som en faktor i internationell politik, ibland öppet, men oftare implicit i bakgrunden. En stats militära styrka, samlade förmåga, positionering och hållning, sänder ofrånkomligen en rad signaler bortom politikernas och militära ledares ord. Militära övningar kan därför sägas utspela sig i en gråzon mellan krig och fred, som del av en kamp mellan stater redan i fred men också förberedelse för krig och andra konflikter som ännu inte inträffat.

Under det kalla kriget studerade Nato och Warszawapakten varandras övningar intensivt. De försökte förstå scenarion, utröna mål och intentioner, få insyn i olika förbands förmågor och beredskap samt inte minst säkerställa förvarning om angreppshot.¹⁴ Med de senaste årens geopolitiska spänningar har betydelsen av övningar ökat. Inte bara för att de används för politiskt signalerande mer frekvent, utan även för att de utvecklar militär förmåga samt säger något om staters ambitioner.

Trots övningsars betydelse finns lite skrivet om dem generellt eller om hur man lämpligast studerar dem med avseende på förmåga. Med målet att bidra till denna litteratur är detta kapitel indelat i tre delar. Den första och andra delen redogör för övningsars betydelse på politisk-strategisk respektive taktisk-teknisk nivå. I den tredje delen presenteras hur övningar kan studeras med avseende på utvecklandet av militär förmåga.

2.1 Politisk-strategisk nivå

På politisk-strategisk nivå kan övningar ses som inslag i den kontinuerliga förhandlingen mellan stater och allianser i det internationella systemet. En stat kan med övningar sända en rad olika signaler, från återförsäkran till avskräckning.

Militära övningar kan vara återförsäkrande. Internt sänder en övning en signal till den egna befolkningen att staten tar sin kärnuppgift att beskydda medborgarna på allvar. Det är även en signal till de egna militära styrkorna att staten värdesätter dem och deras utveckling. Externt sänder en övning en signal till allierade och vänner att staten tar sitt försvar på allvar, samt har viss förmåga att kunna göra motstånd eller assistera andra i händelse av ett väpnat angrepp.¹⁵

Deltagande i multilaterala övningar, såsom Natos övningar, är i detta sammanhang av särskilt intresse. Vilka som deltar, hur många som deltar, och i vilken grad deltagarna bidrar med soldater och utrustning sänder viktiga signaler. Rörande Nato ger svaret på dessa frågor indikationer om alliansens sammanhållning och dess förmåga.

En övnings intention sammanfaller dock inte alltid med dess effekter, och ingen har full kontroll över hur en övning tolkas. Ett lyckat återförsäkringsexempel är den USA-ledda övningen Reforger (Returning Forces to Germany), som under kalla kriget betraktades som en central del i USA:s engagemang i Europa. Det militär-strategiska syftet var att öva USA:s kapacitet att sända stora förband från det amerikanska fastlandet för att komma till Västeuropas försvar. Politiskt var syftet att återförsäkra Natos europeiska medlemmar.¹⁶ Ett mindre lyckat exempel var övningen Carte Blanche i vilken Nato 1955 övade på storskalig användning av sub-strategiska kärnvapen för att hindra ett sovjetiskt storanfall.¹⁷ Övningen

¹⁴ Se ex. Lewis, William Julian (red.). *The Warsaw Pact: arms, doctrine, and strategy*, New York, McGraw-Hill, 1982. Caravelli, John. Soviet and Joint Warsaw Pact Exercises: Functions and Utility. *Armed Forces and Society*. Vol. 9, No. 3 (Spring 1983): 393-426. Palmer, Diego Ruiz. Paradigms lost: A Retrospective Assessment of the NATO-Warsaw Pact Competition in the Alliance's Southern Region. *Comparative Strategy*, Vol. 9, No. 3 (Summer 1990): 265-286.

¹⁵ För utveckling, se Heuser (red.). *Military Exercises: Political Messaging and Strategic Impact*. 9-27.

¹⁶ Heuser (red.). *Military Exercises: Political Messaging and Strategic Impact*, 19.

¹⁷ Sub-strategiska kärnvapen kallas ofta för taktiska kärnvapen i debatten.

tolkades av åskådande medborgare som aggressiv i sin natur och med potentiellt allvarliga konsekvenser för det framtida livet i Europa.¹⁸

Övningar kan bidra till strategisk stabilitet, men de kan också leda till anspänning och försämrade relationer. Transparens och god kommunikation ökar chansen för det förre, men det är ingen garant. Som en del i exempelvis OSSE:s förtroendebyggande arbete kräver Wiendokumentet att övningar beroende på skala och verksamhet ska meddelas i god tid, samt att större övningar ska tillåta utländska observatörer.¹⁹ Detta för att reducera risken för missförstånd samt förhindra att övningsverksamhet uppfattas som hotande. I detta sammanhang är det värt att notera att Natos strategiska koncept från 2010 nämner just ”synbar återförsäkran” som ett mål med övningar.²⁰ Likaså är det värt att notera namnbytet på USA:s svar på Rysslands aggressiva uppträdande från ERI till EDI.

Övningar kan vara avskräckande. Oavsett hur en övning är utformad kommer den att göra ett intryck på en potentiell motståndare. Övningar förmedlar information till en motståndare bestående av både ord och konkreta handlingar. Offentliga utspel av politiker och militära ledare, övningens scenario, samt deltagande förband inklusive utrustning, är information som måste tolkas. Genom att öva på en särskild plats, kanske nära en potentiell motståndares territorium, eller på terräng som liknar den på vilken en konflikt mellan aktörerna potentiellt kan äga rum, sänds ett mer eller mindre tydligt budskap.²¹

Övningar är inte riskfria, särskilt inte de som syftar till avskräckning. Övningar kan uppfattas som hotande, och de kan leda till att den hotade parten vidtar preventiva åtgärder. Att konstruera en realistisk och givande övning, som avskräcker, men samtidigt inte upplevs som hotande, är en delikat uppgift.²² Natos ledningsövning Able Archer 1983 tolkades av Sovjetunionen som en potentiell attack, delvis på grund av dess realism.²³ Övningar har även de facto använts som täckmantel för förestående militära operationer. Rysslands krig i Georgien 2008 och i Ukraina 2014 föregicks av storskaliga ryska övningar.²⁴ Det finns således en risk för så kallat spegeltänkande att ta hänsyn till. En part som använt eller övervägt att använda en övning som en avledningsmanöver, eller täckmantel, för en militär operation, riskerar att misstolka och överskatta betydelsen av andras övningar. Med detta i åtanke växer bland annat betydelsen av var en övning äger rum geografiskt.

Slutligen kan övningar fungera som ett diplomatiskt verktyg för att sända signaler till andra än allierade och motståndare. Om två staters försvarsmakter övar tillsammans utan att vara allierade sänds både interna och externa signaler. Genom att variera sitt deltagande på olika sätt kan en stat signalera missnöje eller gillande. Det är också ett sätt för en stat att försöka leda i en fråga eller att demonstrera vad som bör prioriteras. Geografin är särskilt viktig att beakta i detta sammanhang. Själva platsen för övningen kan spela stor roll i den diplomatiska interaktionen mellan två stater, strategiskt såväl som symboliskt.

2.2 Taktisk-teknisk nivå

När jämförelser görs mellan staters samlade militära förmåga hamnar fokus ofta på kvantitet. Hur många soldater, stridsvagnar och stridsflyg har den ena parten jämfört med den andra? Kvantitet är naturligtvis viktigt, men en stats samlade militära förmåga beror

¹⁸ Davis, Robert T. Cold War Infamy: NATO exercise Carte Blanche. I Heuser (red.) *Military Exercises: Political Messaging and Strategic Impact*, 47-64.

¹⁹ Exempelvis ska observatörer bjudas in om antalet soldater i en övning överstiger 13 000. OSCE. Vienna Document 2011: On Confidence- and Security-building measures. 24.

²⁰ NATO, 2010 Strategic Concept, 15. Översatt från engelska ordet ”visible assurance”.

²¹ För utveckling, se Heuser (red.). *Military Exercises: Political Messaging and Strategic Impact*. 9-27.

²² Det kan med fördel refereras till det så kallade säkerhetsdilemmat och konceptet ”Offense-Defense balance” inom internationella relationer-teori. Se ex. Jervis, Robert. Cooperation under the Security Dilemma. *World Politics*, Vol. 30, No. 2, 1978: 167-214.

²³ Hollingham, Richard. The wargame that could have ended the world. *BBC*, 2018-11-09.

²⁴ Det finns även flera exempel från mellanöstern. Se ex. Yossef, Amr. Military Exercises in the Middle East: from Cover for War to Alliance Reassurance. I Heuser (red.). *Military Exercises: Political Messaging and Strategic Impact*, 285-308.

även på en rad andra faktorer, som exempelvis hur tillgänglig viss utrustning är vid en kris, kompetensen hos soldater och befäl, samt ledningsstrukturen.²⁵ Övningar är centrala för den samlade förmågan. Utbildade och samövade soldater har högre kompetens och kan lösa fler typer av uppgifter än icke-övade. På den taktisk-tekniska nivån finns tre primära syften med övningar: utbildning, utveckling, särskilt prov av ny doktrin, organisation och teknik, samt relationsbyggande.

Ända sedan 1800-talet har övningar varit stående inslag i militär verksamhet. Flera faktorer bidrog till att betydelsen av övning växte, som exempelvis: fler sofistikerade vapensystem, ökad eldkraft och sårbarhet, större och fler specialiserade truppslag, samt som en konsekvens betydligt ökade krav på ledning. Från senare delen av första världskriget infördes vad som blivit känt som det moderna systemet, enkelt sammanfattat som eld, rörelse och skydd. Detta system är fortfarande centralt för försvarsmakter och av särskild betydelse i konflikter där motståndaren är jämbördig eller nära jämbördig. Ett effektivt nyttjande av systemet kräver regelbundna och avancerade övningar.²⁶

Övningar för att träna olika militära förmågor, är av stor vikt, särskilt för att bevara och utveckla den samlade förmågan. Att grundförmågor är väl förankrade är samtidigt viktigt för att framgångsrikt introducera nya och avancerade vapen och ledningssystem. I takt med att nya teknologier introduceras och krigens karaktär förändras behöver doktriner och koncept också utvecklas. Detta ger ytterligare anledningar att öva. En viktig faktor att beakta i detta sammanhang är hotbilden, samt vilket scenario en försvarsmakt föreställer sig. Det gör stor skillnad för vilken typ av konceptuellt nytänkande som behövs.²⁷

När en stats försvarsmakt ska göra något tillsammans med andra, exempelvis om den ingår i en allians eller deltar i en koalition, är det viktigt att öva tillsammans och utveckla interoperabilitet. Om stater åtagit sig att komma till varandras försvar ökar betydelsen av gemensamma övningar, inklusive synkroniseringen av försvarsplaner för olika typer av scenarion och för olika geografiska platser.

2.3 Förmågeutveckling

För högintensiv krigföring mot en kvalificerad motståndare är vissa förmågor viktigare än andra. Precis som att vissa förmågor är viktigare än andra i en fredsbevarande insats. Med förmåga avses här en duglighet, kapacitet eller förutsättningar att utföra något på grund av vissa egenskaper eller resurser i en viss situation. Förmåga är således att kunna lösa olika militära uppgifter givet vissa betingelser, såsom ambition, motståndare, miljö, partners, tidsförhållanden m.m. Det kan exempelvis handla om ledning av gemensamma operationer, underrättelseinhämtning, fördröjningsstrid, ubåtsjakt, offensiv jaktstrid eller operativa transporter – på taktisk, operativ eller strategisk nivå. Med samlad förmåga avses en sammanvägning av en rad relevanta förmågor som behövs för att lösa enskilda stridskraftsuppgifter eller gemensamma uppgifter.

En lämplig analysmetod är således att identifiera vilka militära förmågor som är relevanta för högintensiv krigföring mot en kvalificerad motståndare och sedan undersöka i vilken utsträckning de har övats. Om övningsverksamheten också studeras över tid går det med denna metod även att observera mönster, inklusive förändringar, framsteg och brister.

Vilka är då dessa nyckelförmågor? Att kategorisera och mäta militär förmåga har gjorts på en rad olika sätt. År 2000 publicerade RAND en handbok som kategoriserar militär förmåga på en skala som går från en basal och enkel krigföring till en verksamhet så kunskapsbaserad, teknologiskt avancerad och välintegrerad, att ingen stats försvarsmakt ännu nått

²⁵ För utveckling, se ex. Overy, Richard. *Why the Allies won the Second World War*. London: Pimlico, 2006; Creveld, Martin van. *Fighting Power*. Westpoint: Greenwood Press, 1982.

²⁶ Biddle, Stephen. *Military Power*. New Jersey: Princeton University Press, 2006, 28-77.

²⁷ Militär doktrin behandlar vad som för tillfället är 'best practise', baserat på relativt nyfunna lärdomar. Militära koncept behandlar oftast frågor som ligger längre fram i tiden, ofta mellan fem till sju år framöver.

dit.²⁸ Enkel krigföring involverar små förband och osofistikerad utrustning, och uppdrag som varken kräver någon högre grad av utbildning hos enskilda eller höga krav på ledningen. Dessa förmågor är av liten relevans för denna studie.

Mer avancerade förmågor är däremot av hög relevans, eftersom studiens fokus ligger på förmågan till högintensiv krigföring mot en kvalificerad motståndare. Med hjälp av denna avgränsning, och de s.k. grundläggande förmågor som finns beskrivna i bland annat den svenska försvarsmaktens doktriner, har en enkel analysmodell konstruerats.²⁹ Den är skapad för analysen av ett mångfacetterat material och syftar till att ge överblick snarare än att ge detaljer. Modellen består i tre övergripande kategorier och under dessa har en rad specifika förmågor samlats.³⁰ De tre kategorierna är: i) ledning och underrättelser ii) verkan, rörlighet och skydd iii) logistik. Modellen beaktar även övningarnas skala.

2.3.1 Ledning och underrättelser

Effektiv ledning är avgörande för att stridskrafterna ska kunna nå sina uppsatta mål. Detta gäller i all krigföring, men särskilt när kraven på samordning av operationen är höga, t.ex. gemensamma operationer. För att ledningen ska fungera både inom och mellan olika försvarsgrenar, krävs en rad specifika förmågor.

En väl utvecklad militär underrättelseförmåga för att ge ledningen en god lägesbild för att kunna fatta beslut är av avgörande betydelse i en konflikt mot en kvalificerad motståndare. Underrättelseförmåga ska förstås brett och inbegriper bland annat möjligheten att se och förstå vad motståndaren gör med sina stridskrafter, ha god överblick över terrängen i operationsområdet, samt vetskap om var de egna styrkorna befinner sig.³¹ Lägesbilden i samtida krigföring förlitar sig i stor utsträckning på information som tekniska hjälpmedel tillhandahåller. Här inkluderas rymdförmågor som satelliter, och luftövervaknings- och stridsledningsförmågor (AWACS), samt förmåga inom målinmätning av markmål och radar (JSTARS).³² Att skydda sin egen underrättelseförmåga är av stor vikt i en konflikt. God emissionskontroll är således också betydelsefullt.³³

God kommunikation är av avgörande betydelse i alla typer av krigföring. En uppdaterad och detaljerad lägesbild är av liten nytta om den inte går att förmedla till andra förband och försvarsgrenar. Kommunikation inom och mellan försvarsgrenar är nödvändig för bland annat samordning och koordination, förmedling av beslut och order, samt den kontinuerliga uppdateringen av lägesbilden. Vid agerande mot en kvalificerad motståndare med krav på samordning av omfattande och gemensamma operationer är kommunikationerna särskilt viktiga.³⁴ Mot en sådan motståndare krävs även robusta kommunikationskanaler, vilket bl.a. gör att defensiv cyberförmåga är av stor betydelse.

För effektiv påverkan på motståndarens ledning och underrättelser är avancerad förmåga i lednings- och informationskrigföring en fördel. Detta omfattar psykologisk krigföring, vilseledning och telekrigföring men även dator- och nätverksoperationer (IT/cyberoperationer) samt fysisk bekämpning.

²⁸ Tellis, Ashley J. och Bially, Janice och Layne, Christopher och McPherson, Melissa. *Measuring National Power in the Post-Industrial Age*, RAND: Santa Monica, 2000, 133-176.

²⁹ Försvarsmakten. Militärstrategisk doktrin med doktrinära grunder (MSD 12). 2011. 57-60. Försvarsmakten. Militärstrategisk doktrin – MSD 16. 2016. 25-28.

³⁰ De förmågor som nämns ämnar inte vara uttömmande, utan ge exempel på de viktigaste förmågorna för högintensiv strid.

³¹ Förmågorna relaterade till att bidra till lägesbilden benämns ofta på engelska som C4ISR (command, control, computers, intelligence, surveillance, reconnsaainc.)

³² För fler förmågor relaterade till flygvapnet se exempelvis: Dalsjö, Robert. *Västliga fjärrstridskrafter: En operationsanalytisk studie av kapaciteten för markmålsbekämpning vid krig i närområdet*. FOI-R--4798—SE. Stockholm: FOI, 2019, 19.

³³ Emissionskontroll handlar om att undvika att skicka radiosignaler i onödan, för att minimera risken att lokaliseras av fienden. I begreppet emissionskontroll ingår signalskydd.

³⁴ Försvarsgrensgemensamhet är en översättning av engelskans ”joint”.

En god lägesbild och stabila och välfungerande kommunikationer är avgörande för framgång. Samtidigt är risken stor att befäl tvingas fatta beslut under förhållanden där lägesbilden är begränsad, särskilt i en konflikt mot en kvalificerad motståndare. Att studera i vilken utsträckning övningar inkluderar moment där lägesbilden är bristfällig eller förmågan att kommunicera begränsad är således av intresse.

Störda förhållanden, t.ex. på grund av degraderad kommunikation, ställer krav på förmåga till decentraliserat genomförande utifrån givna direktiv och även mer självständigt agerande baserat på ansvarstagande, egna initiativ och improvisation. Detta grundläggs igenom doktriner och utbildning som befordrar vad som brukar kallas uppdragstaktik, men kräver också tillämpade övningar.³⁵ Exempel på sådana är s.k. dubbelsidiga övningar med hög grad av dynamik där styrkor kan agera relativt fritt (*free-play*) mot varandra.³⁶ Tillämpade övningar som inkluderar fritt operativt agerande indikerar en hög ambition hos övningsledningen att verkligen testa och utveckla ledningsförmågan hos deltagarna.

2.3.2 Verkan, rörlighet och skydd

Att bedriva en högintensiv krigföring mot en kvalificerad motståndare ställer höga krav på de olika stridskrafterna, inte minst de manöverförband som ska ta upp den direkta striden.

I en konflikt i Europa skulle markstridskrafter troligen behöva ta, återta och hålla territorium. För att lyckas med denna typ av uppgift behöver armén kunna verka effektivt mot både fiendens rörliga och fasta förband med tillhörande installationer. Detta skulle bland annat kräva god förmåga inom mekaniserad strid, indirekt eld och bekämpning av luftmål. För att kunna skydda sig mot fienden, samt befinna sig vid rätt plats vid rätt tidpunkt, krävs även hög rörlighet. Eftersom Europa har många vattendrag är förmågan att ta sig över dem av stor betydelse.

För att flygvapnet ska kunna stödja markstridskrafter behövs förmågan att ge markunderstöd, (Close-Air-Support, CAS). Förmåga i defensiv och offensiv jakt är också viktig för att skydda egna styrkor. För bekämpning av en fientlig kuststräcka eller mål längre inåt land behövs markattäckförmåga, inklusive luftvärnsbekämpning, (Suppression of Enemy Air-Defence, SEAD). Om ett högt operationstempo och tillräcklig räckvidd ska uppnås och upprätthållas behöver flygvapnet även ha lufttankningsförmåga.

En konflikt mot en kvalificerad motståndare i Nordeuropa kommer även att utkämpas till sjöss. Marinen behöver således god förmåga i bland annat ytstrid och bekämpning av luftmål. För att skydda egna styrkor behövs även avancerad ubåtsjaksförmåga. Som nämnts tidigare är försvarsgrensgemensamhet av stor betydelse i denna typ av konflikt. Marinens förmåga att bekämpa fiendepositioner längs kusten och inåt land genom exempelvis fartygsbaserade markmålsrobotar eller hangarfartygsbaserade flyg är av vikt. Likaså är marinens förmåga att genomföra och stödja landstigningar viktig.

Det bör även tilläggas att de senaste decenniernas snabba spridning av långräckviddiga robotar innebär att behovet av robotförsvaret har ökat. Detta gäller särskilt i en konflikt med en kvalificerad motståndare. Därför är det av intresse att undersöka i vilken utsträckning robotförsvarets förmågan övas.

2.3.3 Logistik

En högintensiv konflikt mot en kvalificerad motståndare i Europa skulle involvera ett stort antal militära förband och andra resurser. Den skulle bl.a. medföra storskaliga och långa förflyttningar av både soldater och materiel, en betydande del ända från det amerikanska fastlandet.³⁷ Logistik är därför en viktig förmåga att beakta, både i betydelsen militär

³⁵ Försvarsmakten. Militärstrategisk doktrin med doktrinära grunder (MSD 12). 2011. 119-121

³⁶ Clemmesen, Michael H. On the roles of free play in army exercises and the Russians. *Defence and Security Analysis*, Vol. 35, No. 1, 2019: 96-97.

³⁷ Hagström Frisell, Eva (ed.). *Deterrence by reinforcement: The Strengths and Weaknesses of NATO's Evolving Defence Strategy*. Stockholm: FOI. 2019.

mobilitet och i förmågan att upprätthålla stridskrafternas uthållighet över tid i operationsområdet. Till det förra hör den övergripande förmågan att transportera personal och materiel till operationsområdet. Till det senare hör förmågan att förse soldaterna med mat och förbrukningsmateriel som ammunition, samt underhålla fordon med bränsle och reservdelar i operationsområdet.

Logistiken skulle ställa olika krav på försvarsgrenarna. På marken innebär det i huvudsak att ha förmågan att flytta stora mängder soldater och tung materiel på fordon och via tåg. Det innebär även att effektivt kunna använda materiel som har blivit förhandslagrad inom, eller i nära anslutning till, operationsområdet. I vilken utsträckning det finns särskilt framskjuten personal specialiserad på logistik som kan underlätta inflödet av soldater och materiel är intressant att observera. Likaså i vilken utsträckning denna personal övar.

I en större konflikt i Europa är markstridskrafterna av särskild betydelse. Marinen skulle behöva förflytta stora mängder soldater och materiel, och framförallt alla tunga enheter. Trupptransportfartyg och andra fartyg behöver skyddas mot fientlig bekämpning genom konvojering inklusive ubåtsjakt och luftskydd. Förmågan att skydda hamnar och lasta respektive urlasta i dessa är också av betydelse. För flygvapnet är det framförallt viktigt att snabbt kunna transportera lättare förband, funktioner och förnödenheter som är avgörande att de finns på vissa platser.

2.3.4 Storleken har betydelse

Skalan på övningarna är av stor betydelse. För det första skulle en högintensiv konflikt mot en kvalificerad motståndare med hög sannolikhet bli storskalig. Det är delvis därför studien är fokuserad på den samlade förmågan. För det andra påverkar skalan övningens svårighetsgrad. Storskaliga övningar kräver betydligt mer planering, koordination och kommunikation. De testar logistikförmågan och uthålligheten på ett sätt som mindre övningar inte kan. Ledningsstrukturen blir också större, beslut blir mer komplicerade och lägesbilden mer komplex. En större övning är ofta försvarsgrensgemensam och inkluderar i regel även fler förmågor. Storskaliga övningar är också viktiga för utvärderingen av den samlade förmågan.

Övningarnas scenarion är viktiga i analysen av i vilken utsträckning väst förbereder sig på och har samlad förmåga till högintensiv krigföring. Vilka förmågor som står i fokus för en övning följer ofta på scenariot. En övning som kretsar kring ett hybridhot syftar till att testa och utveckla andra förmågor än en övning som utgår från att Natos artikel 5 åberopats och kretsar kring att försvara ett territorium från ett storskaligt angrepp. Givet valt fokus i denna studie är den senare övningen mer relevant än den förra.

Scenariot har således en funktion i identifiering av relevanta övningar. Naturligtvis kan en storskalig förbandsövning med ett scenario förknippat med en helt annan typ av krigföring vara relevant ändå. Vilka förmågor som övas är det centrala. Scenariot är viktigt av andra skäl. Scenariot är en observationspunkt för att identifiera förändringar i övningsverksamheten i stort. Om antalet övningsscenarion som kretsar kring högintensiv krigföring, kollektiva försvarsmoment och artikel 5 ökar, så säger det något om Natos prioritering och beredskap.

3 Västlig övningsverksamhet 2014-2019

Från annekteringen av Krim våren 2014 kom Nato snabbt att använda övningar för att sända signaler om återförsäkran och avskräckning. Ett illustrativt exempel på detta var omvandlingen av övningen Ground Pepper. Den var planerad som en bilateral övning mellan tjeckiska och slovakiska förband, men den växte i takt med den ryska aggressionen. När den ägde rum i oktober 2014 var det en Nato-associerad övning som utöver tjeckiska och slovakiska förband även inkluderade polska, ungerska och amerikanska, samt personal från Allied Joint Force Command i Brunssum, Nederländerna (JFCBS). Språkbruket kring övningen hade också förändrats och Ground Pepper kom explicit att beskrivas i termer av återförsäkran och avskräckning i Natos officiella information.³⁸

Att planera en övning tar lång tid, i vissa fall år. Flera av de övningar som genomfördes under sena 2014 och 2015 var planerade före det försämrade säkerhetsläget. Att ändra innehållet i en övning med kort varsel är svårt av flera skäl. Att justera språkbruket angående en övning går däremot snabbt. Det är således naturligt att det finns ett tidsglapp mellan förändringarna i Natos språkbruk och signalering i övrigt respektive i övningars utformning och konkreta innehåll. Det är dock klart att övningsverksamheten kommit att prioriteras efter Nato-mötet i Wales 2014.

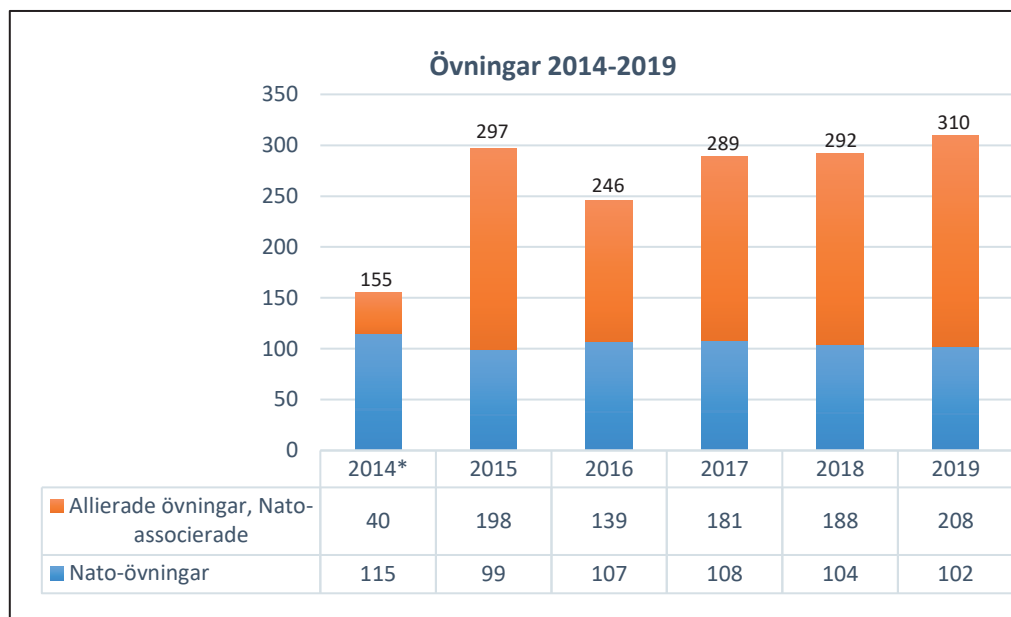
I avsnitt 3.1 presenteras en kvantitativ översikt där det framgår att övningarna har växt i antal och skala. Avsnittet visar även att en majoritet av övningarna ägt rum i Sveriges närområde, samt att andelen av ERI/EDI:s budget som går till övningsverksamheten har ökat. Avsnitt 3.2 ger en kvalitativ översikt av Natos fokusskifte mot kollektiva försvarsövningar och krigföring mot en kvalificerad motståndare. Avsnittet är organiserat efter de tre förmågekategorierna presenterade i 2.3 ovan, det vill säga ledning och underrättelser, verkan, rörlighet och skydd, samt logistik.

3.1 Övningsverksamheten i siffror

Natos och medlemsstaternas övningsverksamhet beskrivs nedan med fokus på tre faktorer: antalet Nato- och Nato-associerade övningar, storleken på dessa övningar, samt antalet övningar genomförda i Sveriges närområde. Underlaget är framförallt information från Natos generalsekreterares årsrapport. Avslutningsvis presenteras även en figur som visar hur stor del av det europeiska avskräckningsinitiativets (EDI) budget som är allokerad till amerikansk övningsverksamhet i Europa.

³⁸ Heuser, Beatrice och Simpson, Harold. The Missing Political Dimension of Military Exercises. *The RUSI Journal*, Vol. 162, No. 3, 2017, 20.

3.1.1 Totala antalet övningar

Figur 1: Antal övningar 2014-2019

* Nato rapporterar 2014 års siffror annorlunda än för 2015-2019. Officiella publikationer nämner siffran 115 övningar "across the alliance", vilket kan tolkas som just 115 Natoövningar. Det behöver dock inte betyda att det var Nato som ledde dem.

Figur 1 visar att antalet övningar som Nato eller Nato-medlemmar ledde ökade kraftigt mellan 2014 och 2015, från 155 till 297. Antalet övningar som Nato ledde var relativt stabilt under den studerade perioden. Å andra sidan ökade antalet Nato-associerade övningar där medlemsstater har huvudansvar dramatiskt från 40 övningar 2014 till 208 övningar 2019. Slutligen kan det noteras att antalet når en topp 2019.

3.1.2 Stora övningar

Generalsekreterarens årsbok pekar från och med 2015 ut ett antal s.k. nyckelövningar. Dessa inkluderar både Nato-ledda övningar och övningar ledda av enskilda medlemsstater. Nyckelövningarna är få i relation till det totala antalet övningar, mellan 12 till 18 per år. Det råder oklarheter kring hur dessa övningar är utvalda, men utpekandet är en viktig signal i sig och utgör grunden för översikten nedan.³⁹

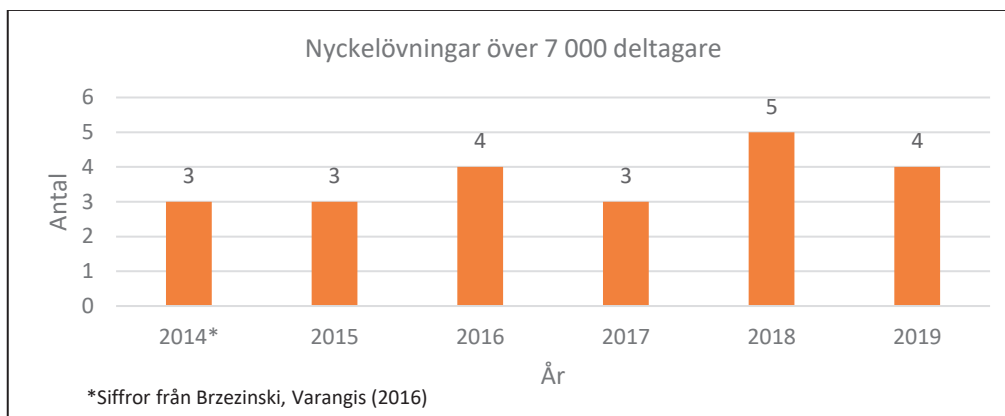
I kapitel två klargjordes att storleken på en övning är viktig av flera orsaker. En översikt av antalet stora övningar som Nato och medlemsstaterna genomfört är således av stort intresse. Kontrasten mot Rysslands övningsverksamhet är i detta avseende slående. Skalan på Rysslands övningsverksamhet har uppmärksammats de senaste åren. Exempelvis har flera upplagor av övningen Zapad haft upp emot 100 000 deltagare enligt ryska officiella källor.⁴⁰

Med en stor övning avses i denna översikt en övning som involverar mer än 7 000 deltagare, vilket motsvarar cirka två brigader.⁴¹ Figur 2 visar antalet stora nyckelövningar som genomförts under den studerade perioden.

³⁹ Det är rimligt att anta att flera intressen vägts in i detta urval, från en vilja att peka ut en huvudinriktning för organisationen, till att visa på bredden av alliansens aktiviteter.

⁴⁰ Hemicker, Lorenz. Russia conducts three time more war games than Nato. *Frankfurter Allgemeine*. 2017-08-23; Brzezinski, Ian J. och Varangis, Nicholas. The NATO-Russia Exercise Gap. Atlantic Council. 2015-02-23; Brzezinski, Ian J. och Varangis, Nicholas. The NATO-Russia Exercise Gap: Then, Now and 2017. Atlantic Council. 2016-10-25; Norberg, Johan. *Training for War: Russia's Strategic-level Military Exercises 2009-2017*.

⁴¹ En brigad motsvarar cirka 3 000 - 5 000 soldater.

Figur 2: Antal större nyckelövningar

Av de större nyckelövningarna återkommer vissa övningsserier i generalsekreterarens årsbok. Dessa övningar betonas även i andra sammanhang som särskilt prioriterade, inte minst av de stater som bär huvudansvaret för dem. Bland dessa utmärker sig bland annat Joint Warrior som leds av Storbritannien, Anakonda som leds av Polen, Cold Response som leds av Norge, Saber Strike och Baltops som leds av USA, samt Trident Juncture som leds av Nato. Dessa sker antingen varje år (Joint Warrior, Baltops, Saber Strike, Trident Juncture) eller vartannat år (Anakonda, Cold Response). Övningarna har också olika försvarsgrensfokus. Joint Warrior och Baltops är marinfokuserade, Anakonda, Cold Response och Saber Strike arméfokuserade, och Trident Juncture är försvarsgrensgemensam.

3.1.3 Övningar i Sveriges närområde

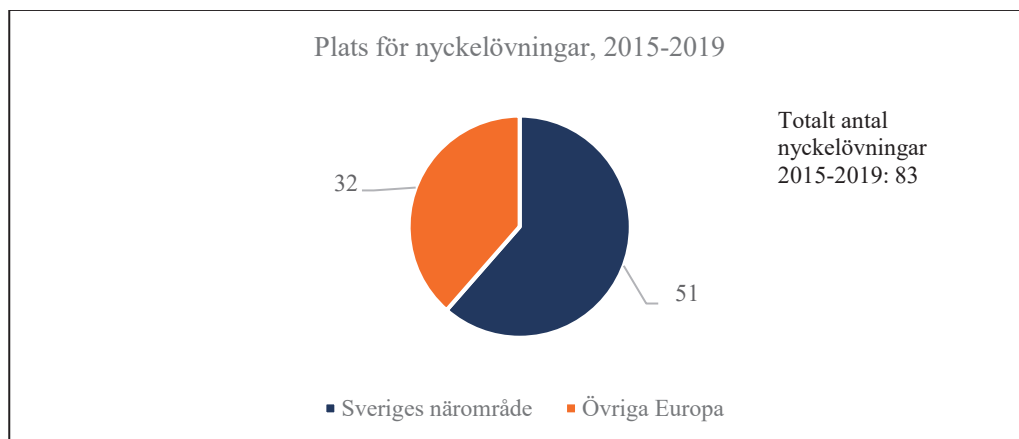
Förutom det totala antalet och storleken på övningar är det även relevant att observera antalet nyckelövningar som genomförts i Sveriges närområde.

Tabell 1: Nyckelövningar i närområdet och stora övningar i närområdet⁴²

	2015	2016	2017	2018	2019	Totalt
Totalt antal nyckelövningar	12	18	18	16	19	83
I närområdet	8	11	8	12	12	51
Stora övningar i närområdet	1	4	1	4	2	12

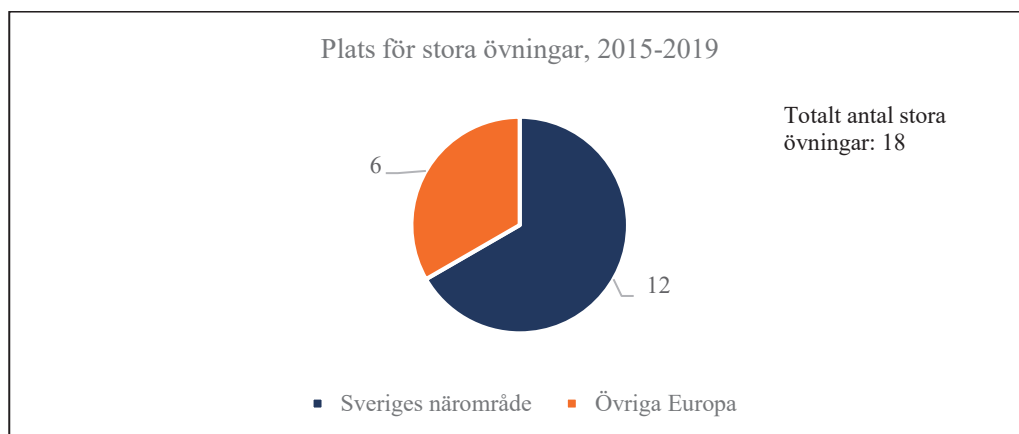
I tabell 1 kan noteras att antalet övningar i närområdet ökat långsamt, från åtta 2015 till tolv, 2019. Antalet stora övningar i närområdet har också ökat. 2016 och 2018 genomfördes både Anakonda och Cold Response vilket driver upp statistiken.

⁴² På grund av att generalsekreterarens årsbok började peka ut nyckelövningar först 2015 är 2014 exkluderat i denna tabell.

Figur 3: Antalet nyckelövningar i Sveriges närområde 2015-2019

I figur 3 visas det totala antalet nyckelövningar som genomförts under perioden. Av totalt 83 genomfördes 51 övningar, eller 61 procent, i närområdet. Detta är en hög andel med tanke på den geografiska yta som Natos medlemsländer täcker. Det sänder också signaler, något som kommer att analyseras i kapitel fem.

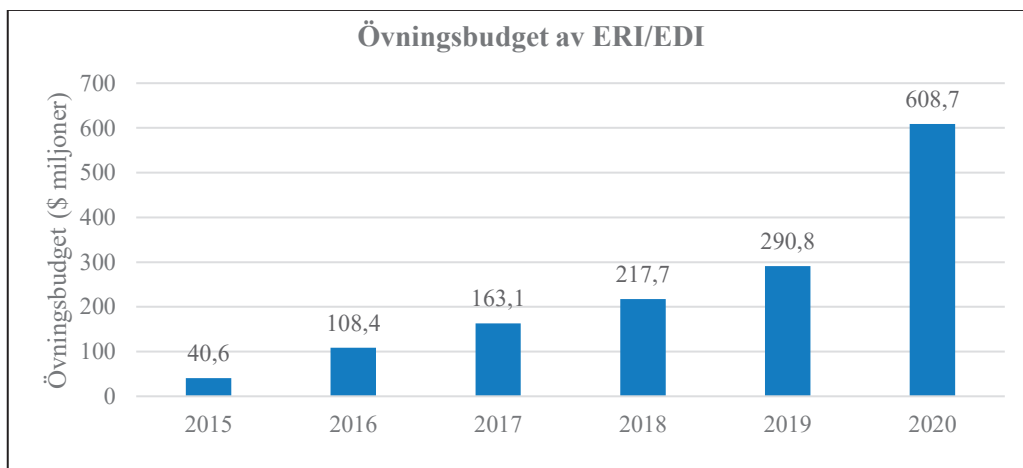
Figur 4: Antalet stora övningar i Sveriges närområde 2015-2019

Figur 4 visar att två tredjedelar av de stora övningarna genomförts i Sveriges närområde. Detta är en hög andel, vilket sänder signaler om återförsäkring och avskräckning.

3.1.4 Övningsfinansiering och EDI

Det amerikanska deltagandet i övningar i Europa är av stor vikt av flera skäl. Det är således intressant att notera hur mycket resurser USA investerar i övningsverksamheten.⁴³ Den amerikanska försvarsbudgeten presenterar detaljerade uppgifter angående vad som ingår i ERI/EDI, däribland resurser allokerade till övningar.

⁴³ Tyvärr kan inga likvärdiga siffror presenteras för exempelvis europeiska stormakter, då dessa budgetar inte presenterar hur mycket som allokeras till övningar.

Figur 5: Europeiska återförsäkrings- och avskräckningsinitiativet (ERI/EDI)
 Källa: U.S. Department of Defense. European Deterrence Initiative, Fiscal Year 2015, 2016, 2017, 2018, 2019, 2020.

I figur 5 framgår hur budgetposten har ökat från 2014 till 2019. Ökningen för övningsverksamheten följer i stort ökningen av den totala ERI/EDI-budgeten för dessa år. Den dramatiska ökningen för 2020 kan tillskrivas den divisionsstora övningen Defender Europe 2020 som beräknas kosta 340 miljoner USD (ca 3,2 miljarder SEK).⁴⁴ Denna övning beskrivs närmare i avsnitt 5.3.

⁴⁴ U.S. Department of Defense. European Deterrence Initiative, Fiscal Year 2020, 8.

Faktaruta 1: Nato-övningar

Natos övningsverksamhet regleras genom ett antal direktiv samt flera andra styrdokument. Det finns en ansvarsfördelning mellan Natos två strategiska befälhavare, SACEUR och SACT, rörande övning och träning. SACEUR bär huvudansvaret för att styrkorna är förberedda på att hantera de utmaningar Nato står inför och ger bland annat årligen ut en guide för utbildning, träning, övningar och utvärdering, SACUER's Annual Guidance on Education, Training, Exercises and Evaluation (SAGE), baserad på bedömningen av Natos framtida behov. Detta dokument har stort inflytande på all övningsrelaterad verksamhet. SACT har i sin tur huvudansvar att utveckla, handha och verkställa Natos militära tränings- och övningsprogram, Military Training and Exercise Program (MTEP). Detta program publiceras årligen och innehåller information om träning och övningsaktiviteter schemalagda för de kommande fem åren. En övnings mer detaljerade innehåll utvecklas i regel ett till två år före övningsstarten. Tabellen nedan beskriver den grundläggande ansvarsfördelningen mellan SACEUR och SACT.

Behov	Verkställande	Utvärdering
SACEUR leder	SACT leder	SACEUR leder
SACT bidrar	SACEUR bidrar	SACT bidrar

Verkställandet och utvärderingen sker ofta parallellt, så systemet kräver flexibilitet och koordination. Nato namnger sina övningar efter ett system. Detta har delvis förändrats över tid men de senaste åren fungerar det enligt följande: Första bokstaven av första ordet betecknar vilket Nato-kommando som är ansvarigt för att schemalägga övningen.

S – Supreme Headquarters Allied Powers Europe (SHAPE), Belgien
 T – Allied Command Transformation (ACT), USA
 B – Allied Joint Force Command Brunssum (JFCBS), Tyskland
 N – Allied Joint Force Command Naples (JFCNP), Italien
 R – Allied Air Command (AIRCOM), Ramstein, Tyskland
 D – Allied Maritime Command (MARCOM), Northwood, Storbritannien
 L – Allied Land Command (LANDCOM), Turkiet

Den första bokstaven i det andra ordet betecknar vilken försvarsgren som är i fokus för övningen:

A – Flygvapnet (Air)
 L – Armén (Land)
 M – Marinen (Maritime)
 J – Försvarsgrensgemensam (Joint)
 S – Specialförband (Special Operations Forces)
 N – Nukleär
 F – Logistik
 G – Telekrig

Exempel:

- i) Övningsnamnet **Brilliant Jump** indikerar att övningen leds av JFC Brunssum och är försvarsgrensgemensam (flyg-, armé-, marinstridskrafter deltar).
- ii) Namnet **Trident Juncture** indikerar att övningen leds av Allied Command Transformation och är försvarsgrensgemensam.

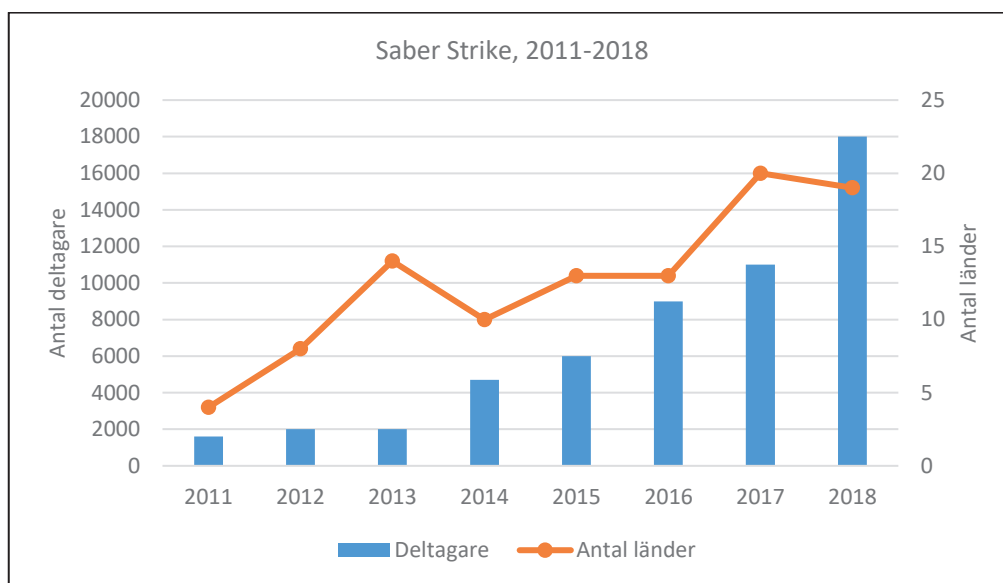
Observera att systemet inte efterlevs fullt ut. Många övningar är dessutom Nato-associerade men inte ledda av Nato. Ett stort antal övningar som omnämns i rapporten kommer således bära namn som avviker från systemet, inte minst alla USA-ledda övningar.

3.2 Övningsverksamheten och förmågor

För att fördjupa bilden av övningsverksamheten beskrivs nedan utvecklingen med fokus på mönster som är relevanta för den samlade förmågan att bedriva högintensiv krigföring mot en kvalificerad motståndare. Avsnittet är i huvudsak strukturerat enligt den analysmodell med olika förmågor som presenterades i kapitel två.

Föregående avsnitt 3.1 demonstrerar tydligt att antalet övningar har ökat, samt att en betydande andel av Natos nyckel- och stora övningar är förlagda till Sveriges närområde. Vidare undersökning visar även tydligt att storleken på övningarna har ökat, samt att fler stater sluter upp och deltar aktivt. Övningar som Trident Juncture 2015 och 2018 tillhör Natos största och mest ambitiösa sedan det kalla krigets slut. Den årliga USA-ledda övningen Baltops har växt de senaste åren, liksom den polskledda övningen Anakonda. Dessa tre prioriterade övningar kommer att behandlas separat i kapitel fyra. De är dock inte de enda övningar som växt, ändrat skepnad eller tillkommit.

Den årliga USA-ledda övningen Saber Strike i Baltikum är på flera sätt ett illustrativt exempel på utvecklingen. Övningen har inte bara växt, vilket figur fem tydligt visar, utan den har även skiftat karaktär.

Figur 5: Saber Strike 2011-2018

Saber Strike 2011 var en relativt liten övning med fokus på att förbereda förband för att delta i insatsen i Afghanistan. Saber Strike 2018 var en övning som innebar en betydande styrkeansamling i Baltikum och inkluderade bland annat: en förflyttning av amerikanska arméns 2:a kavalleriregemente (2nd Cavalry Regiment), från dess hembas i Vilseck, Tyskland, via Tjeckien, Polen, Litauen och Lettland, flera varianter av flodövergång, högentensiv strid, inklusive multipla markattacker från luftstridskrafter. USA:s första mekaniserade brigadstridsgrupp (1st Armored Brigade Combat Team) deltog i övningen med M1 Abrams stridsvagnar och stridsfordon av typen Bradley. Stridsgrupper ur Natos framskjutna närvaro (eFP) samt Natos mindre stödenheter (NFIU) deltog också aktivt.⁴⁵

Saber Strike är inte den enda övningen som utvecklats i denna riktning. Jämfört med åren före 2014 är fler övningar nu territorialförsvarsövningar. Fler övningar baseras på artikel 5-scenarion och fler fokuserar på högentensiv krigföring mot en kvalificerad motståndare.

En viktig observation för den samlande förmågan, inte minst för närområdet, är att styrkorna som utgör Natos framskjutna närvaro i Polen och Baltikum har integrerats i övningsverksamheten. De multinationella eFP-stridsgrupperna har deltagit i en rad olika övningar i de fyra värdländerna. Integrationen av dessa stridsgrupper har exempelvis varit ett övningsmål för senare versioner av Saber Strike och Anakonda. Det finns även flera andra exempel på denna integration. I Litauen har eFP-stridsgrupper deltagit i övningar som Iron Wolf 2018 och Beowulf 2018. I övningen Nameis 2018 deltog eFP-stridsgrupper från både Lettland och Litauen. I Estland har eFP-stridsgruppen deltagit i övningen Baltic Protector 2019 och i övningen Iron Spear 2019 som ägde rum i Lettland deltog eFP-stridsgrupper från samtliga fyra värdländer.

⁴⁵ U.S. Army Europe. Saber Strike 2018 Fact Sheet; U.S. Department of Defense. U.S., NATO conclude Saber Strike 17 exercise. 2017-06-26; U.S. Air Force. Airmen kick off Saber Strike with European partners. 2016-06-14; U.S. Army Europe. Exercise Saber Strike 15 demonstrates international cooperation capabilities. 2015-06-01; U.S. Army Europe. Exercise Saber Strike 14 demonstrates international cooperation. 2014-06-10; U.S. Army Europe. Saber Strike 2013 demonstrates multinational partnerships in Baltics. 2013-06-18; U.S. Air Forces in Europe and Air Forces Africa. Estonian prime Minister visits Saber Strike. 2012-06-18; Atlantic Council. Latvia hosts "Saber Strike 2011" multinational exercise. 2010-10-18.

3.2.1 Ledning och underrättelser

Ett övergripande intryck är att övningarna blivit mer sofistikerade och krävande. Fler förmågor inkluderas i övningarna, ny teknologi och nya koncept har introducerats, och graden av försvarsgrensgemensamhet har ökat. Exempelvis har element av den amerikanska arméns nya koncept gemensamma operationer (Multi Domain Operations, MDO) börjat integreras i övningar som exempelvis Saber Guardian och Saber Strike.⁴⁶

I avsnitt 3.1 behandlades i huvudsak förbandsövningar. Det är dock klart att en betydande del av övningsverksamheten består av ledningsövningar. Ledningsövningarna bedrivs ofta på en högre ledningsnivå än förbandsövningarna. Ledning för stora operationer övas således i betydligt större utsträckning än det bedrivs förbandsövningar i motsvarande storlek. Det är en viktig observation och är något som är av stor betydelse för den samlade förmågan.

Förmågan att leda stora operationer är av avgörande betydelse i en storskalig konflikt. Om en konflikt uppstår kommer förband att tillföras och förstärkningar att anlända. Att det finns ledningsförmåga att hantera en snabb uppbyggnad är av stor vikt. Det är således värt att understryka att denna förmåga är under utveckling.

Det är tydligt att övningsschemat är tätt under vår- och sommarmånaderna. Övningar avlöser varandra kontinuerligt och vissa förband rör sig från övning till övning. Övningar överlappar också varandra. Exempelvis överlappade Baltops 2016, där cirka 6 100 deltog, med bland annat Anakonda, där 31 000 soldater deltog, Saber Strike, där 9 000 deltog, och Saber Guardian där 9 000 deltog.⁴⁷ Detta är en betydelsefull observation. Om flera större övningar pågår samtidigt visar det på att Nato har kapaciteten att leda flera större operationer samtidigt.

Natos förstärkta snabbinsatsstyrka, NRF, och dess spjutspets, VJTF är högprioriterade inom Nato. NRF består av runt 40 000 soldater och VJTF är av brigadstorlek på omkring 5 000 soldater. VJTF är försvarsgrensgemensam och består av markstridskrafter understödda av luft-, marin- och specialförband. Ambitionen är att delar av VJTF ska kunna utgrupperas till alla delar av Natos territorium på två till fem dagar. För att multinationella NRF och VJTF ska kunna verka effektivt krävs en hög grad av interoperabilitet. Förband och högkvarter som ska roteras in i NRF och VJTF har således övats intensivt. En betydande del av Natos övningsverksamhet kretsar kring detta. I Polen i juni 2015 inleddes Noble Jump, den första av en rad övningar för att göra VJTF fullt operationellt.⁴⁸ Senare samma månad deltog NRF och VJTF i storövningen Trident Juncture 2015. Noble-serien och Brilliant-serien av övningar spelar huvudroller i testandet, utvärderingen och certifieringen av NRF och VJTF. I faktarutan återfinns en rad övningar ur Brilliant-serien.

⁴⁶ Judson, Jen. Multidomain force. *Defense News*. 2019-09-02.

⁴⁷ Övningsserien Saber Strike har under samtliga studerade år överlappat Baltops.

⁴⁸ I Noble Jump 2015 deltog 2 100 soldater och övningen fokuserade på VJTF-styrkans förmåga att snabbt svara på infiltration av fientliga specialförband på Natos territorium.

Faktaruta 2: Övning av VJTF och NRF

2016 – Brilliant Jump – en tudelad övning som testade aktivering och snabb utgruppering av VJTF. Brilliant Jump var en del i en serie av övningar för att även testa Natos RAP, Natos ledningsstruktur samt en rad europeiska högkvarter. Trident Joust och Brilliant Capability ingick i denna serie.

Brilliant Jump Alert – testade aktivering av VJTF i Albanien, Polen, Spanien och Storbritannien.

Brilliant Jump Deploy – testade logistiska utmaningar rörande snabb utgruppering av VJTF:s markstridskrafter från Spanien till västra Polen.

2017 – Brilliant Arrow – testade VJTF:s luftkompetenser och förmågan hos tyska Joint Force Air Component att leda NRF:s luftoperationer, och utgöra dess så kallade Air Component Command.

Brilliant Ledger – testade beredskapen och förmågan hos NATO Rapid Deployable Corps i Italien (NRDC) att leda NRF:s markoperationer, utgöra dess Land Component Command (LCC), genom ett omfattande krishanteringsscenario.

Brilliant Mariner – testade förmågan hos franska Aero-Naval Rapid Reaction Force (FRMARFOR) att föra befäl över NRF:s maritima styrkor, utgöra dess Maritime Component Command (MCC).

2018 – Brilliant Sword – testade interoperabiliteten mellan NRF:s olika specialförband, samt förmågan hos spanska Special Operations Component Command (SOCC) i Minorca att leda NRF:s specialförband.

Brilliant Joust – testade försvarsgrensgemensamhet och integrationen av JFCBS med samtliga NRF:s Component Commands.

Brilliant Jump – en tudelad övning som testade aktivering och utgruppering av VJTF. Den andra delen av denna övning ägde rum i Norge och knöts samman med Trident Juncture 2018.⁴⁹

Cyberförmågor övas nu i allt större utsträckning. På toppmötet i Warszawa 2016 beslutade Nato att upphöja cyber till en officiellt operationell domän. Natos ledare lovade även att fokusera nationella och kollektiva resurser på cyberförsvar, samt att göra kommunikationssystem mer robusta genom den så kallade Cyber Defence Pledge. Cyberoperationer, dvs. dator- och nätverksoperationer, är nu även en del i Natos årliga krishanteringsövning (CMX), vilken inkluderar den högsta politiska nivån. Genom att inkorporera cyberförsvar i denna övning ökar medlemsländerna sin interna beredskap mot cyberattacker på alla nivåer.

Förmåga inom cyberdomänen övas även separat. Vid sidan av Natos årliga flaggskeppövning Cyber Coalition som hållits sedan 2008, är två andra övningar värda att lyfta fram: Crossed Swords och Locked Shields. Crossed Swords är en årlig så kallad Red Team Exercise, vilket innebär att en fientlig styrka med alla tillgängliga medel försöker få tillgång till ett system. Övningen hölls första gången 2016 och har snabbt växt från att vara en teknisk workshop till att inkludera ledarskapsträning, juridik, och cyber-kinetiska operationer.⁵⁰ Locked Shields är en av de största skarpa cyberövningarna i världen. Den årliga övningen, ledd av Nato Cooperative Cyber Defence Centre of Excellence (CCDCOE) i Tallinn, syftar till att via realistiska scenarier simulera komplexiteten i en massiv cyberincident i realtid.⁵¹

⁴⁹ NATO. Brilliant Jump 2016; Era, Cristiana. Brilliant Ledger 2017: Behind and Beyond. *Cyber and Security Affairs Magazine*, 2017-11-21; Ministry of Defence Italy. 4 Component Commands of NATO Response Force 2018 Validated. 2017-10-13.

⁵⁰ En cyber-kinetisk operation innebär det direkta eller indirekta skapandet av kinetiska effekter genom användning av datorsystem. De senaste versionerna av Crossed Swords har ledd av Nato Cooperative Cyber Defence Centre of Excellence (CCDCOE) och Information Technology Security Incident Response Institution of the Republic of Latvia (CERT.LV) För mer om Crossed Swords, se Cyber Defence Centre of Excellence, 2019.

⁵¹ I Locked Shields 2019 deltog över 1 200 cybersäkerhetsexperter från nästan 30 länder.

Vid sidan om cyberförmågor introduceras även rymdförmågor i en ökande utsträckning i övningsverksamheten. Detta är särskilt noterbart i övningsserien Trident, vilket kommer att behandlas närmare i nästa kapitel.

3.2.2 Verkan, rörlighet och skydd

Natos övningsverksamhet är omfattande och det pågår mer verksamhet i Sveriges närområde än vad som framgår i avsnitt 3.1. Detta avsnitt ger en rad exempel på hur relevanta förmågor förknippade med verkan, rörlighet och skydd övats. Syftet är att visa på mönstret, snarare än att vara uttömmande.

Det är tydligt att fler övningar fokuserar på territorialförsvar och högintensiv strid mot en kvalificerad motståndare jämfört med åren före 2014. Utvecklingen av övningen Saber Strike är bara ett exempel på detta. I kapitel fyra kommer det att redogöras för hur tre storövningar utvecklats i samma riktning. Det är även viktigt att poängtera att den intensiva övningsverksamheten runt NRF och VTJF inte enbart kretsar kring ledning, och förband från samtliga försvarsgrenar övas kontinuerligt för dessa styrkor.

Att högintensiv krigföring mot en kvalificerad motståndare prioriteras syns tydligt i utvecklingen av Natos luftvärnsövningar. De senaste åren har övningsverksamheten kring integrationen av alliansens luft- och robotförsvar expanderat kraftigt. Övningsserien Tobruq Legacy (Toly) är ett illustrativt exempel på detta.

Den första upplagan av övningen Tobruq Legacy ägde rum i juni 2015. I övningen, som kretsade kring integration av luftvärnssystem, deltog drygt 500 soldater från fem länder: Litauen, Ungern, Slovakien, Tjeckien och USA. Toly15 var den största skarpa skjutövningen med markbaserat luftvärn (Surface-Based Air Defence, SBAD) på många år. Den kom till som en uppföljare till interoperabilitetsövningen Master Harmony som ägt rum 2014, i vilken Tjeckien för första gången testade sitt luftvärnssystem samtidigt med två andra länder, Slovakien och USA.⁵²

När Toly16 ägde rum deltog åtta länder, drygt 1 100 soldater, samt Natos Combined Air Operations Centre (CAOC UE) i tyska Uedem. Övningen demonstrerade en tydlig utveckling av förmåga, då ett dussin olika luftvärnssystem integrerades och underställdes en och samma ledning.⁵³ I Toly17 deltog 13 länder och drygt 2 200 soldater. AIRCOM i Ramstein var djupt involverat och CAOC UE spelade en större roll i denna upplaga i syfte att bland annat introducera och implementera Nato-rutiner, doktrin och taktik, samt utvärdera integrationen av Natos AWACS-plattformar. Övningen var också mer komplicerad och inkluderade integrationen av tre markbaserade operationscenter, (Surface-Based Air Defence Operations Centre, SBADOC), utspridda i tre länder: Litauen, Rumänien och Tjeckien.

I Toly18 deltog 19 länder, drygt 1 000 soldater, AIRCOM och både CAOC UE och CAOC i spanska Torrejon. När Toly19 ägde rum i juni 2019 deltog 20 länder och över 4 000 soldater. AIRCOM, CAOC i Uedem och Torrejon, Natos Communication and Information System Agency och Natos Airborne Early Warning and Control Force deltog också. Under övningen testades en rad olika luftvärnssystem, som exempelvis Patriot PAC 3 och norska NASAMS, samt flera ledningscenters. Övningen kulminerade i en skjutövningsfas då sammanlagt 162 robotar avfyrades.⁵⁴

Relaterat till integrationen av det markbaserade luftvärnet har Natos integrerade luft- och robotförsvar, IAMD (Integrated Air and Missile Defense) också utvecklats under de studerade åren. Övningar som Steadfast Alliance 2016, Steadfast Armour 2017, övningsserien Formidable Shield och även experimentserien Nimble Titan utgör en viktig del i arbetet att utveckla Natos försvar mot ballistiska robotar.⁵⁵

⁵² U.S. Army. NATO nations focus on integrating air, missile defenses. 2015-02-13.

⁵³ U.S. Army. 10th AAMDC participates in Tobruq Legacy 16. 2016-10-07.

⁵⁴ NATO. Allied Surface-Based Air Defence Community tests Interoperability in Poland. 2019.

⁵⁵ NATO. NATO Ballistic Defence Exercise Steadfast Armour Concludes. 2017.

Rörande försvaret av alliansens luftrum bör det tilläggas att Natos AIRCOM, i Ramstein, bedriver omfattande övningsverksamhet i närområdet. Flera övningar är även tätt knutna till Baltic Air Policing (BAP). Ramstein Alloy-serien är ett viktigt exempel på detta. Det finns också en rad exempel på hur Natos flygstridskrafter är med i försvarsgrensgemensamma övningar och där bl.a. moment av markunderstöd (CAS) och luftvärnsbekämpning (SEAD) ingår.

Natos marinkommando (MARCOM) i Northwood, bedriver också övningsverksamhet i närområdet. Sedan 2012 genomförs exempelvis den årliga övningen Dynamic Mongoose i Nordatlanten, Nordsjön och Norska havet. Denna ubåtsjaksövning betraktas inom NATO, vid sidan om Dynamic Manta i Medelhavet, som organisationens största och mest sofistikerade.⁵⁶

Slutligen bör det även tilläggas att vapensystem som är nya för närområdet också har integrerats i övningsverksamheten. Under övningen Tobruq Legacy 2017 utgrupperades exempelvis det amerikanska luftvärnssystemet Patriot för första gången i Baltikum.⁵⁷ Systemet var även på plats under Saber Strike 2018 och senare versioner av Tobruq Legacy. Det amerikanska raketartillerisystemet M142 High Mobility Artillery Rocket System (HIMARS) har även utgrupperats i senare versioner av både Saber Strike och Anakonda.⁵⁸ Övningar har även använts för att demonstrera och testa vapensystem.

3.2.3 Logistik

En konflikt mot en kvalificerad motståndare i Sveriges närområde skulle ställa höga krav på militär rörlighet inom Nato, såväl strategisk som operativ och taktisk sådan. Flera av de större övningarna som äger rum på Natos östra och nordöstra flank inkluderar t.ex. förflyttningar av både soldater och materiel i östlig och nordöstlig riktning. Övningar som är särskilt värda att betona i detta sammanhang är de årliga övningarna Saber Guardian, Saber Strike och Anakonda.

Storövningar som Trident Juncture (Trje) 2015 respektive 2018 har också varit av stor betydelse för utvecklandet av alliansens logistikförmåga. Trje18 är i detta sammanhang särskilt viktig att lyfta fram då övningen i flera avseenden kretsade kring alliansens förmåga att bedriva en stor kollektiv försvaroperation, inklusive utgrupperingen av den förstärkta snabbinsatsstyrkan NRF och spjutspetsstyrkan VJTF. Trje18 var även en transatlantisk förstärkningsövning som innebar fartygstransport av soldater och materiel från det amerikanska fastlandet till hamnar i Norge.

Snabb utgruppering är ett ständigt mål i övningsverksamheten runt VJTF. I detta sammanhang är det viktigt att understryka att samtliga åtta NFIU-enheter har integrerats i övningsverksamheten. Exempel på övningar i närområdet där dessa varit delaktiga är Spring Storm 2019 i Estland, Joint Fortress 2017 i Lettland, Iron Wolf 2017 i Litauen och Brilliant Jump 2016 i Polen.⁵⁹ Det finns även flera exempel på övningar där förhandslagrad materiel utnyttjats.

Att snabbt kunna sätta in flygstridskrafter där de behövs är viktigt. För att ha förmågan att göra detta har Nato utvecklat utgrupperbara flygledningscenters (Deployable Air Command and Control Centre, DACCC).⁶⁰ Dessa har uppdraget att underlätta framskjuten utgruppering av Joint Force Air Command (JFAC). Utgruppering av DACCC och dess olika komponenter övas kontinuerligt. Övningsserien Ramstein Dust är ett viktigt exempel på

⁵⁶ Ingen Dynamic Mongoose-övning genomfördes 2013, men sedan dess har den ägt rum årligen.

⁵⁷ NATO. Exercise Tobruq Legacy commences. 2017.

⁵⁸ Poland to spend \$414 million on Lockheed's HIMARS Mobile Rocket System. *The Defense Post*. 2019-02-10. & Foster, Hal. Exercise Illustrates NATO's Long-range fires problem. *National Defense Magazine*. 2019-04-01.

⁵⁹ Fler exempel är Toxic Lance 2018 och Saber Guardian 2018 i Slovakien, Precise Reception 2017 i Ungern, Noble Jump 2017, Swift Response 2019 i Rumänien och Noble Jump 2017 i Bulgarien.

⁶⁰ DACCC består av bland annat av personal från Deployable Air Control Centre, Recognized Air Picture Production Centre/Sensor Fusion Post (DARS), samt Deployable Sensor Section och Deployable Air Operations Centre (DAOC).

detta. Under Ramstein Dust II 2017 förflyttades en DACCC mer än 200 mil från dess högkvarter i italienska flygbasen Poggio Renatico, för att öva utgruppering i Polen, samt de tre baltiska staterna.⁶¹

Vid sidan om den militära logistikförmågan spelar även övningsverksamheten en viktig roll för utvecklandet av den militära mobiliteten i Europa i stort.⁶² Det finns stora problem på detta område och det är en prioriterad fråga inom det växande samarbetet mellan Nato och EU. Övningar som inkluderar stora förflyttningar i realtid gör det möjligt att identifiera både byråkratiska och infrastrukturella brister. De är även viktiga för utvärderingen av redan tagna initiativ. Övningar värda att lyfta fram i detta sammanhang är de senaste versionerna av Saber Strike, Trident Juncture 2018, Noble Jump 2019, Griffin Force 2019 samt den kommande USA-ledda övningen Defender Europe 2020.⁶³

⁶¹ Atlantic Treaty Association (ATA). *NATO SUMMIT 2018: Strengthening Deterrence and Defence while Projecting Stability 2018*. 2018: 83.

⁶² Hagström Frisell, Eva (ed.). *Deterrence by reinforcement: The Strengths and Weaknesses of NATO's evolving defence strategy*.

⁶³ Dragoon Ride 2015 var också en betydelsefull förflyttningsövning.

4 Tre illustrativa övningar

Trident Juncture, Baltops och Anakonda är illustrativa för utvecklingen av övningsverksamheten i stort sedan 2014. De är återkommande, vilket gör att de lämpar sig för en jämförelse över tid. De har genomförts i Sveriges närområde, vilket gör att de är särskilt betydelsefulla för ett eventuellt konfliktscenario i norra Europa. De är även särskilt intressanta utifrån analysmodellen som presenterades i 2.3: de är stora övningar där just många relevanta förmågor övas och många länder deltar.

Övningsserien Trident Juncture (Trje) är en av Natos flaggskeppsövningar, vilket bl.a. betyder att extra resurser läggs på planering, genomförande och uppföljning. Övningen har de senaste åren genomförts varje år, men 2015 och 2018 var den en förbandsövning och 2016 och 2017 var den en stabsövning. Förbandsövningen som avsnittet nedan behandlar är försvarsgrensgemensam och inkluderar storskalig logistik.

Baltic Operations (Baltops) är en årlig USA-ledd övning som genomförts i Östersjön sedan 1972, vilket gör att den lämpar sig särskilt väl för en jämförelse över tid. Den är marin fokuserad men med betydelsefulla armé- och amfibiska inslag.

Anakonda (AN) har genomförts vartannat år sedan 2002 och är i grunden en nationell polsk arméfokuserad övning. Den har expanderat de senaste åren och 2016 ägde den största upplagan av övningen rum. Dess markarenafokus gör den särskilt relevant för en konflikt i Östeuropa, då västliga förband skulle behöva röra sig genom Polen och troligen upp i Baltikum.

Redogörelsen för de tre övningarna är baserad på analysmodellen och dess förmågor; dvs. ledning och underrättelser, verkan, rörlighet och skydd, samt logistik.

4.1 Trident Juncture

Trident Juncture 2018 (Trje18) var i flera avseenden kulmen på Natos ansträngning för att ställa om till det nya säkerhetsläget. Dagen innan övningen inleddes deklarerade Natos generalsekreterare Jens Stoltenberg att ”Trident Juncture sänder ett klart budskap till våra nationer och till potentiella motståndare: Nato söker inte konfrontation, men vi står redo att försvara alla allierade mot alla hot [...] Idag är alla våra styrkor och utrustning på plats – från det största fartyget till den minsta drönaren.”⁶⁴

Trje18 var Natos största övning sedan det kalla krigets slut. Övningen ägde rum i och runt Norge, Nordatlanten och Östersjön och involverade runt 50 000 soldater, 250 flygplan, 65 fartyg och över 10 000 fordon. Alla Natos 29 medlemmar samt Sverige och Finland deltog i övningen.⁶⁵ När Trje15 ägde rum i Spanien, Italien och Portugal 2015, var det Natos största och mest ambitiösa övning på ett decennium.⁶⁶ Samtliga Nato-medlemmar och flera partners deltog. Trje15 involverade runt 36 000 soldater, 140 flygplan och 60 fartyg. Trje15 och Trje18 klassas båda som så kallade högt synbara övningar (*High Visibility Exercises*), vilket relaterar till Natos koncept om synbar återförsäkring.⁶⁷

Trident-serien av övningar tillhör Natos mest prioriterade och sofistikerade. Genom den övas, utvärderas och certifieras bland annat Natos snabbinsatsstyrka NRF, inklusive VJTF. Trident-serien används också för att utveckla och integrera nya koncept samt framtida förmågor, t.ex. Natos rymdförmåga.⁶⁸ Serien innefattar även experimenterande och demonstrerande av ny teknologi, inklusive bred industrinärvärde. Trje15 var tidig med att integrera

⁶⁴ Stoltenberg, Jens. Press Conference by NATO Secretary General Jens Stoltenberg ahead of exercise Trident Juncture 2018. NATO. 2018-10-24.

⁶⁵ Trident Juncture 2018. NATO. 2018; Norwegian Armed Forces. Facts and Information: Exercise trident Juncture 2018.

⁶⁶ Strong Resolve 2002 var länge den största Nato-övningen som genomförts efter det kalla krigets slut.

⁶⁷ NATO. Fact Sheet: Exercise Trident Juncture 2015.

⁶⁸ Detta inkluderar även Natos omvandlingsaktiviteter (Nato Transformational Activities, TACT), vilka tillhör

Natos då färskta initiativ för att öka kontaktytorna med industrin, (Industry Involvement Initiative for Nato Exercises, I3X).⁶⁹

Storövningarna Trje15 och Trje18 var båda tudelade i en förbandsövning och en ledningsövning. Andra övningar i serien har i huvudsak varit ledningsövningar. Scenariona på ledningsövningarna, som utvecklats av Joint Warfare Centre (JWC), tillhör Natos mest genomarbetade. De har även en skala som rör sig ända upp till strategisk nivå eller Major Joint Operation plus (Ett MJO+ scenario innefattar tre eller fler armékårer i ett artikel 5-scenario.).⁷⁰ För att skapa en så realistisk miljö som möjligt, samt utsätta övningsdeltagarna för en rad olika noga utvalda beslut och dilemman, tog det tre år att utveckla ledningsövningen för Trje18. Skillnaden i scenario mellan Trje15 och Trje18 demonstrerar i flera avseenden Natos omställning. Det, tillsammans med den geografiska skillnaden, är också förklaringen till varför fokus i huvudsak ligger på Trje18.

Bakgrunden för Trje15 var Sorotan, ett nyutvecklat scenario för att öva Natos förmåga att verka utanför sitt territorium i olika typer av fredsbyggande insatser i svaga och sönderfallande stater. Trje15 kretsade kring ett icke-artikel 5-scenario där FN:s säkerhetsråd auktoriserade Nato att ge assistans till hotade stater, samt upprätthålla rörelsefriheten på havet, i en region skakad av religiösa och etniska konflikter och kamp om resurser.⁷¹

Bakgrunden för Trje18 var Occasus, också ett nyutvecklat scenario men istället inriktat för att öva Natos förmåga att hantera en storskalig konflikt med en kvalificerad motståndare som spänner geografiskt från Nordatlanten till Svarta havet. Occasus är skapat för att primärt öva operationella aspekter av alla potentiella steg i en konflikt ända upp till politisk och strategisk nivå.⁷² Trje18 kretsade kring ett artikel 5-scenario och det kollektiva försvaret av Norge från en storskalig invasion från norr av en kvalificerad allians. Fokus låg i huvudsak på Natos förmåga att förstärka Norge, främst via sjö, land och luft, för att återställa landets fulla suveränitet. Detta innebar ett högt tempo, hög intensitet, traditionell krigföring i stora formationer, samt utmaningar som inkluderade moderna konfliktdimensioner, och spände över hela det så kallade PMESII-spektrumet (politik, militär, ekonomi, social, infrastruktur och information).

Trje18 bestod av tre huvudfaser: en utgrupperingsfas som varade mellan augusti och oktober, en förbandsövning på operativ och taktisk nivå som varade mellan 25 oktober och 7 november, samt en ledningsövning på strategisk, operativ och taktisk nivå som varade mellan 13 november och 24 november.⁷³

4.1.1 Ledning och underrättelser

Skalan på Trje18 innebar att integrationen av alliansens ledningsstruktur för operationer inom Natos territorium sattes på prov. Betydande amerikanska stridskrafter deltog i övningen, bl.a. amerikanska marinkåren var närvarande i stor skala och hangarfartyget Harry S. Truman med stridsgrupp var underställt Naval Striking and Support Forces NATO (STRIKEFORNATO). Övningen var även ett test för att certifiera NRF 2019:s land-, luft- och maritima komponenter, inklusive VJTF, samt del i en storskalig totalförsvarsövning för Norge.

ACT:s ansvarsområde. Joint Warfare Centre. The Continued Evolution of Space Effects and Capabilities within NATO Trident Exercises. *Three Swords*. No.34, 2019.

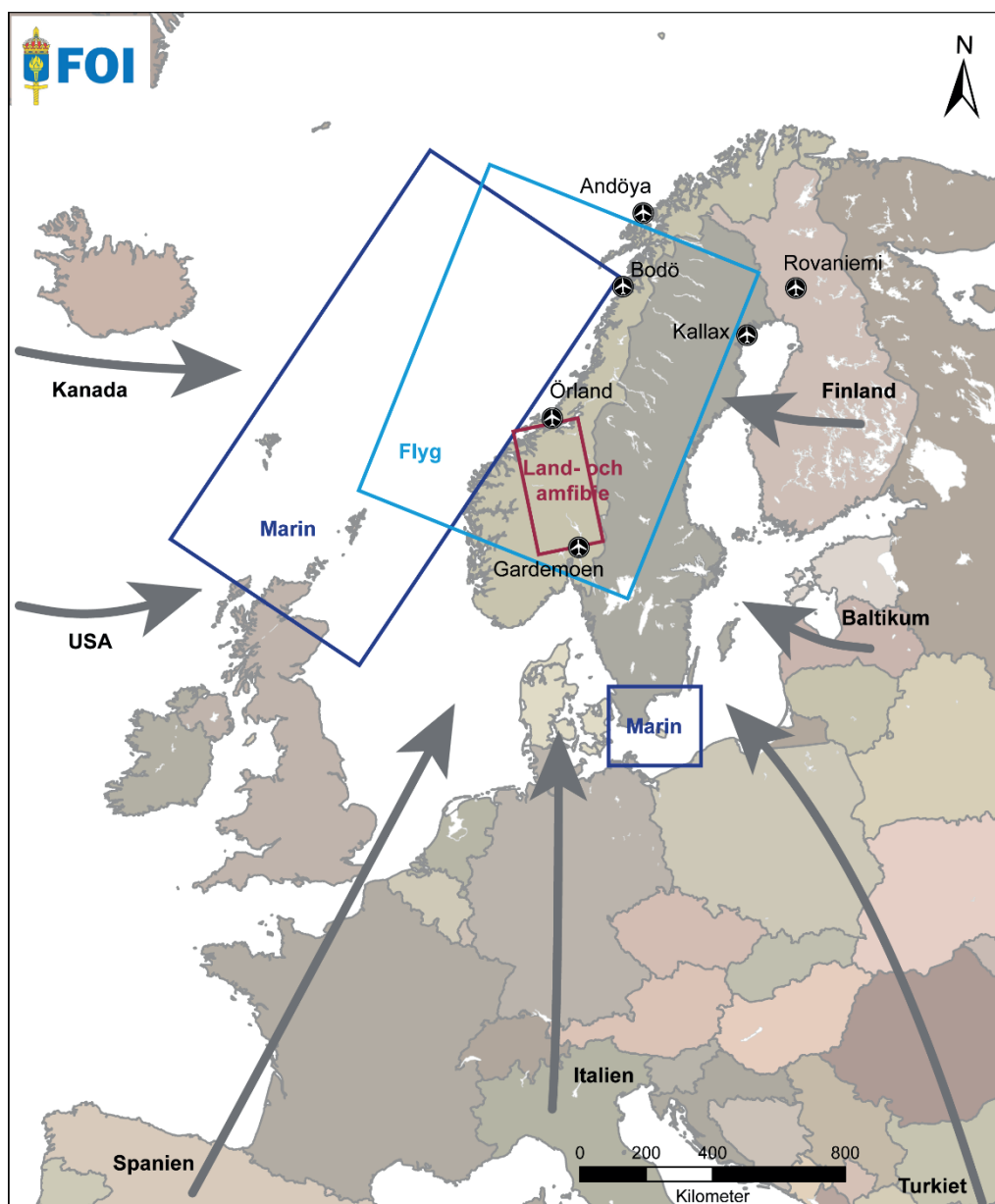
⁶⁹ The Return of Large Scale NATO exercises. *Military Training and Simulation magazine*. 2015-08-27.

⁷⁰ Trident Javelin 2017 var den första övningen på nästan 20 år som introducerade ett MJO+ scenario. Se: Road to Exercise Trident Javelin. *NATO*, 2017.

⁷¹ Kucukaksoy, Inci. NATO begins exercise TRIDENT JUNCTURE 15. Joint Warfare Centre. 2015-10-03; Derksen, Michael. 360° Scope Scenario Design and Development in JWC. Joint Warfare Centre.

⁷² Det är planerat att Occasus scenariot ska användas i flera övningar i närtid. Derksen, Michael. 360 Scope Scenario Design and Development in JWC. NATO.

⁷³ Norwegian Armed Forces. Facts and Information – Exercise Trident Juncture 18, Combat phase 25 October – 9 November. Ledningsövningen på Trje18 var en så kallad Major Joint Operation (MJO).

Karta 1: Övningsområde Trje18

Den separata ledningsövningen ägde rum på Joint Warfare Centre (JWC) i Stavanger. Under en datorstödd MJO-övning med försvarsoperationer/gemensamma operationer testades i Natos lednings- och styrkestruktur. Övningen fick ytterligare djup av att Norges försvarsmakt och civila myndigheter bidragit med information och data för att porträttera landet så realistiskt som möjligt. I detta sammanhang är det värt att poängtera att Finland och Sverige deltog i övningen som sig själva istället för fiktiva stater.

Cyber- och rymdförmågor var också en del i Trje18. I SACEURs inriktning för utbildning och övningar (SAGE) 2018 lyftes rymd upp som ett fokusområde. I Trje18 var rymdstöd inkluderat både i de primära och sekundära övningsmålen för Joint Force Command Naples (JFCNP) som senare tog befälet över NRF 2019. Varje år betonas olika funktionella områden och under Trje18 låg fokus på att hantera olika typer av GPS-störning.⁷⁴

⁷⁴ Under TRJE 17 låg fokus på att betona riskerna med solaktivitet så kallat rymdväder.

4.1.2 Verkan, rörlighet och skydd

Förbandsövningen under Trje18 följde ett upplägg där en nordsida och en sydsida stred mot varandra. Markförbandsdelen av övningen ägde rum i centrala och östra Norge. Den norra sidan leddes av Natos landkommando (LANDCOM) och inkluderade den norska brigad Nord, brigader från Kanada och Sverige, samt en amfibiestyrka bestående av amerikanska marinkårsförband. Den södra sidan leddes av 1:a tysk-/nederländska kåren och bestod av brigader från Tyskland, Italien och Storbritannien. Striden utspelades i två faser. Från den 31 oktober attackerade nordstyrkan den södra med stöd av amerikanska marinkåren. Från den 4 till den 7 november tog den södra sidan initiativet och inledde en storskalig motattack mot den norra sidan.⁷⁵

Den maritima delen av förbandsövningen utspelade sig i huvudsak i Norska havet längs kusten från Bergen i sydväst till Vestfjorden i norr. Den norra maritima styrkan bestod av enheter från Kanada, Danmark, Norge, Polen, Storbritannien och USA. Den södra styrkan bestod av Natos stående maritima grupper 1 och 2 (Standing NATO Maritime Group, SNMG1 och SNMG2), Natos maritima minröjningsgrupp 1 (Standing NATO Mine Countermeasures Group, SNMCMG1), samt en nederländsk amfibiestyrka.⁷⁶

Trje18 inkluderade även avancerade luftoperationer, inklusive omfattande avregling (Anti-Access/Area-Denial, A2/AD). Operationerna leddes av Natos luftstridskommando AIRCOM och täckte hela övningsområdet, men ägde i huvudsak rum i norra Norge och Sverige. Fyra flygfält i Norge, Kallax i Sverige och Rovaniemi i Finland utnyttjades under övningen. Samtliga stridskrafter understödde varandra under övningen. Många av förbandsmomenten under Trje18 var således genuint försvarsgrensgemensamma.

4.1.3 Logistik

Trje18 var ett stort test av Natos militära mobilitet, interoperabilitet och samlade förmåga att genomföra en stor kollektiv försvarsoperation. Det var också ett tillfälle för Norge att testa sin roll som värdnation. Amiral James G. Foggo III, befälhavaren för övningen och JFCNP, beskrev övningen i första hand som en logistikövning, bland annat testades alliansens transatlantiska förstärkningsförmåga.⁷⁷ Vidare sågs Trje 18 som en del i utvecklingen av Natos beredskapsinitiativ 'Four Thirties', vilket syftar på ambitionen att Nato ska kunna mobilisera 30 mekaniserade bataljoner, 30 flygdivisioner och 30 stridsfartyg inom 30 dagar.⁷⁸ Tidsmässigt bestod den största delen av övningen av mottagande av material och soldater samt vidare förflyttning (Reception, Staging, Onward Movement and Integration, RSOM&I). Amerikanska marinkåren övade bland annat landstigning och utgruppering, samt utnyttjande av sin förhandslagrade utrustning (Marine Corps Prepositioning Program) i Norge.⁷⁹ Exempelvis använde 2nd Marine Logistics Group-Forward och U.S. Naval Construction Force material från dessa lager för att snabbt konstruera en bro nödvändig för förflyttningen av mekaniserade förband i övningsområdet.⁸⁰

Trje18 var ett tillfälle att testa Natos samlade förmåga att operera i hårt och kallt väder. Det var t.ex. första gången på nästan 30 år som ett amerikanskt hangarfartyg opererade norr om

⁷⁵ För en utförlig beskrivning av markstridsfasen se: Norwegian Armed Forces. Facts and Information – Exercise Trident Juncture 18, Combat phase 25 October - 9 November.

⁷⁶ Den södra styrkan inkluderade fartyg och marinkårs soldater från Belgien, Danmark, Finland, Frankrike, Kanada, Lettland, Litauen, Norge, Portugal, Spanien, Storbritannien, Sverige, Turkiet och Tyskland.

⁷⁷ NATO. Trident Juncture 2018 Press Conference. 2018.

⁷⁸ Ekstein, Megan. Trident Juncture Exercise Will Test NATO's Ability to Repel Invasion of an Ally. United States Naval Institute. 2018-10-05.

⁷⁹ Sedan 1981 har amerikanska marinkåren förhandslagrat utrustning i Norge för att snabbare kunna bli verksam i en krissituation. Denna verksamhet utökades 2014. Lamothe, Dan. The Pentagon is adding to its arsenal of weapons in Norway's caves. *Washington Post*. 2014-08-12.

⁸⁰ Fudge, Jason. Marines, Sailors build bridge in Norway during Exercise Trident Juncture 18. United States Marine Corps. 2019-11-03. WFEL's Rapidly-installed Bridges deployed during Exercise Trident Juncture. *Military Systems & Technology*. 2018-11-21.

polcirkeln.⁸¹ Omfattande experimentverksamhet pågick även under övningen. ACT utförde över tjugo olika experiment. Det utfördes bland annat experiment med 3D-printing känt som friformsframställning (*in-field additive manufacturing*), vilket bedöms kunna få särskild betydelse för uthålligheten på sikt i kallt väder.⁸² Experimentverksamheten inkluderade även en demonstration och utvärdering av ett integrerat autonomt system för basskydd, samt ett test av den civila och medicinska responsen på ett masskadeutfall, inklusive ett civil-militärt system för utbyte av medicinsk information.⁸³ Nato-styrkorna experimenterade även med potentiell respons på biologisk krigföring.

Slutligen bör det understrykas att uppslutningen i Trje 18 från samtliga medlemmar i kombination med övningens skala och innehåll ökar trovärdigheten för Natos kollektiva försvar. Övningen demonstrerade Natos förmåga att förstärka, samt operera i flera domäner samtidigt och dessutom i svår miljö. Geopolitiskt underströk övningen även betydelsen av Nordatlanten och USA:s tillträde till Europa.

4.2 Baltops

Under det kalla kriget var syftet med Baltops att signalera att Östersjön inte var ett sovjetiskt innanhav och att markera att Natos marinstridskrafter kunde slå mot sovjetiskt territorium. Till centrala övningsmoment hörde då bland annat ytstrid, ubåtsjakt och sjömanövrering. I tidiga versioner av övningen hörde Storbritannien, Danmark, Västtyskland och Nederländerna till de regelbundna deltagarna vid sidan om USA.

Efter kalla krigets slut skiftade övningen fokus mot lågintensiva moment som exempelvis maritim säkerhet, sjöräddningsoperationer och anti-piratinsatser. Antalet deltagande stater ökade långsamt och från denna period fram till 2013 var även Ryssland en regelbunden deltagare. Efter annekteringen av Krim skiftade övningen fokus. Andra förmågor övas nu och antalet deltagande länder och soldater har ökat betydligt.⁸⁴

Mellan 2014 och 2019 har övningsscenariot stadigt utvecklats mot mer högintensiv strid, återtagning och försvar av territorium, skydd av sjöleder och integration av luft- och amfibiestridskrafter. Övningen fokuserar nu på förmågor som marin ytstrid, luftförsvar och ubåtsjakt mot en kvalificerad motståndare, vilket är ett tydligt skifte. Baltops 2014 innehöll en blandning av låg- och högintensiva moment, som exempelvis sjöräddning och ubåtsjakt. Baltops 2015 inkluderade å andra sidan två landstigningsmoment, något som inte gjorts i Baltops på många år. Den gemensamma landstyrkan som landsteg i svenska Ravlunda bestod av cirka 700 soldater från USA, Sverige och Finland. Amerikanska B-52-bombplan övade även att fälla sjöminor för att förhindra en fientlig landstigning.⁸⁵

2016 års version av Baltops var mer utmanande. Att öka svårighetsgraden på landstigningar var ett uttalat mål från övningsledningen, och istället för två genomfördes nu tre landstigningar och på olika platser, finska Hangö, svenska Utö och polska Ustka. Den klippiga skärgårdsterrängen var också mer svårnavigerad för både landstigningsfartygen och soldaterna jämfört med den sandstrand där landstigningen ägt rum på i Ravlunda sommaren 2015. Fyra ubåtar deltog också 2016, vilket ökade möjligheterna att öva avancerad ubåtsjakt och strid.⁸⁶

⁸¹ Senaste gången ett amerikanskt hangarfartyg opererade i detta område före Trje18 var i september 1991, när USS America (CV 66) deltog i Nato-övningen North Star. U.S. Navy. Harry S. Truman Strike Group Enters Arctic Circle, Prepares for NATO Exercise. 2018-10-19.

⁸² Fordon och utrustning påfrestas hårt av kyla. Att snabbt kunna producera reservdelar i plast är av stort värde.

⁸³ Detta system inkluderade ett obemannat ytfartyg, ett obemannat markfordon, nanodronare, två fjärrstyrda vapenplattformar, flera olika typer av sensorer, inklusive ett obemannat anti-drönnar-system, samt ett så kallat Battlefield Management System och ett Soldier C2 System. Försvarets Forskningsinstitut (FFI). Base Defence Demonstration at Trident Juncture 18 – TACT unmanned systems for base and force protection.

⁸⁴ Heuser. (red.). *Military Exercises: Political Messaging and Strategic Impact*, 187-212.

⁸⁵ Nordenman, Magnus. Analysis: BALTOPS 2015 Highlights New Friction Between West, Russia. U.S. Naval Institute, 2015-06-11.

⁸⁶ Ekstein, Megan. Foggo: BALTOPS 2016 Includes More Anti-Sub, More Challenging Amphibious

Under Baltops 2017 var ytterligare ett övningsmål att ta sig igenom en A2/AD-zon.⁸⁷ I likhet med Baltops 2016 genomfördes tre landstigningar på olika platser, lettiska Ventspils, polska Ustka och tyska Putlos. Kustförsvarsmoment för att kunna hålla ett brohuvud tillkom även till landstigningsövningarna.⁸⁸ Ett uttalat fokus för Baltops 2017 var integrering av sjö- och luftstridskrafter. Amerikanska bombplan som B-52 och B-1, och lufttankningsplan som KC-135 deltog i övningen. Utöver att viktiga förmågor övades kan deltagandet av dessa luftstridskrafter även betraktas som en styrkedemonstration. Sjöövervakningsplan som P-8 Poseidon deltog också i ubåtsjaktmomentet som utökats.⁸⁹ Under Baltops 2017 tillkom även moment av *free-play*, vilket sedan dess har blivit ett stående inslag i övningen med ökande svårighetsgrad.⁹⁰ Att detta krävande moment inkluderas visar på att förtroendet för övningsdeltagarna är högt och växande.

Under Baltops 2018 deltog för första gången hangarfartyget USS Harry S. Truman (CVN-75) med sina luftstridskrafter, som exempelvis F/A-18-plan och telekriksplanet E/A-18 Growler. Anmärkningsvärt var även att fartyget deltog från Adriatiska havet.⁹¹ Att det övas på att understödja operationer i Östersjön från Adriatiska havet är en viktig observation rörande både utvecklingen av västs samlade förmåga och analysen av den. Under övningen genomfördes även experiment med ny utrustning, med målet att bidra till utvecklingen av nya doktriner och koncept.⁹²

Antalet deltagande länder, fartyg, ubåtar, flyg och storleken på förband har ökat betydligt under den studerade perioden. Före 2014 involverade övningen några få tusen man.⁹³ Från 2014 har i snitt drygt 6 000 personer deltagit, antalet ytstridsfartyg har legat runt 50 och antalet flyg runt 60, med undantag för 2019, samt antalet deltagande stater runt 20.

Tabell 2: Översikt BALTOPS, 2014-2019⁹⁴

	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Antal deltagare	7 000	5 600	6 100	4 000	5 000	8 600
Ytstridsfartyg	28	49	43	50	44	50
Ubåtar	2	1	4	Ja*	1	2
Flyg	52	69	60+	55	60	36
Länder	14	17	17	14	22	18

* okänt antal

Under Baltops 2019 deltog den brittiska ledde Joint Expeditionary Force (JEF) för första gången, vilket indikerar det brittiska engagemanget i närområdet.⁹⁵ Den större skalan verkar även ha haft effekt på övningens ledningsnivå. Baltops 2019 leddes av den amerikanska viceamiralen Andrew Lewis, befälhavare över den nyligen återuppsatta 2:a flottan baserad i Norfolk, USA.⁹⁶

Operations. U.S. Naval Institute, 2015-06-15. Nordenman, Magnus. Analysis: Larger NATO Baltic Sea Exercise Sends Important Message to Russia. U.S. Naval Institute, 2016-06-01.

⁸⁷ Nordenman, Magnus. Atlantic Council's Nordenman: BALTOPS 2017 Emphasized Air-Maritime Integration, 'High-End Fight', *Defense and Aerospace Report*. 2017-07-18.

⁸⁸ Baltops. Lithuanian Armed Forces. 2017.

⁸⁹ Ekstein, Megan. BALTOPS 2017 Focuses on Air Integration To Support Realistic Coalition Warfighting Scenarios., U.S. Naval Institute, 2017-06-05.

⁹⁰ Se bl.a Ekstein, Megan. Baltops 2018 Continues Emphasis on Air-Sea Integration, Complex Free-Play Phase. U.S. Naval Institute. 2018-08-06; Nordenman, Magnus. NATO and U.S. Baltic Sea Exercises highlight Ongoing Tensions with Russian Forces. U.S. Naval Institute, 2017-07-07.

⁹¹ U.S. Navy. Truman Strike Group, Carrier Air Wing One Support BALTOPS 2018. 2018-06-08

⁹² Ekstein, Megan. Baltops 2018 Continues Emphasis on Air-Sea Integration, Complex Free-Play Phase. U.S. Naval Institute. 2018-06-05.

⁹³ Heuser et al. (red.). *Military Exercises: Political messaging and Strategic Impact*. 187-212.

⁹⁴ Antalet deltagande länder: 2010: 12 2011: 13 2012: 12 2013:10

⁹⁵ Ekstein, Megan. New UK-led Maritime First Responder Force takes to Sea at Baltops. U.S. Naval Institute, 2019-06-21.

⁹⁶ Tidigare leddes Baltops av USA:s 6:e flotta, vars högkvarter ligger i Neapel, Italien. Werner, Ben. U.S. 2nd Fleet Kicks Off BALTOPS 2019. U.S. Naval Institute. 2019-06-07.

Karta 2: Baltops 16 övningsområde

4.3 Anakonda

Anakonda (AN) är en polsk-ledd arméfokuserad biennal övning som genomförs i Östeuropa med fokus på Polen. När AN ägde rum för första gången 2006 var den i grunden en nationell polsk övning. Gradvis har övningen expanderat till att inkludera fler länder och soldater.⁹⁷ Scenariot har också förändrats över tid mot ett allt skarpere fokus på territoriellt och kollektivt försvar inom ramen för Nato. Ett resultat av detta är att avancerade förmågor övas i en ökande grad.

I likhet med mönstret observerat från andra övningar finns ett visst tidsglapp mellan det politiska signalerandet och förändringar av övningens konkreta innehåll efter Krim 2014. Fler stater och soldater deltog i AN14 än tidigare och fokus var tydligare inriktat på territoriellt försvar. Inför AN16 hade det funnits mer tid att beakta det försämrade säkerhetsläget i planeringen av övningen. När AN16 ägde rum i juni 2016 hade antalet

⁹⁷ Polish Armed Forces. Booklet Anakonda. 2018.

deltagande länder och soldater nästan tredubblats och scenariot uppdaterats.⁹⁸ Detta ökade också kraven på ledningsförmåga.

AN16 var tudelad och baserad på scenariot Skolkan, utvecklat av JWC.⁹⁹ I den första fasen föreställde att en 'röd allians' hade intentionen att ta territorium i östra Polen. Nato genomförde därför en förstärkning av sin östra flank, vilket innebar en stor truppförflyttning från Västeuropa till Polens östra gräns. I övningens andra fas övades stridsmoment, då avskräckning inte fungerat enligt övningens manus.¹⁰⁰

AN16 var den största övningen i Östeuropa på 25 år. Skalan i kombination med förflyttningen av soldater och materiel innebar att logistik var ett centralt moment i övningen. Ett amerikanskt logistikförband var ansvarigt för förflyttningar av alla fordon och soldater i övningsområdet, ända från det amerikanska fastlandet till östra Polen.¹⁰¹ Vid sidan om logistik var övergången av Vistulafloren ett viktigt moment. I samband med denna övergång konstruerade brittiska och tyska förband en 330 meter lång bro på 35 minuter, vilken slog världsrekord i längst bro baserad på amfibiefordon.¹⁰² Konstruktionen av bro och den efterföljande flodövergången skyddades av AH-64 Apache-helikoptrar. Övningen inkluderade även en luftlandsättning utförd av cirka 1 100 soldater för att säkra territorium.

Vad gäller understöd deltog tungt artilleri av typen HIMARS (High Mobility Artillery Rocket System), samt olika Haubitssystem. Till ytterligare övade förmågor under AN16 hör telekrig, CBRN, en nattoperation med attackhelikoptrar, samt en attack på ett simulerat S-400 luft- och robotförsvarssystem.¹⁰³ Slutligen var AN16 symboliskt viktig, då det var första gången sedan andra världskriget som tyska stridsvagnar passerade polskt territorium från väst till öst.¹⁰⁴

Anakonda 2018 var också tudelad i två faser. Den första fasen kretsade kring ett hybridhot och inkluderade bland annat en terrorattack med kemiska stridsmedel. I den andra fasen hade Natos artikel 5 aktiverats och övningens fokus skiftade till högentensiv krigföring mot en kvalificerad motståndare.¹⁰⁵ I skala var AN18 med sina 17 500 deltagare mindre än AN16. Det är dock viktigt att påpeka att övningen överlappade i tid med Trje18.

En rad förmågor relevanta för den samlade förmågan övades under AN18. För armén låg fokus på mekaniserad strid med understöd av artilleri. Tunga stridsvagnar och stridsfordon övade strid och flodövergångar. Indirekt bekämpning var ett viktigt moment med mekaniserat och tungt artilleri där bland annat det amerikanska systemet M109 Paladin användes.¹⁰⁶ Även värt att nämna var att masskadeutfallsmomentet gjorts svårare än föregående AN, med ett CBRN-inslag.¹⁰⁷ Ledningsmässigt hade Polens 12:e mekaniserade division ansvar för AN18 och övningen certifierade Natos Multinationella Divisionshögkvarter Nordöst, Multinational Corps North East HQ, i polska Szczein. eFP-stridsgrupper i Baltikum deltog också i övningen.

⁹⁸ Polowski, Jakub. Anakonda-16 Military Exercise Begins. Largest Exercise Organized in Poland Since 1989. *Defense24*. 2016-06-07.

⁹⁹ Natos Skolkan-scenario är baserad på att alliansen ska skydda Nato-medlemmars territorium. Skolkan kan användas för både artikel 5 och icke-artikel 5-scenarion och motståndaren består av en auktoritär stat med kvalificerad militär kapacitet. Scenariot användes för första gången i Steadfast Jazz 2012 i Estland. Joint Warfare Centre. *The Three Swords Magazine*, Juli, 2016.

¹⁰⁰ Polowski, Jakub. Heavy Equipment Headed East – Anakonda Exercise as a Test of NATO Mobility. *Defense24*. 2016-05-11.

¹⁰¹ Cambrelen, Harry. Exercise Anakonda 2016: Globally integrated logistics in action. U.S. Army. 2017-07-05.

¹⁰² General Dynamics. Longest M3 Bridge Built for NATO Multinational Exercise Anakonda 2016. 2016-06-13.

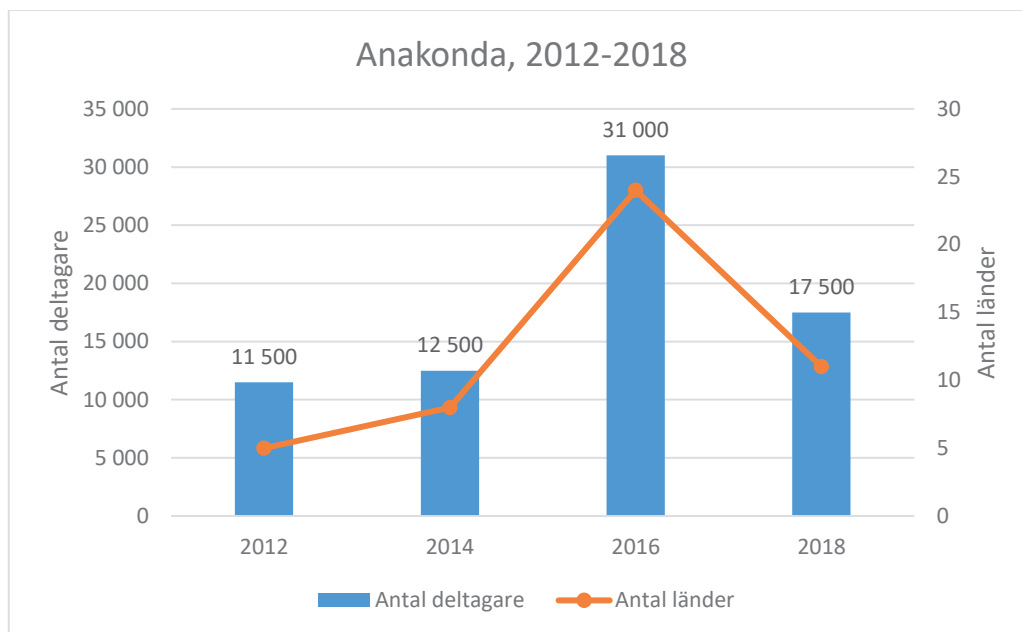
¹⁰³ S-400 är Rysslands modernaste luft- och robotförsvarssystem. Polowski, Jakub. Heavy Equipment Headed East – Anakonda Exercise as a Test of NATO Mobility. *Defense24*. 2016-05-11.

¹⁰⁴ Smith, Duval. Nato countries begin largest war game in eastern Europe since cold war. *The Guardian*. 2016-06-06.

¹⁰⁵ Polish Armed Forces. Booklet Anakonda. 2018.

¹⁰⁶ Woody, Christopher (2018). NATO just held its largest war games since the Cold War — one of more than 100 exercises the alliance carried out in 2018. *Business Insider*, 2018-12-19.

¹⁰⁷ Masskadeutfall på engelska omnämns som Mass Casualties, MASCAL.

Figur 6: Anakondas utveckling 2012-2018

5 Stora framsteg, men vägen är lång

Under tidsperioden 2014-2019 har västlig övningsverksamhet förändrats i både skala och innehåll. Kapitel tre och fyra visar tydligt att Natos uttalade ambition att anpassa sig till det nya säkerhetsläget efter 2014 har haft en stark påverkan på övningsverksamheten. Detta kapitel ämnar främst att svara på de underordnade forskningsfrågorna angående framsteg samt problem och brister i övningsverksamheten.

Kapitlet inleds med en analys av identifierade framsteg, vilka inkluderar samövning av VJTF och eFP, alliansens skifte till territorialförsvar och den progression som integrerats i övningsverksamheten. Kapitlet fortsätter sedan med en analys av problem och brister. Till dessa hör tvetydig signalering, få stora förbandsövningar, samt problem inom bland annat kommunikation och militär mobilitet. Kapitlet avslutas med en utblick mot framtiden som kommer behandla övningen Defender Europe 20, budgetosäkerhet och den fortsatta omställningen mot storkrig.

5.1 Framsteg och utveckling

Detta avsnitt inleds med en redogörelse för en rad observationer om de framsteg som gjorts relevanta för den samlade förmågan att bedriva högintensiv krigföring mot en kvalificerad motståndare. Därefter följer ett stycke om erfarenhetshantering och utveckling av övningsverksamheten. Avsnittet avslutas med en kort analys av framstegen på den politisk-strategiska nivån.

5.1.1 Utvecklade förmågor för kollektivt försvar

Med tanke på att Nato är en organisation med 29 medlemsstater med olika nationella intressen, går det att påstå att dess anpassning till det förändrade säkerhetsläget gått relativt snabbt. Betraktas hela den studerade perioden i skenet av vad som föregick tidigare går det att konstatera att organisationen gjort viktiga framsteg i utvecklingen av sin förmåga att bedriva högintensiv strid även om mycket återstår. Övningar har inte bara växt i antal och skala, utan antalet stater som ställer upp och deltar har också stigit. I exempelvis 2015 och 2018 års upplagor av Trident Juncture deltog Natos samtliga medlemmar. Aktiviteten i Sveriges närområde har också ökat. Kapitel tre visar att en klar majoritet av Natos stora övningar och nyckelövningar har bedrivits i vårt närområde.

Förmågor går delvis att flytta geografiskt, men det betyder inte att det är irrelevant var övningarna äger rum. Fler övningar i närområdet betyder att kännedom om regionens terräng, klimat, och specifika förutsättningar i övrigt sprids inom alliansen. Detta har betydelse för den samlade förmågan att bedriva operationer i närområdet. Fler övningar i närområdet för också med sig en betydande internationell truppnärvaro, något som kan betraktas som en förstärkning av området. Det är i detta sammanhang också viktigt att poängtera att bi- och multilaterala övningar är kulturella utbyten och en formativ erfarenhet för många av deltagarna. Gemensamma övningar stärker solidariteten inom alliansen, inklusive den transatlantiska relationen. Övningar i närområdet är således viktiga för den kollektiva viljan att försvara det, och denna vilja är något som har betydelse för den samlade förmågan.

En rad initiativ har integrerats i övningsverksamheten. Den förstärkta snabbinsatsstyrkan NRF och dess spjutspetsstyrka VJTF har övats intensivt. Nya förband och högkvarter övar också för att roteras in i kommande upplagor av den multinationella styrkan. Samtliga stridsgrupper som utgör Natos framskjutna närvaro i Polen och Baltikum (eFP) och samtliga NFIU-enheter har deltagit i övningsverksamheten. Det bör även lyftas fram att enskilda stater också tog initiativ i samband med Natos ambition att stärka den östra flanken. Transatlantic Capability Enhancement and Training Initiative (TACET) och Combined Joint Enhanced Training Initiative (CJET) är exempel på initiativ för att utöka

övningsverksamheten i Baltikum respektive Rumänien och Bulgarien. TACET och CJET är associerat med Nato och arbetar nära eFP, tFP och NFIU.

Vad som är än viktigare är att övningsverksamheten skiftat fokus mot territorialförsvar, artikel 5-scenarion, och konflikt och krig mot en kvalificerad motståndare. Detta betyder att relevanta förmågor har övats och utvecklats i större utsträckning. Bland dessa förmågor finns operativ och högre taktisk ledning, förstärkningsoperationer, mekaniserad strid i större formationer, ytstrid till sjöss, ubåtsjakt, lufttankning, markundersstöd, luftvärnsbekämpning samt luft- och robotförsvar. Nya koncept, samt vapensystem nya för regionen, har också integrerats i övningsverksamheten. Detta tillsammans med den intensiva övningsverksamheten kring NRF och VJTF visar på att västs samlade förmåga att bedriva högintensiv krigföring har ökat under den studerade perioden. Framsteg har gjorts på många områden – om inte alla - inom ledning och underrättelser, verkan, rörlighet och skydd, och logistik.

Under den studerade perioden har Nato och EU fördjupat övningsarbetet. 2017 bildades Natos och EU:s parallella och koordinerade träningsprogram, (NATO-EU Parallell and Coordinated Exercise, PACE), för att förbättra koordinationen i krishantering vid en potentiell hybridattack. Organisationerna bedriver självständigt övningsverksamhet men koordinerar övningarna och kommunicerar på ledningsnivå för att öka synkroniseringen i sina svar på en attack. Under 2018 testade organisationerna den strategiska kommunikationen under sina PACE-övningar, Nato Pace 18 och EU HEX-ML 18.¹⁰⁸ I juni 2019 deltog militär personal från båda organisationerna i en seminarieövning som kretsade kring logistik.¹⁰⁹ Det pågår samtal mellan organisationerna om att genomföra parallella övningar med fokus på militär mobilitet och således inkludera detta i PACE. Den militära mobiliteten är även något som den så kallade Norra gruppen har på sin agenda.¹¹⁰

5.1.2 Erfarenhetshantering och utveckling av övningar

Natos övningsverksamhet är under ständig utveckling. Övningarna blir mer avancerade och i vissa övningsserier ställs högre krav på deltagarna för varje version av övningen som genomförs.

Framstegen i Natos anpassning till det nya säkerhetsläget beror på en rad faktorer. Förändringar i det geopolitiska läget, politisk vilja och ledarskap har varit av avgörande betydelse. Mindre uppmärksammat är Natos omfattande och institutionaliserade regelverk för övningsplanering, utvärdering och certifiering av förband. Med 29 medlemmar samt ett antal partnerländer är behovet av koordination stort. Att det finns tydliga riktlinjer och direktiv för hur en gemensam övning ska planeras och genomföras från konceptstadiet till utvärdering, efteranalys och rapportering, är en förutsättning för att bedriva storskalig avancerad försvarsgrensgemensam övningsverksamhet.

Att ta hand om erfarenheter från övningar är avgörande för möjligheterna att förbättra förmågor. Direktiven är viktiga i detta sammanhang. Efter att en övning är genomförd, ska en rad rapporter levereras.¹¹¹ Bland annat skrivs så kallade After Action Reviews (AAR) direkt efter att en övning avslutats. Syftet med dessa är att redogöra för vad som observerats under övningen samt förmedla initiala intryck. De utgör grunden för så kallade förstaintrycksrapporter, (First Impression Reports, FIR). Cirka 30 dagar efter att en övning avslutats hålls även en efterövningsdiskussion, (Post Exercise Discussion, PXD), vilket är ett forum för de ledande befälen att utbyta tankar och idéer. Övningsledaren, (Officer Directing Exercise, ODE), kan också kräva träningsanalysrapporter, (Training Analysis Report, TAR), för att ställa frågor om man tränar på rätt saker och på rätt sätt. Senast 60

¹⁰⁸ Fourth progress report on the implementation of the common set of proposals endorsed by NATO and EU Councils on 6 December 2016 and 5 December 2017. Europeiska rådet. 2019-06-17.

¹⁰⁹ Begreppet seminarieövning är översatt från det engelska begreppet *Table Top Exercise*.

¹¹⁰ Den Norra gruppen är ett informellt arrangemang som består av allierade med gräns till Östersjön och Nordsjön. Republic of Estonia, Ministry of Defence. 2018-11-15.

¹¹¹ Dessa kan delas in i tre huvudkategorier: övningsrapporter, prestationsrapporter, samt specifika och experimentanalyser. Övnings- och prestationsrapporter är fokuserade på själva övningen och dess deltagare. Specifika och experimentanalyser är oberoende av övningen i stort.

dagar efter att en övning avslutats skall övningens ledande befäl leverera en slutrapport (Officer Conducting Exercise Final Exercise Report, OCE's FER). OCE skall också inkomma med en förteckning över identifierade lärdomar, (Lessons Identified List, LIL). Denna förteckning ligger sedan till grund för en handlingsplan, (Lessons Identified Action Plan, LIAP), som utförligt redogör för lärdomen, samt rekommenderar åtgärder, och vem som ska utföra åtgärden. LIAP delegerar också uppdraget att vidta de rekommenderade åtgärderna, samt riktlinjer hur de ska implementeras. Detta implementeringsarbete följs sedan upp i åtgärdsrapporter, (Remedial Action Report, RAR).¹¹²

Denna rapporteringsprocess förbättrar förutsättningarna för att brister upptäcks och åtgärdas. Den gör det också möjligt att introducera progression i övningarna samt skapar förutsättningar för att både göra och mäta framsteg. Ett exempel på utveckling är Joint Airpower Competence Centre (JAPCC) arbete med att integrera A2/AD samt cyber och rymdelement i övningsverksamheten. När rymdelement introducerades i övningen Steadfast Jazz 2013 överraskades övningsdeltagarna. Deltagarna var inte förberedda och saknade även personal för att hantera de utmaningar som exempelvis GPS-störning och rymdväder skapar. Detta ledde till lärdomar och åtgärder. Vid senare övningar kom övningsdeltagarna mer förberedda. Då höjde övningsplanerarna svårighetsgraden genom att introducera nya element för att utmana och utveckla. Denna progression är tydlig i exempelvis Trident-serien. Att *free-play*, som ställer höga krav på både deltagare och övningsledning, introducerats i senare versioner av Baltops, är ett annat exempel på progression i övningsverksamheten.

Certifieringen av förband fyller också en betydande funktion för utvecklingen av Natos gemensamma förmåga. För att dessa multinationella styrkor ska kunna verka effektivt krävs en hög grad av interoperabilitet. Förband och högkvarter som ska roteras in i NRF och VJTF måste därför genomgå en certifieringsprocess som verifierar deras förmåga. Övningar utgör en central del i denna process, då de är utmärkta tillfällen att utvärdera förband och högkvarter. Många övningar, eller delmoment i övningar, är konstruerade just för denna certifieringsprocess.

Att NRF utökats, samt att nya förband och högkvarter kontinuerligt övar för att roteras in i framtida uppsättningar av NRF och VJTF är betydelsefullt av flera skäl. Att antalet certifierade förband ökar, visar på att en gemensam förmåga är under uppbyggnad. Om man utgår från att certifieringsprocessen utgör en tillförlitlig mätning av förbandens och högkvarterens förmåga, är det rimligt att anta att de förband som blivit slutgiltigt godkända håller god kvalitet. Ur ett metodperspektiv underlättar således denna process analysen av västs försvarsförmåga.

Vad gäller progression bör det även understrykas att realismen i övningarnas bakgrundscenarier har ökat, delvis tack vare Joint Warfare Centre i Stavanger, Norge (JWC). JWC stödjer ACT genom att leverera tränings- och övningsprogram samt skapa scenarion baserade på Natos 360 graders strategiska perspektiv. Scenarion som Sorotan, Skolkan och Occasus fyller främst en funktion i övningar med hög ledningsnivå. De används för att ställa övningsdeltagarna inför realistiska problem och situationer, samt för att testa och utvärdera Natos nuvarande och framtida sätt att verka effektivt i en komplex och snabbt föränderlig strategisk miljö. Dessa scenarion gör det möjligt att introducera element ur hela PMESII-spektrumet. Den växande floran av Nato-associerade Centre of Excellence (COE) bidrar också till utvecklingen av övningsverksamheten.

5.1.3 Framsteg på den politisk-strategiska nivån

Det är tydligt att Nato använder övningsverksamheten för att sända signaler om återförsäkring och avskräckning. Förändringen av övningen Ground Pepper under 2014 visar att övningsverksamheten omedelbart kom att användas i detta syfte. Att en organisation med 29 medlemmar med olika nationella intressen på bara några få år lyckats lansera och

¹¹² Denna redogörelse för rapporteringen är inte uttömmande. Den är baserad på ett urval av de viktigaste rapporterna.

implementera initiativ som VJTF och eFP, samt den utökade övningsverksamheten, är en bedrift. Att övningsverksamhetens fokus skiftat mot närområdet och konflikt mot en kvalificerad motståndare är viktigt för alliansens återtagande av sin kärnuppgift. Det är viktigt för den samlade förmågan att övningarna växt i skala och att fler stater deltar. Det sänder återförsäkrande och avskräckande signaler och har en positiv effekt på solidariteten inom alliansen.

Det täta övningsprogrammet gör också att vissa stater, inte minst de i Baltikum, har en betydande närvaro av internationell trupp under stora delar av året. Detta fungerar både återförsäkrande och avskräckande. Att en stor andel av Natos övningsverksamhet bedrivs i närområdet kan således betraktas som en förstärkning av närområdet.

Det är tydligt att representanter för Nato är medvetna om denna politiskt strategiska dimension och de talar om övningsverksamheten i just dessa termer. Att verksamhetens betydelse betonats på samtliga Nato-toppmöten sedan 2014 är en signal i sig. Den gemensamma förmågan övningsverksamheten bygger upp förstärker också Natos trovärdighet, något som är av stor strategisk betydelse.

Det kan inte råda några tvivel om att Nato har sänt signaler med sin övningsverksamhet. Storövningen Trj18 var i flera avseenden en demonstration av Natos anpassning till det nya säkerhetsläget, framförallt på politisk-strategisk men även i viktiga avseenden på lägre nivåer. Att en övning med denna ambitionsnivå överhuvudtaget ägt rum, är i sig ett framsteg. Huruvida de signaler Nato sänt tolkas som avsetts, är dock svårare att avgöra.

5.2 Problem och brister

Detta avsnitt redogör för de problem och brister som identifierats i övningsverksamheten. På politisk-strategisk nivå återspeglas Natomedlemmarnas olika nationella intressen i den politiska signaleringen på ett negativt sätt. På taktisk-teknisk nivå finns brister i scenarioutvecklingen. Övningarnas småskalighet är också ett problem. Det finns också problem och brister inom samtliga de tre förmågekategorierna ledning och underrättelser, verkan, rörlighet och skydd samt logistik.

5.2.1 Tvetydiga signaler

I kapitel två redogjordes för hur övningar kan användas för att sända politiska signaler. Natos språkbruk förändrades snabbt efter Rysslands illegala annektering av Krim, och återförsäkring och avskräckning kom snabbt att förknippas med den utökade övningsverksamheten. Alliansen har dock 29 medlemmar med olika nationella intressen och det finns meningsskiljaktigheter mellan både Öst- och Västeuropa och Nord- och Sydeuropa. Trots ansträngningen att visa en enig sida utåt, så återspeglas dessa intresseskillnader även i övningsverksamheten.

Intresseskillnaderna syns i Natos förmåga att prioritera. Ett sätt att undvika oenighet mellan medlemmarna är att undvika att tydligt prioritera. Politiskt är det även ofta lättare att utöka en verksamhet än att reducera den. Ett symptom på detta är att övningar fyllts med alltmer innehåll. Detta har både positiva och negativa konsekvenser. Att ett stort antal förmågor som spänner över hela konfliktspektrumet utvecklas är positivt, men denna extra allt-attityd för med sig risken att vissa förmågor inte prioriteras i tillräckligt hög utsträckning.

Intresseskillnaden syns även i hur olika medlemmar uttrycker sig i samband med enskilda övningar. Beskrivningar av övningar, inklusive dess syften och mål, tenderar att variera. Ett exempel på detta var de olika utspelen som gjordes i samband med Anakonda 2016. Polen uttryckte tydligt att ett av målen med övningen var att demonstrera Natos krigföringsförmåga i syfte att avskräcka Ryssland. Tyskland å andra sidan arbetade vid denna tidpunkt för att dämpa tonen mot Ryssland och kritiserade övningen öppet. Den tyske utrikesministern, Frank-Walter Steinmeier, beskrev den i termer av vapenskramlade. Tyskland ville heller inte att AN16 skulle vara ledd av Nato, då de ansåg att det kunde uppfattas som provokativt. Det fördes även en diskussion om att ändra tidpunkten för

övningen. AN16 var schemalagd att äga rum strax före Natos toppmöte i Warszawa och vissa medlemmar ansåg att tidpunkten för övningen kunde tolkas som provokativ.¹¹³

Rörande AN16 var intresseskillnaderna och meningsskiljaktigheten uppenbar. Oftast är variationerna mer subtila, men intresseskillnaderna skiner igenom i språkbruket i samband med flera andra övningar. Detta påverkar både signalen och dess tolkning.

Kärnvapen

Natos avskräckning vilar ytterst på kärnvapen, och beslutet att använda dem vilar på den högsta politisk-strategiska nivån. Att nämna kärnvapen är signalering i sig. Den relativt höga graden av transparens som finns runt alliansens övningsverksamhet gäller inte kärnvapen-övningar.

De framtida övningar som nämns i Natos planering (MTEP) för 2021-2025, och övningar som redan genomförts, är omgivna av sekretess.¹¹⁴ Omfattningen på övningsverksamheten runt kärnvapen är svår att få insyn i, men klart är att det övas. Exempelvis genomförs övningen Steadfast Noon årligen. Dessa övningar genomförs förmodligen framförallt som flygövningar, vilket är logiskt med anledning av Natos Nuclear Sharing Agreement.¹¹⁵ Ett övergripande intryck är dock att Nato genomför få förbandsövningar med scenario som involverar kärnvapen.¹¹⁶ Undersökningen har inte identifierat någon förbandsövning som innefattar övergången från konventionell krigföring till krigföring som inkluderar kärnvapen.

Bristen på kärnvapenövningar kan även ha negativ effekt på Natos avskräckningsförmåga. För att avskräckning ska fungera krävs att motståndare tror på att Nato har beslutsamheten att använda sina kärnvapen. Om alliansen inte visar att den övar för scenariot som inkorporerar kärnvapen, finns en risk att tvivel sprids om Natos beslutsamhet. Att öva öppet med kärnvapen är politiskt känsligt i Europa, och det är en del av förklaringen till att det inte görs. Det löser dock inte problemet.

5.2.2 Många mål och intressenter

På den lägre taktisk-tekniska nivån finns det en rad brister i övningarnas utformning, sammansättning och genomförande.

Koordinationsarbetet att planera och genomföra en multilateral övning är tidskrävande. Större övningar tar ofta upp till två år eller mer att planera. Arbetstiden förlängs av viljan att maximera sysselsättningsgraden för de involverade förbanden, och det stora antalet intressenter som vill vara med och bidra till övningarnas utformning. Viljan att överfylla övningarna med innehåll resulterar i att övningarna blir komplexa, men samtidigt styrda i hög utsträckning. En övning som involverar ett stort antal händelser och incidenter kräver att förloppet styrs strikt.¹¹⁷ Ofta lämnas litet utrymme för oförutsedda händelser och friktion, något som kan hämma befälens möjlighet att utveckla god improvisationsförmåga. Introduktionen av *free-play* i övningar som Baltops är en positiv utveckling i detta avseende.¹¹⁸ Antalet moment som ingår i övningarna väcker också frågor om prioriteringar.

¹¹³ Judson, Jen och Sprenger, Sebastian. Why NATO Didn't Fly Its Flag at Anakonda. *Defense News*, 2016-07-17.

¹¹⁴ Barnes, Julian E. NATO launches its main nuclear drill showcasing its defenses. *The Wall Street Journal*. 2017-10-16.

¹¹⁵ Enligt Natos Nuclear sharing agreement har USA framgrupperat kärnvapen i flera länder i Europa: Belgien, Tyskland, Italien, Nederländerna och Turkiet. Dessa länder har flygplan som kan bära kärnvapen, så kallade dual-capable flyg. Kristensen, Hans M. NATO Nuclear Exercise underway with Czech and Polish Participation. Federation of American Scientists. 2017-10-17; Taylor, Adam. Secret Locations of U.S. nuclear weapons in Europe accidentally included in report from NATO parliament. *Washington Post*. 2019-07-16.

¹¹⁶ USA:s kärnvapenstrategi från 2018 (Nuclear Posture Review) betonar dock vikten av att integrera kärnvapen i övningsverksamheten. U.S. Department of Defense. Nuclear Posture Review, 2018.

¹¹⁷ Watling, Jack och Rober, Daniel. European Allies in US Multi-Domain Operations. London: Royal United Services Institute, 2019.

¹¹⁸ Det har inte gått att utröna i det studerade materialet hur utbredd detta är, eller i vilken utsträckning det kommer att integreras i övningsverksamheten.

Med ett stort antal moment finns en risk att det som är mest betydelsefullt för förmågan att föra högintensiv strid försvinner i mängden.

Trots det omfattande och tidskrävande planeringsarbetet är det i vissa fall inte tillräckligt försvarsgrensgemensamt. Om företrädare för försvarsgrenarna inte engagerar sig tidigt i planeringen av en övning, blir den inte så försvarsgrensgemensam som den kunde vara. En konsekvens av detta är att luftstridskrafter inte integrerats så väl som de borde i vissa övningar.¹¹⁹

Mycket prestige är även investerad i övningsverksamheten, både för deltagande förband och stater. Ett exempel på detta är att större övningar regelmässigt inkluderar besök av prominenta gäster, en så kallad *distinguished visitors day*. Denna investering gör att deltagarna sällan tillåts att misslyckas eller tappa ansiktet.¹²⁰ Det finns också exempel på tillfällen när dessa besök påverkar övningen negativt, då det stjälar fokus från många deltagare. Prestige kan naturligtvis uppmuntra till ansträngning, men det finns risk att det påverkar möjligheten för lärande negativt. Det finns en viss medvetenhet om denna problematik, men i vilken utsträckning den kommer att åtgärdas är oklart.

5.2.3 Få stora förbandsövningar

De flesta övningar alliansen genomfört har varit små i termer av antalet deltagande soldater. Detta blir särskilt tydligt när jämförelser görs med storleken på ryska övningar.¹²¹ Stora förbandsövningar genererar flest lärdomar, åtminstone vad gäller samlad förmåga. Vissa förmågor kan bara övas i stor skala och de är också de bästa tillfällena att identifiera brister. Stora förbandsövningar är också det yttersta beviset på förmåga i fredstid. De sänder även de starkaste signalerna. Bristen på storskaliga förbandsövningar är således ett stort problem.

Det finns flera anledningar till varför Natos övningar är små. Först och främst så finns det en numerär brist i total militär kapacitet hos medlemsländerna.¹²² Många Nato-stater har kraftigt reducerat sina försvar de senaste decennierna. De senaste årens budgetökningar har ännu inte hunnit ge full effekt. Det kan innebära svårigheter att bidra till övningar i större utsträckning än vad som redan görs. Att vissa medlemsstater vill undvika att provocera Ryssland påverkar sannolikt deras vilja att bidra stort med soldater till vissa övningar.

Den relativa småskaligheten i jämförelse med Ryssland väcker frågan om vilken utsträckning Natos övningsverksamhet fungerar återförsäkrande och avskräckande.

5.2.4 Ledning och underrättelser – kommunikationsproblem

All krigföring är i hög grad beroende av säker kommunikation och Ryssland har investerat mycket i telekrigsförmågor.¹²³ Att få övningar inorporerar avancerade telekrigs- och rymdmoment är således ett skäl till oro. Ett intryck är att många förband tar för givet att kommunikationssystem, och exempelvis GPS, kommer att fungera i stort sett friktionsfritt i ett krigsläge. Att förband inom Nato, som exempelvis amerikanska marinkåren, uppvisat bristande emissionskontroll under övningar är också en svaghet.¹²⁴ Signaler gör det lättare för fienden att rikta in sin bekämpning, något som är särskilt allvarligt i en konflikt mot en motståndare med god telekrigsförmåga. Medvetenheten om dessa problem är dock växande.

¹¹⁹ Wijninga, Ed. Exercises and Training: Preparing for Day Zero. Joint Air and Space Power Conference Read-Ahead, 69.

¹²⁰ Med vetskap om detta finns en risk att övningsplanerarna gör det för lätt för deltagarna och därmed går utvecklingspotential förlorad.

¹²¹ Jämförelser med Ryssland är inte problemfria. Det finns frågetecken kring hur stora dessa övningar egentligen är, och huruvida de blivit mindre de senaste åren med anledning av insatserna i Ukraina och Syrien.

¹²² Pallin (red.). *Västlig Militär Förmåga 2017*.

¹²³ Kjellén, Jonas. *Russian Electronic Warfare. The Role of Electronic Warfare in the Russian Armed Forces*. FOI-R--4625--SE. Stockholm: FOI, 2018.

¹²⁴ Ramsey, Aric A. Trident Juncture 2018: Lessons for the North Atlantic. *U.S. Naval Institute Proceedings*. Vol. 145 No. 3, 2019, 26-33.

Det finns också interoperabilitetsproblem relaterade till kommunikationen. Även utan störning har kommunikationen mellan olika förband från olika nationer uppvisat brister. Befälhavare har vid flera tillfällen uttalat sig om att förband inte kunnat kommunicera med varandra. Svårigheterna verkar bl.a. röra tillgången till säkra kanaler. Olika radio och kommunikationssystem har visat sig inte vara fullt kompatibla. I vissa fall har övningsdeltagarna valt att förlita sig på alternativa system.¹²⁵ Det råder osäkerhet kring hur sårbara dessa alternativa system är för extern påverkan, särskilt i ett skarpt läge. Frågetecken finns också gällande hur den snabba teknikutvecklingen kan påverka kommunikationsproblemen, då stater inom alliansen, främst stormakterna, investerar betydligt mer i säkrare system än de mindre medlemmarna.¹²⁶ I värsta fall kan gapet mellan framförallt USA och europeiska stater växa ännu mer, vilket påverkar interoperabiliteten negativt.¹²⁷

5.2.5 Verkan, rörlighet och skydd

När det gäller brister i förmågor förknippade med verkan, rörlighet och skydd har tillgång på källor varit en begränsning. I avsnitt 5.1 redogjordes för att Natos process för att lära sig av övningar är rigorös. Informationen som inhämtas och den efterföljande analysen är dock inget Nato publicerar eller offentligt diskuterar i detalj. Trots detta har vissa brister identifierats. Alliansen har t.ex. problem med långräckviddigt artilleri. Den senaste och dyraste utrustningen används i otillräcklig utsträckning. Det genomförs även få beredskapskontroller.

Den reducerade numerären i de europeiska och amerikanska försvarsmakterna betyder att mindre förband behöver strida och kontrollera större områden i relation till sin storlek jämfört med kalla kriget. Detta ökar beroendet av tillgång till artilleri med lång räckvidd för att kunna slå mot fiendepositioner.¹²⁸ Trots att vissa investeringar i artilleri gjorts under de senaste åren, har övningsverksamheten synliggjort brister i förmågan på detta område. Under flera övningar har USA bistått med mekaniserat artilleri och HIMARS-system. De europeiska länderna behöver utveckla denna förmåga för att kunna verka effektivt mot en kvalificerad motståndare.¹²⁹

En generell observation rörande den utrustning som används under övningar är att få involverar några större kvantiteter av den nyaste och dyraste utrustningen. Troligen är detta i första hand en kostnadsfråga och detta påverkar utvecklingen av den övergripande förmågan. Att övandet begränsas på detta sätt sänder även en signal om hur vissa stater värderar kostnader och risker.

Förmågor inom verkan, rörlighet och skydd är slutligen beroende av hur gripbar utrustningen och personalen som använder den är vid en kris. Att Nato inte genomför några större beredskapsövningar är såldes ett problem. Enskilda medlemsländer gör emellanåt beredskapskontroller, men utan koordinerade alliansövergripande kontroller är det svårt att bedöma den samlade beredskapen.¹³⁰

¹²⁵ Woody, Christopher. 75 years after D-Day, the US Navy and Marines are still training for sea invasions, but now right by Russia's shores. *Business Insider*, 2019-07-13.

¹²⁶ Amerikanska förband i Europa har till viss del störningsresistent GPS-utrustning. I vilken utsträckning europeiska försvarsmakter har sådan utrustning är okänt. Gould, Joe. Eyeing Russia, Army fields jam-resistant GPS in Europe. *CAISRNET*. 2019-06-06.

¹²⁷ Fiott, Daniel. A Revolution Too Far? US Defence Innovation, Europe and NATO's Military-Technological Gap. *Journal of Strategic Studies*. Vol 40, No. 3, 2017, 417-437.

¹²⁸ Eng.: Long-range fires. Se ex.: Watling, Jack. The Future of Fires: Maximising the UK's Tactical and Operational Firepower. London: Royal United Services Institute.

¹²⁹ Se b.l.a. Foster, Hal. Exercise Illustrates NATO's Long-Range Fires Problem. *National Defense Magazine*. 2019-04-01; Watling, Jack och Roper, Daniel. *European Allies in US Multi-Domain Operations*, London: Royal United Services Institute, 2019.

USA har genomfört beredskapsövningar i linje med det nya initiativet Dynamic Force Employment. Initiativet syftar bland annat till att reducera förutsägbarheten i amerikanska förbands förflyttningar. Vandiver, John. 'We got zero notice': Army resumes Cold War-era snap deployments to Europe. *Stars and Stripes*. 2019-03-29.

5.2.6 Logistik och mobilitetsproblem

I händelse av konflikt i närområdet skulle Nato behöva genomföra omfattande förstärkningsoperationer. Berörda förband behöver även försörjas, och detta är för närvarande inte väl förberett. Därför har logistik blivit ett prioriterat område för Nato. Trots detta integreras inte logistikmomenten i många övningar i tillräcklig utsträckning. Ofta utgör inte logistiken en del av förbandsövningar, utan planeras och genomförs innan övningen officiellt påbörjas. Det skapar frågetecken kring alliansens kapacitet att transportera trupp och materiel under svåra omständigheter. Den militära mobiliteten i Europa är ett problem, och övningsverksamheten spelar en viktig roll för förbättringen av den. Det skulle således vara positivt om logistikmomenten integrerades i övningarna i högre grad.¹³¹

En annan brist relevant för krigföring i närområdet är det låga antalet vinterövningar. En klar majoritet av övningarna genomförs under sommarhalvåret. Detta påverkar Natos beredskap och samlade förmåga att verka i en konflikt som bryter ut på vinterhalvåret. Under de vinterövningar som genomförts har även flera brister identifierats, inte minst under Trident Juncture 18 där den transatlantiska förstärkningsförmågan påverkades av vädret på flera sätt. På grund av hög sjö och dålig anpassning till mindre hamnar var västs logistikfartyg begränsade till få hamnar. Den amerikanska marinkårens förhandslagrade materiel visade sig i många fall inte vara funktionsduglig, och när utrustning gick sönder fanns det inte tillräckligt med reservdelar på plats.¹³² Det finns procedurer för att underhålla den förhandslagrade utrustningen, men det är oklart hur omfattande och välfungerande denna är. Under Trident Juncture 18 visade sig även den amerikanska marinkårens vinterutrustning vara undermålig.¹³³ Detta är bara ett problem i sig, men det bör även understrykas att skillnaderna mellan olika staters grundläggande utrustning påverkar interoperabiliteten.

Den korta längden på de flesta övningar som genomförts är också ett problem. Få övningar är längre än cirka 9-10 dagar. Den korta längden gör att det svårt att identifiera problem och brister och dra lärdomar, samt bedöma uthålligheten i ett skarpt läge.

5.3 Utblick mot framtiden

Kommer de mönster som observerats under den studerade perioden att stärkas eller avta? Flera intressanta övningar ligger i närtid. I november 2019 genomfördes del ett av stabsövningen Trident Jupiter 2019. I mars 2020 genomförs del två av denna övning som baseras på ett storskaligt artikel 5-scenario (MJO+), där alliansen utkämpar högintensiv krigföring i alla domäner mot en kvalificerad motståndare. I början på 2020 inleds även den stora USA-ledda övningen Defender Europe 2020 (DE), i vilken 18 länder deltar. Natos inriktning för utbildning och övningar (SAGE) och övningsplanering (MTEP) från 2019 visar på ett fortsatt fokus på fler och större övningar som kretsar kring krigföring mot en kvalificerad motståndare.

Samtidigt finns det flera faktorer som skapar osäkerhet kring den fortsatta övningsverksamheten. Geopolitiska förändringar kan snabbt förändra verksamheten, något som denna studie visar. En kris någonstans i världen kan hastigt kasta om många staters prioriteringar. Exempelvis framkom det i januari 2020 att USA beslutat att reducera sitt deltagande i övningen Cold Response 20 från 10 500 till 7 500 soldater. De 3 000 soldaterna ska istället skiftas till andra operationer.¹³⁴ Det råder även osäkerhet kring USA:s engagemang i

¹³¹ Se vidare i Hagström Frisell (red.). *Deterrence by reinforcement*.

¹³² Ny vinterutrustning är på väg till marinkårens lager i Norge. A. Trident Juncture 2018: Lessons for the North Atlantic. *U.S. Naval Institute Proceedings*. Vol. 145 No. 3, 2019, 26-33; Department of Defense. Office of the Secretary of Defense (Comptroller). Department of the Defense Budget, Fiscal Year 2020. European Reassurance Initiative. 10.

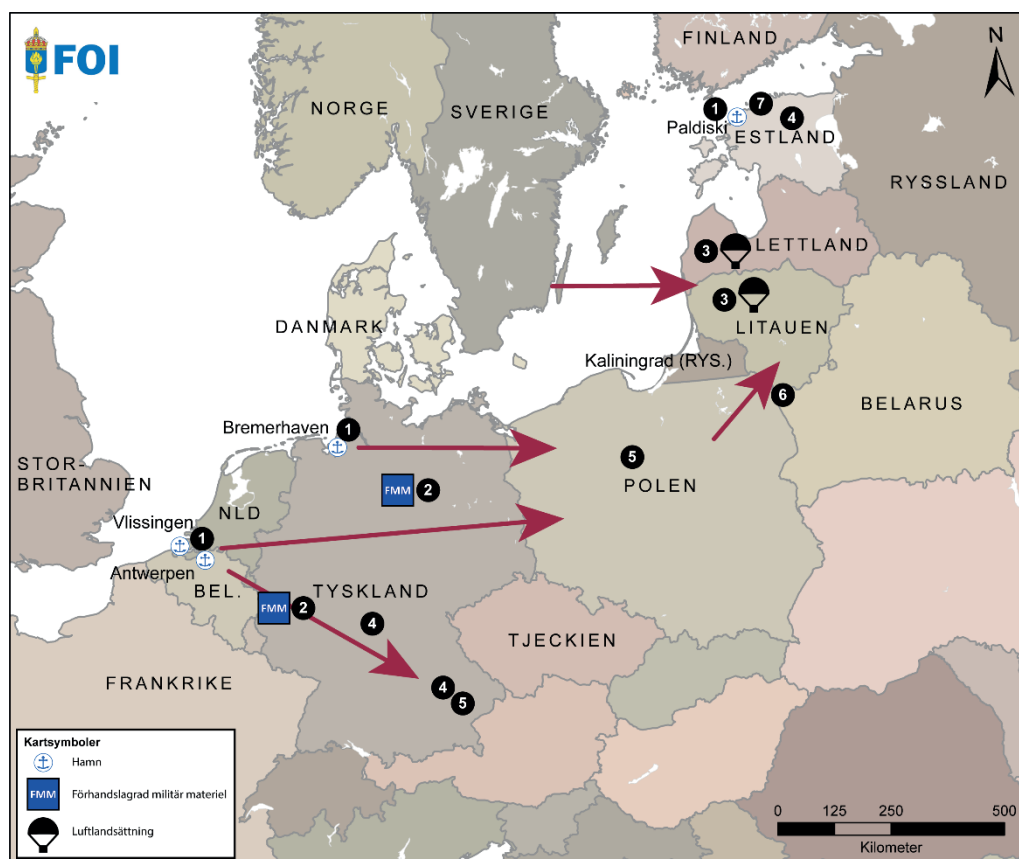
¹³³ Bland annat gick skidbindningar sönder i kylan, plastramar i ryggsäckar knäcktes och polyester materialet i kläder klarade inte svett.

¹³⁴ Vandiver, John. US Troops slated for big Arctic exercise get shifted to other missions. *Stars and Stripes*. 2020-01-17.

Europa.¹³⁵ Hur och i vilken utsträckning det kommande presidentvalet 2020 kommer att påverka den transatlantiska relationen är oklart. Det är även svårt att bedöma hur Brexit-processen kommer att påverka Europas försvarsförmåga på sikt.

5.3.1 Amerikansk förstärkningsövning

USA håller på att ställa om sitt försvar från upprorsbekämpning (Counterinsurgency, COIN) till krigföring mot en kvalificerad motståndare. Ambitionen i Defender Europe (DE) 2020 pekar även på att USA tar omställningen till försvaret av Europa på allvar. Mellan februari och augusti 2020 kommer amerikanska armén i Europa (USAREUR) att leda den tredje största övningen på europeisk mark sedan det kalla krigets slut.¹³⁶ I upptakten av DE 2020 har USAREUR betonat vikten av storskaliga övningar, interoperabilitet med allierade och partnerländer, samt transparens om övningens innehåll och syfte.

Karta 3: Defender Europe 20. Steg 1: Mottagande och förberedelse för förflyttning i hamnar i Europa. 2. Hämta och börja använda förhandslagrad material. 3. Luftlandsättning i Lettland, Litauen, Georgien. 4. Stabsövning, divisionsnivå. 5. Förbandsövning, flodövergång, divisionsstorlek. 6. Förflyttning genom Suwalki-gapet. 7. Avlastning av materiel från fartyg.¹³⁷

Logistik är fokus för DE 2020 och utgörs i första hand av en transatlantisk förstärkningsoperation där cirka 20 000 soldater ska transporteras från det amerikanska fastlandet till Europa. Efter ankomst till hamnar i Belgien, Nederländerna, Tyskland och Estland (Nr. 1 i

¹³⁵ Rossbach, Niklas. *Whither Transatlantic Security? Values, Interests, and the future of US-European Relations*. FOI-R--4869--SE. Stockholm: FOI, 2019.

¹³⁶ Jämförelser med Reforger-serien, den stora förstärkningsövningen under kalla kriget, är oundviklig. Flera viktiga skillnader finns dock. DE 20 är betydligt mindre än Reforger under dess senare år. Soldaterna som flyttas från det amerikanska fastlandet kommer att stödja en betydligt mindre europastationerad amerikansk styrka jämfört med kalla kriget. Den geopolitiska situationen i Europa är också annorlunda.

¹³⁷ U.S. Army Europe. Presentation på Association of the United States Army:s (AUSA) årliga möte, 2019-10-15.

karta 3) är det planerat att soldaterna, tillsammans med 9 000 amerikanska europastationerade soldater samt 8 000 soldater från europeiska Nato-länder, ska förflytta sig över kontinenten och delta i fem mindre övningar. Dessa övningar delar scenario, högsta befäl och logistik. Tre luftlandsättningar av soldater kommer även att genomföras, två i Baltikum och en i Georgien. Ledningsmässigt kommer fyra amerikanska armédivisioner och tre armékårer vara involverade. Detta, tillsammans med beslutet att återupprätta ett kärnhögkvarter i Europa (V Corps), tyder på en vilja att utveckla förmågan att leda större formationer.¹³⁸

Andra mål med övningen är att uppfylla den nationella försvarsstrategin, pröva och delvis implementera det nya MDO-konceptet, samt testa nya och uppdaterade vapensystem.¹³⁹ I redogörelser för planeringen av övningen går det att notera en ökad amerikansk medvetenhet om den logistiska utmaning det innebär att operera på europeisk mark. Bland annat innehåller övningen en stor flodövergång i Polen för att utveckla denna förmåga.¹⁴⁰

DE 2020 är del av en större trend. Den amerikanska försvarsmakten arbetar med att förbättra sin kapacitet att flytta större truppenheter över långa avstånd. Under 2019 genomfördes exempelvis en beredskapsövning för stora delar av logistikflottan som har till uppgift att flytta trupp från USA till olika operationsområden i händelse av kris eller krig.¹⁴¹ Under 2020 planeras övningar i både Asien och Sydamerika som inbegriper större förflyttningar av soldater sjövägen.¹⁴² Det finns även tecken på att DE kommer att bli en årlig övning.¹⁴³

5.3.2 Budgetosäkerhet

Det finns vissa osäkerheter gällande det amerikanska bidraget till försvaret av Europa. EDI, som finansierar en stor del av USA:s övningsverksamhet i Europa, finansieras av *Overseas Contingency Operations Fund* (OCO). OCO står utanför försvarsdepartementets basbudget och kom till för att finansiera krig och tillfälliga operationer. Av flera skäl är det betydligt lättare att omdirigera pengar ur OCO jämfört med att göra justeringar i basbudgeten. På grund av detta är OCO mer sårbar för politiska växlingar jämfört med basbudgeten som löper mer stabilt och planeras i femårscykler.¹⁴⁴ Under hösten 2019 omdirigerades exempelvis över 770 miljoner USD ur EDI för att finansiera konstruktionen av en mur längs den amerikanska gränsen mot Mexiko. En rad planerade projekt i Sveriges närområde drabbades, bland annat konstruktionen av en ammunitionsdepå i Polen, samt faciliteter för specialförband i Estland.¹⁴⁵

I avsnitt 3.1 redogjordes för hur övningsbudgeten inom EDI ökat betydligt sen 2014. Här bör det påminnas om att EDI:s totala budget dramatiskt ökat under den studerade perioden, och det ser ut som att den höga nivån kommer att bibehållas även för budgetåret 2020. Samtidigt pågår en debatt om att inkorporera EDI i basbudgeten, men när och om detta kommer att ske är fortfarande oklart.¹⁴⁶ Det är också oklart exakt hur EDI skulle påverkas av det.

¹³⁸ U.S. Army. Army announces activation of additional corps headquarters. 2020-02-11.

¹³⁹ U.S. Army Europe. Fact sheet: DEFENDER-Europe 20. 2019.

¹⁴⁰ För mer information om Defender Europe, se: Association of the United States Army, Contemporary Military Forum #4, 2019-10-19.

¹⁴¹ Larer, David B. US military triggers 'turbo activation' of wartime sealift ships. *Defense News*. 2019-09-17.

¹⁴² Rempfer, Kyle. Army South is 'on the lookout' for China and Russia, starts new strategic deployment exercise. *Army Times*. 2019-10-16

¹⁴³ Kostnaden för Defender Europe 20 är dock \$340 miljoner (ca 3,2 miljarder SEK), vilket indikerar att det skulle bli kostsamt att hålla övningen varje år.

¹⁴⁴ Smith, Julianne och Rizzo, Rachel. *Defining Moment: The Future of the Transatlantic Security Relationship*. Washington D.C.: Center for a New American Security (CNAS), 2017, 13; Shevin-Coetzee, Michelle, 'The European Deterrence Initiative', Washington D.C.: Center for Strategic and Budgetary Assessments, 2019, 16

¹⁴⁵ Gould, Joe och Sprenger, Sebastian och Insinna, Valerie. Trump drains US spending in Europe to pay for wall with Mexico. *Defense News*. 2019-09-05. U.S. Department of Defense. Memorandum for Acting Under Secretary of Defense (Comptroller)/Chief Financial Officer. 2019-09-03.

¹⁴⁶ CBO, Congressional Budget Office. Funding for Overseas Contingency Operations and its impact on Defense Spending, 2018.

5.3.3 Omställningen mot storkrig håller i sig

Natos långtidsplanering för övningsverksamheten ligger i linje med USA:s ambitiösa övningar i närtid. Både USA:s nationella säkerhetsstrategi, inklusive USA:s nationella försvarsstrategi, och Natos övningsplanering (MTEP) fokuserar på att utveckla förmågan att föra högintensiv strid mot en kvalificerad motståndare.¹⁴⁷ I planeringen av Nato-ledda övningar för 2021-2025 framgår ett fokus på storskaliga övningar med artikel 5-scenarion, samt på utvecklandet av kvalificerade förmågor för kollektivt försvar.

SACEUR har också gjort ett uttalande om inriktningen för den framtida övningsverksamheten som är värt att framhålla: ”Jag har instruerat min stab att storskalig, högintensiv krigföring i alla domäner mot en nära jämbördig motståndare ska utgöra själva kärnan för vår träning från och med nu, och jag är beredd att ta viss risk inom andra områden för att genomföra detta.”¹⁴⁸ Med tanke på att SACUER:s starka inflytande på planeringen av övningsverksamheten finns goda skäl att anta att det övergripande mönster som noterats under den studerade perioden kommer att stärkas. Uttalandet är också en stark signal, då Nato har svårt att prioritera saker på bekostnad av något annat.

Det kan i övrigt framhållas att Nordatlantiska rådet (North Atlantic Council, NAC) i december 2019 beslutade att upphöja rymd till en operationell domän vid sidan om luft, land, sjö och cyber. Detta betyder att förmågor förknippade med rymden sannolikt kommer att integreras i övningsverksamheten i större utsträckning. Detta är av betydelse för den samlade förmågan. Det betyder också att övningarna kommer att bli mer komplicerade och innehållsrika.

¹⁴⁷ Allied Command Transformation (2019), NATO Military Training and Exercise Program (MTEP) 2021-2015.

¹⁴⁸ Orginaltext: ”I have instructed my staff to put large-scale, high intensity, all domains warfare against a near-peer adversary at the very heart of all our training from now on, and I am prepared to assume some risk in other areas to achieve this.” SACEUR’s Annual Guidance on Education, Training, Exercises and Evaluation 2019.

6 Slutsatser

Syftet med denna studie har varit att ge en översikt av västlig övningsverksamhet 2014–2019, med fokus på dess betydelse för utvecklingen av västlig militär förmåga i Nordeuropa. Följande forskningsfråga har använts i arbetet:

Vilka mönster går att observera i västlig övningsverksamhet 2014–2019 som är relevanta för västs samlade förmåga att bedriva högintensiv krigföring mot en kvalificerad motståndare?

Övningsverksamheten påverkades omedelbart av Rysslands illegala annektering av Krim och dess aggression mot Ukraina 2014. Den första april 2014 beslutade Nato att utesluta Ryssland från all gemensam övningsverksamhet. Övningar kom också snabbt att användas för att sända politiska signaler. Redan planerade övningar växte snabbt i skala och kom att beskrivas i termer av återförsäkring och avskräckning.

I samband med Nato-toppmötet i Wales 2014 togs en rad initiativ för att öka beredskapen och anpassa organisationen till det nya säkerhetsläget. Däribland fattades beslutet att förstärka Natos övningsprogram med ett särskilt fokus på kollektivt försvar, inklusive storskaliga och komplexa scenarion med omfattande civil och militär samverkan. Det amerikanska initiativet att återförsäkra Europa betonade även vikten av övningar och inkluderade finansiering för att utöka USA:s övningsverksamhet i Europa. Det råder inget tvivel om att övningsverksamheten varit prioriterad under den studerade perioden. Sedan mötet i Wales har samtliga toppmöten understrukt vikten av övningsverksamhet. Det bör även betonas att flera västländers försvarsbudgetökningar har skapat utrymme för en mer omfattande övningsverksamhet.¹⁴⁹ Det totala antalet Nato- och Nato-associerade övningar ökade dramatiskt mellan 2014 och 2015, från 155 till 297. Den höga nivån har också bibehållits under den studerade perioden och ser inte ut att avta i närtid.

Antalet stora övningar har ökat och två av Natos största övningar sedan det kalla krigets slut, Trident Juncture 2015 och 2018, har ägt rum under den studerade perioden. Övningsscenariorna har också blivit mer omfattande och fler övningar fått inriktning på kollektivt försvar mot en kvalificerad motståndare. Jämfört med Ryssland är dock antalet stora förbandsövningar anmärkningsvärt litet. De största övningarna är även små i jämförelse med de största ryska övningarna. Nato genomför dock betydligt fler storskaliga ledningsövningar än förbandsövningar. Flera storskaliga ledningsövningar är också planerade de kommande åren. I vilken utsträckning det kommer att bedrivas stora förbandsövningar framöver är något osäkrare. Natos högste militära befälhavare har för 2019 dock understrukt vikten av dessa övningar, och den amerikanska storövningen Defender Europe 2020 demonstrerar en hög ambitionsnivå.

Under den studerade perioden har antalet stater som deltar i övningar stigit. I exempelvis 2015 och 2018 års upplagor av Trident Juncture deltog Natos samtliga medlemmar. Multinationella NRF och VJTF har också övat intensivt. Samtliga multinationella eFP-stridsgrupper har integrerats i övningsverksamheten. Detta gäller även samtliga åtta NFIU-enheter. Det finns goda skäl att anta att det höga deltagandet kommer att bibehållas de kommande åren.

Det kan också konstateras att det pågått en omfattande övningsverksamhet i Sveriges närområde. En klar majoritet av de stora övningarna med fler än 7 000 deltagare, samt de som pekats ut av Natos generalsekreterare som nyckelövningar, har ägt rum i vårt närområde. Det bör i detta sammanhang poängteras att eFP-stridsgrupperna och NFIU-enheter är till just för att stärka Natos östra flank. Den omfattande verksamheten i närområdet gör att vissa stater, inte minst de baltiska som prioriterat att fungera som värdnationer, har en betydande närvaro av internationell trupp under stora delar av året. Detta utgör en förstärkning av närområdet som även kan fungera återförsäkrande och

¹⁴⁹ Sveriges försvarsbudgetökningar har också medgivit fler övningar, exempelvis genomförs nu Försvarsmaktsövningar igen efter 25 års uppehåll.

avskräckande. Fler övningar i närområdet betyder att kännedom om regionens terräng, klimat, och specifika förutsättningar sprids inom alliansen. Det stärker även den kollektiva viljan att försvara området. Tillsammans har detta betydelse för den samlade förmågan att bedriva operationer i närområdet.

Att övningarna växt i skala är relevant för förmågan att bedriva högintensiv krigföring mot en kvalificerad motståndare. Vad som är ännu viktigare är att övningsverksamheten skiftat fokus mot territorialförsvar, artikel 5-scenarion, Sveriges närområde, och krig mot en kvalificerad motståndare. Detta betyder att fler relevanta förmågor har övats under den studerade perioden jämfört med tiden före 2014. Utveckling och framsteg har gjorts inom alla tre kategorier av förmågor: ledning och underrättelser, verkan, rörlighet och skydd, samt logistik. Detta skifte, tillsammans med den intensiva övningsverksamheten kring den multinationella och försvarsgrensövergripande NRF inklusive VJTF, är ett klart tecken på att västs förmåga att bedriva högintensiv krigföring har ökat under den studerade perioden. Mycket tyder även på tillväxt de kommande åren.

Övningarnas komplexitet, med avseende på inkorporeringen av avancerade förmågor, graden av försvarsgrensgemensamhet och bakgrundsscenarioets realism, har också ökat. Under den studerade perioden har exempelvis rymd- och cyberelement inkorporerats i ökande utsträckning i övningarna. De har även inkluderat omfattande A2/AD-element, ubåtsjakt, samt det integrerade luft- och missilförsvaret. Interoperabilitet och försvarsgrensgemensamhet är nyckelord för Natos övningsverksamhet. Detta visar sig inte minst i övningsverksamheten som kretsar kring att utöka och certifiera NRF och VJTF, inklusive alla berörda taktiska och operativa staber. Realismen i övningarnas bakgrundscenarion har också ökat tack vare bland annat arbetet inom Joint Warfare Centre samt den växande floran av Nato-associerade Centres of Excellence. Dessa trender i övningsverksamheten kommer sannolikt att fortsätta de kommande åren.

Denna utveckling kan dock hämmas av geopolitiska förändringar, eller förändrade ekonomiska förutsättningar. Som Natos militärt starkaste stat är USA:s engagemang avgörande. En internationell kris i en annan världsdel kan leda till att detta engagemang snabbt reduceras. Samtidigt håller den amerikanska försvarsmakten på att skärpa sitt fokus på konflikt mot en kvalificerad motståndare, i linje med landets säkerhets- och försvarsstrategier. Denna omställning kommer med stor sannolikhet fortsätta att påverka Nato i denna riktning.

Med tanke på att Nato är en organisation med 29 medlemmar med olika nationella intressen, har anpassningen till det nya säkerhetsläget gått relativt snabbt. I jämförelse med Ryssland är dock Natos förbandsövningar fortfarande små. Denna relativa småskalighet är ett problem. Det påverkar Natos förmåga att avskräcka och återförsäkra samt i slutändan försvara sitt territorium vid ett angrepp. Storskaliga förbandsövningar sänder inte bara viktiga signaler i sig, utan de bygger även förmåga att bedriva storskaliga operationer, och det är till syvende och sist denna förmåga Natos trovärdighet vilar på. Att så få riktigt storskaliga förbandsövningar genomförts, gör det även svårt att utvärdera västs faktiska samlade förmåga.

Nato-medlemmarnas olika nationella intressen återspeglas även i övningsverksamheten. När medlemmarna inte kan komma överens om syftet med övningar, exempelvis Anakonda 16, påverkar det negativt organisationens förmåga att signalera. Övningsverksamheten har även en rad andra brister på både politisk-strategisk och taktisk-teknisk nivå, från en brist på övningar som inkorporerar övergången från konventionellt krig, till krig som involverar kärnvapen, till långa planeringstider, kommunikationsproblem och få vinterövningar. Ännu har också en relativt begränsad del av de västliga försvarsmakterna utrustats och övats. Utvecklingen av den samlade förmågan till kollektivt försvar och högintensiv krigföring

avgörs ytterst av medlemsstaternas gemensamma förmåga att tillföra resurser och prioritera, och här finns brister.¹⁵⁰

Sammanfattningsvis går det att konstatera att västs övningsverksamhet gjort stora framsteg för att utveckla förmågan att bedriva högintensiv krigföring mot en kvalificerad motståndare i Sveriges närområde. Den positiva retorik som omgärdar Natos övningsverksamhet är dock illavarslande. Det finns skäl att vara nöjd över framsteg, men bristen på kritik gör att felaktiga föreställningar kan spridas. Risken finns att ett farligt gap uppstår mellan det politiska signalerandet och västs faktiska militära förmåga.

¹⁵⁰ FOI har tidigare analyserat Natos medlemsstaters försvarsresurser och konstaterat att stora brister finns. Se Pallin (red.), *Västlig Militär Förmåga: En analys av Nordeuropa 2017*. En uppdaterad version utkommer under 2020.

7 Referenslista

Allied Command Transformation (2019), NATO Military Training and Exercise Program (MTEP) 2021-2015.

Association of the United States Army, Contemporary Military Forum #4, 2019-10-19, <https://www.ausa.org/events/2019-ausa-annual-meeting/sessions/cmf-4-ausas-ilw-contemporary-military-forum-defender-europe>, Åtkomst: 2019-12-12.

Atlantic Council, 2010-10-18. Latvia hosts “Saber Strike 2011” multinational exercise. <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/natosource/latvia-hosts-sabre-strike-2011-multinational-exercise/>. Åtkomst: 2019-12-16

Atlantic Treaty Association (ATA). NATO SUMMIT 2018: Strengthening Deterrence and Defence while Projecting Stability 2018. 2018.

Barnes, Julian E. NATO launches its main nuclear drill showcasing its defenses. *The Wall Street Journal*. 2017-10-16. <https://www.wsj.com/articles/nato-launches-its-main-nuclear-drill-showcasing-its-defenses-1508155670>. Åtkomst: 2020-01-08

Bartels, Frederico och Kochis, Daniel. *Congress Should Transform the European Deterrence Initiative into an Enduring Commitment*, Washington D.C.: Heritage Foundation, 2018.

Biddle, Stephen. *Military Power: Explaining Victory and Defeat in Modern Battle*. Princeton University Press: Princeton and Oxford, 2006.

Bleiker, Carla. NATO practices operations on a large scale. *Deutsche Welle*. 2013-10-13. <https://www.dw.com/en/nato-practices-operations-on-a-large-scale/a-17194944>. Åtkomst: 2020-01-21

Brzezinski, Ian J. & Varangis, Nicholas. The NATO-Russia Exercise Gap. Atlantic Council. 2015-02-23. <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/natosource/the-nato-russia-exercise-gap/>. Åtkomst: 2020-01-21.

Brzezinski, Ian J. & Varangis, Nicholas. The NATO-Russia Exercise Gap: Then, Now and 2017. Atlantic Council. 2016-10-25. <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/natosource/the-nato-russia-exercise-gap-then-now-2017/>. Åtkomst: 2020-01-21.

Cambrelen, Harry. Exercise Anakonda 2016: Globally integrated logistics in action, U.S. Army, 2017-07-05, https://www.army.mil/article/189266/exercise_anakonda_2016_globally_integrated_logistics_in_action, Åtkomst: 2019-11-04.

Caravelli, John. Soviet and Joint Warsaw Pact Exercises: Functions and Utility. *Armed Forces and Society*. Vol. 9 No. 3, 1983, 393-426.

CBO, Congressional Budget Office. *Funding for Overseas Contingency Operations and its impact on Defense Spending*. 2018. https://www.cbo.gov/system/files/2018-10/54219-oco_spending.pdf , Åtkomst: 2019-11-13.

- Clemmesen, Michael H. On the roles of free play in army exercises and the Russians. *Defence and Security Analysis*. 35:1, 2019, 96-97, <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/14751798.2019.1565671>, Åtkomst: 2019-10-28.
- Cyber Defence Centre of Excellence, 2019. <https://ccdcoe.org/exercises/crossed-swords/>. Åtkomst: 2020-01-21.
- Dalsjö, Robert. *Västliga fjärrstridskrafter: En operationsanalytisk studie av kapaciteten för markmålsbekämpning vid krig i närområdet*. FOI-R--4798--SE. Stockholm: FOI, 2019.
- Davis, Robert T. Cold War Infamy: NATO Exercise Carte Blanche. I Heuser, Beatrice & Heier, Tormod & Lasconjarias, Guillaume (red.), *Military Exercises: Political Messaging and Strategic Impact*. NATO, 2018, 47-64.
- Derksen, Michael. 360 Scope Scenario Design and Development in JWC. NATO. <http://www.jwc.nato.int/index.php/warfare-development-in-focus/57-jwc-blueprint/facts/704-360-scope-scenario-design-and-development-in-jwc>, Åtkomst: 2019-11-20.
- Ekstein, Megan. BALTOPS 2017 Focuses on Air Integration To Support Realistic Coalition Warfighting Scenarios. U.S. Naval Institute. 2017-06-05, <https://news.usni.org/2017/06/05/baltops-2017-focuses-air-integration-support-realistic-coalition-warfighting-scenarios>, Åtkomst: 2019-10-28.
- Ekstein, Megan. Baltops 2018 Continues Emphasis on Air-Sea Integration, Complex Free-Play Phase. U.S. Naval Institute. 2018-08-06, <https://news.usni.org/2018/06/05/baltops-2018-continues-emphasis-air-sea-integration-complex-free-play-phase>, Åtkomst: 2019-10-28.
- Ekstein, Megan. Foggo: BALTOPS 2016 Includes More Anti-Sub, More Challenging Amphibious Operations. U.S. Naval Institute, 2015-06-15, https://news.usni.org/2016/06/15/baltops_amphibious_challenges, Åtkomst: 2019-10-28.
- Ekstein, Megan. New UK-led Maritime First Responder Force takes to Sea at Baltops. U.S. Naval Institute. 2019-06-21, <https://news.usni.org/2019/06/21/new-u-k-led-maritime-first-responder-force-takes-to-sea-at-baltops>, Åtkomst: 2019-10-28.
- Ekstein, Megan. Trident Juncture Exercise Will Test NATO's Ability to Repel Invasion of an Ally. U.S. Naval Institute. 2018-10-05. <https://news.usni.org/2018/10/05/trident-juncture-exercise-will-test-natos-ability-repel-invasion-ally>. Åtkomst: 2020-01-08.
- Era, Cristiana. Brilliant Ledger 2017: Behind and Beyond. *Cyber and Security Affairs Magazine*. 2017-11-21 <http://www.csa-magazine.eu/2017/11/21/brilliant-ledger-2017-behind-and-beyond/>. Åtkomst: 2019-12-17.
- Evera, Stephen van. Offense, Defense, and the Causes of War. *International Security*. Vol. 22, No. 4, 1998: 5-43.
- Fiott, Daniel. A Revolution Too Far? US Defence Innovation, Europe and NATO's Military-Technological Gap. *Journal of Strategic Studies*, Vol. 40, No. 3, 2017, 417-437.

Foster, Hal, 'Exercise Illustrates NATO's Long-Range Fires Problem', *National Defense Magazine*, 2019-04-01, <https://www.nationaldefensemagazine.org/articles/2019/1/4/exercise-illustrates-natos-long-range-fires-problem>, Åtkomst: 2019-11-07.

Fourth progress report on the implementation of the common set of proposals endorsed by NATO and EU Councils on 6 December 2016 and 5 December 2017. Europeiska rådet. 2019-06-17. <https://www.consilium.europa.eu/media/39782/fourth-report-ue-nato-cooperation-en.pdf>. Åtkomst: 2020-01-08.

Fraser, Edward A. & Abernethy, Robert V. Strong Europe: A continental-scale combat sustainment laboratory. 2019-04-01. https://www.army.mil/article/219091/strong_europe_a_continental_scale_combat_sustainment_laboratory, Åtkomst: 2019-11-15.

Fudge, Jason. Marines, Sailors build bridge in Norway during Exercise Trident Juncture 18. US Marines. 2019-11-03. WFEL's Rapidly-installed Bridges deployed during Exercise Trident Juncture. *Military Systems & Technology*. 2018-11-21. <http://www.militarysystems-tech.com/articles/wfel-s-rapidly-installed-bridges-deployed-during-exercise-trident-juncture>, Åtkomst: 2019-11-20.

Forsvarets Forskningsinsitutt (FFI). Base Defence Demonstration at Trident Juncture 18 – TACT unmanned systems for base and force protection. <https://www.ffi.no/en/publications-archive/base-defence-demonstration-at-trident-juncture-2018-tact-unmanned-systems-for-base-and-force-protection>. Åtkomst: 2019-11-21.

General Dynamics. Longest M3 Bridge Built for NATO Multinational Exercise Anakonda 2016. 2016-06-13. <https://www.gd.com/en/Articles/2016/06/13/longest-m3-bridge-built-nato-multinational-exercise-anakonda-2016>, Åtkomst: 2019-11-04.

Gould, Joe. Eyeing Russia, Army fields jam-resistant GPS in Europe. *C4ISRNET*. 2019-06-06. <https://www.c4isrnet.com/show-reporter/c4isrnet-conference/2019/06/06/eyeing-russia-army-fields-jam-resistant-gps-in-europe/>, Åtkomst: 2019-11-08.

Hagström Frisell, Eva och Gustafsson, Jakob och Rydqvist, John och Dalsjö, Robert. *Deterrence by reinforcement: The Strengths and Weaknesses of NATO's evolving defence strategy*. FOI-R--4843--SE. Stockholm: FOI, 2019.

Hemicker, Lorenz. Russia conducts three times more war games than Nato. *Frankfurter Allgemeine*. <https://www.faz.net/aktuell/politik/ausland/russia-conducts-three-times-more-war-games-than-nato-15162743.html>, Åtkomst: 2019-11-20.

Heuser, Beatrice & Heier, Tormod & Lasconjarias, Guillaume (red.). *Military Exercises: Political Messaging and Strategic Impact*. NATO (2018), s. 285-308. <http://www.ndc.nato.int/news/news.php?icode=1157>. Åtkomst: 2020-01-09.

Hollingham, Richard. The wargame that could have ended the world. *BBC*. 2018-11-09. <https://www.bbc.com/future/article/20181108-the-wargame-that-could-have-ended-the-world>, Åtkomst: 2019-11-20.

Kristensen, Hans M. NATO Nuclear Exercise underway with Czech and Polish Participation. *Federation of American Scientists*. 2017-10-17. <https://fas.org/blogs/security/2017/10/steadfast-noon-exercise/>. Åtkomst: 2020-01-21.

Lamothe, Dan. The Pentagon is adding to its arsenal of weapons in Norway's caves. *Washington Post*. 2014-08-12.

<https://www.washingtonpost.com/news/checkpoint/wp/2014/08/12/the-pentagon-is-adding-to-its-arsenal-of-weapons-in-norways-caves/>, Åtkomst: 2019-11-21.

Jervis, Robert. Cooperation Under the Security Dilemma. *World Politics*. Vol. 30, No. 2. 1978: 167-214.

Joint Warfare Centre. SKOLKAN Interview. *The Three Swords Magazine*. Juli 2016. http://www.jwc.nato.int/images/stories/_news_items_/2016/SKOLKAN_interview.pdf. Åtkomst: 2019-11-07

Joint Warfare Centre. The Continued Evolution of Space Effects and Capabilities within NATO Trident Exercises. *The Three Swords Magazine*. No.34, 2019.

http://www.jwc.nato.int/images/stories/_news_items_/2019/three-swords/NATOSpaceSupport2019.pdf, Åtkomst: 2019-11-21.

Judson, Jen & Sprenger, Sebastian (2016). Why NATO Didn't Fly Its Flag at Anakonda. *Defense News*. 2016-07-17. <https://www.defensenews.com/smr/road-to-warsaw/2016/07/17/why-nato-didn-t-fly-its-flag-at-anakonda/>. Åtkomst: 2020-01-09

Judson, Jen. Multidomain force. *Defense News*. 2019-09-02. http://defensenews.va.newsmemory.com/?publink=0dbc44884_13410da. Åtkomst: 2019-11-20.

Kjellén, Jonas. *Russian Electronic Warfare. The Role of Electronic Warfare in the Russian Armed Forces*. FOI-R--4625--SE. Stockholm: FOI, 2018.

Kucukaksoy, Inci. NATO begins exercise TRIDENT JUNCTURE 15. *Joint Warfare Centre*. <http://www.jwc.nato.int/index.php/jwcmedia/news-archive/555-nato-begins-exercise-trident-juncture-15>. Åtkomst: 2020-01-08.

Larter, David B. US military triggers 'turbo activation' of wartime sealift ships. *Defense News*. 2019-09-17, <https://www.defensenews.com/naval/2019/09/17/the-us-military-has-triggered-a-massive-surge-of-its-wartime-sealift-ships/>, Åtkomst: 2019-11-14

Lesiecki, Rafal. Anakonda 2018. Jak ewakuować rannych i skażonych żołnierzy' (Eng: Anaconda 2018. How to evacuate wounded and contaminated soldiers). *Defence24*. 2018-11-10 <https://www.defence24.pl/anakonda-2018-jak-ewakuowac-rannych-i-skazonych-zolnierzy-foto>, Åtkomst: 2019-11-04

Lewis, William Julian (ed.). *The Warsaw Pact: arms, doctrine, and strategy*. New York, McGraw-Hill, 1982.

Lithuanian Armed Forces. Baltops 2017. 2017. <https://www.mil.lv/index.php/en/node/421>, Åtkomst: 2019-10-28.

McCarthy, Deborah. The Militarization of US foreign policy: Engagement with Europe increasingly about defense. Finnish Institute of International Affairs (FIIA), 2019 https://www.fiaa.fi/wp-content/uploads/2019/11/comment13_militarization-of-us-foreign-policy.pdf. Åtkomst: 2019-11-13.

Ministry of Defence Italy. 4 Component Commands of NATO Response Force 2018 Validated. 2017-10-13. 13 October 2017, https://www.difesa.it/EN/Primo_Piano/Pagine/ssu.aspx

NATO. Allied Surface-Based Air Defence Community Tests Interoperability in Poland. 2019. <https://ac.nato.int/archive/2019/allied-surfacebased-air-defence-community-tests-interoperability-in-poland->, Åtkomst: 2019-11-21.

NATO. Brilliant Jump 2016. <https://jfcbs.nato.int/page5735825/brilliant-jump-2016.aspx>. Åtkomst: 2019-12-16.

NATO. Connected Forces Initiative. 2016-06-16. https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_98527.htm. Åtkomst: 2020-01-09.

NATO. Exercise Tobruq Legacy 2017 commences. <https://ac.nato.int/archive/2017/exercise-tobruq-legacy-2017-commences>. Åtkomst: 2020-01-08.

NATO. Fact Sheet: Exercise Trident Juncture 2015. https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/pdf_2015_10/20151008_1510-factsheet-tj15_EN.pdf. Åtkomst: 2020-01-08.

NATO. NATO Ballistic Defence Exercise Steadfast Armour Concludes. 2017. <https://ac.nato.int/archive/2017/nato-ballistic-defence-exercise-steadfast-armour-concludes>. Åtkomst: 2019-11-21.

NATO. Press briefing on US EUCOM priorities. 2019. <https://shape.nato.int/saceur/press-briefing-on-useucom-priorities>. Åtkomst: 2020-01-13.

NATO. Public Diplomacy Division. Key NATO and Allied Exercises 2015. https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/pdf_2015_10/20151007_1510-factsheet_exercises_en.pdf. Åtkomst: 2019-11-21.

NATO. Public Diplomacy Division. Key NATO and Allied Exercises 2016. https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/pdf_2016_07/20160704_1607-factsheet_exercises_en.pdf. Åtkomst: 2019-11-21.

NATO. Public Diplomacy Division. Key NATO and Allied Exercises 2017. https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/pdf_2017_05/20170510_1705-factsheet_exercises_en.pdf. Åtkomst: 2019-11-21.

NATO. Public Diplomacy Division, Key NATO and Allied Exercises 2018. https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/pdf_2018_04/20180425_1804-factsheet_exercises_en.pdf. Åtkomst: 2019-11-21.

NATO. Public Diplomacy Division, Key NATO and Allied Exercises 2019. https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/pdf_2019_02/1902-factsheet_exercises_en.pdf. Åtkomst: 2019-11-21.

NATO. Road to Exercise Trident Javelin. NATO, 2017. <https://lc.nato.int/media-center/news/2017/road-to-exercise-trident-javelin>. Åtkomst: 2019-11-20.

NATO. Strategic Concept 2010. <https://www.nato.int/lisbon2010/strategic-concept-2010-eng.pdf>. Åtkomst: 2020-01-13.

NATO. Trident Juncture 2018 Press Conference. with Admiral James G. Foggo, Commander of Allied Joint Force Command in Naples, Italy, and Lieutenant General Rune Jakobsen, Commander of the Norwegian Joint Headquarters in Bodø, Norway https://www.nato.int/cps/en/natohq/opinions_159119.htm. Åtkomst: 2019-11-20.

NATO. Trident Juncture 2018. <https://www.nato.int/cps/en/natohq/157833.htm>.
Åtkomst: 2020-01-08.

Norberg, Johan. *Training for War: Russia's Strategic-level Military Exercises 2009-2017*. FOI-R--4627--SE. Stockholm: FOI, 2018.

Nordenman, Magnus. Analysis: BALTOPS 2015 Highlights New Friction Between West, Russia. U.S. Naval Institute. 2015-06-11 <https://news.usni.org/2015/06/11/analysis-baltops-2015-highlights-new-friction-between-west-russia>. Åtkomst: 2019-10-28.

Nordenman, Magnus. Analysis: Larger NATO Baltic Sea Exercise Sends Important Message to Russia. U.S. Naval Institute. 2016-06-01, https://news.usni.org/2016/06/01/highend_baltic_ex_message_to_russia. Åtkomst: 2019-10-28.

Nordenman, Magnus. Atlantic Council's Nordenman: BALTOPS 2017 Emphasized Air-Maritime Integration, 'High-End Fight', *Defense and Aerospace Report*. 2017-07-18. <https://www.youtube.com/watch?v=36FLaLRfTIE>., Åtkomst: 2019-11-21.

Nordenman, Magnus. NATO and U.S. Baltic Sea Exercises highlight Ongoing Tensions with Russian Forces. U.S. Naval Institute. 2017-07-07, <https://news.usni.org/2017/07/07/nato-u-s-exercises-highlight-ongoing-tensions-russia>, Åtkomst: 2019-10-28.

Norwegian Armed Forces, Fact and Information – Exercise Trident Juncture 18, Combat phase 25 October - 9 November, https://www.dropbox.com/sh/nfhxry3ubxel4i3/AAC_IvuNOq0chANzvtq1sktkga?preview=Facts+combat+phaseTRJE18.pdf, Åtkomst: 2019-11-21.

Norwegian Armed Forces. Facts and Information: Exercise trident Juncture 2018. <https://forsvaret.no/en/ForsvaretDocuments/Facts-English.pdf>] Åtkomst: 2020-01-08.

OSCE (Organisation for Security and Cooperation in Europe). Wiendokumentet, 2019. <https://www.osce.org/fsc/74528>. Åtkomst: 2019-11-21.

Overy, Richard. *Why the Allies won the Second World War*. Pimlico: 2006

Pallin, Krister (red.). *Västlig Militär Förmåga: En analys av Nordeuropa 2017*. FOI-R--4563--SE. Stockholm: FOI, 2018.

Palmer, Diego Ruiz. Paradigms lost: A Retrospective Assessment of the NATO-Warsaw Pact Competition in the Alliance's Southern Region. *Comparative Strategy*. Vol. 9, No. 3 (Summer 1990), pp. 265-286.

Poland to spend 414 million on Lockheed's HIMARS Mobile Rocket System. *The Defense Post*. 2019-02-10. <https://thedefensepost.com/2019/02/10/poland-himars-lockheed-414-million/>, Åtkomst: 2019-11-20.

Polish Armed Forces. Booklet Anakonda. 2018. <http://anakonda.do.wp.mil.pl/en/46.html>. Åtkomst: 2018-11-04.

Polowski, Jakub. Anakonda-16 Military Exercise Begins. Largest Exercise Organized in Poland Since 1989. *Defense24*. 2016-06-07. <https://www.defence24.com/anakonda-16-military-exercise-begins-largest-exercise-organized-in-poland-since-1989> , Åtkomst: 2018-11-04.

Polowski, Jakub. Heavy Equipment Headed East – Anakonda Exercise as a Test of NATO Mobility. *Defense24*. 2016-05-11, <https://www.defence24.com/heavy-equipment-headed-east-anakonda-exercise-as-a-test-of-nato-mobility>. Åtkomst: 2019-11-04

Ramsey, Aric A. Trident Juncture 2018: Lessons for the North Atlantic. *U.S. Naval Institute Proceedings*. Vol. 145 No. 3, 2019, 26-33. <https://www.usni.org/magazines/proceedings/2019/march/trident-juncture-2018-lessons-north-atlantic>. Åtkomst: 2020-01-23.

Rempfer, Kyle. Army South is 'on the lookout' for China and Russia, starts new strategic deployment exercise. *Army Times*. 2019-10-16, <https://www.armytimes.com/newsletters/daily-news-roundup/2019/10/16/army-south-is-on-the-lookout-for-china-and-russia-starts-new-strategic-deployment-exercise/>, Åtkomst: 2019-11-13.

Republic of Estonia, Ministry of Defence. 2018-11-15. <http://www.kmin.ee/en/news/luik-participated-military-mobility-training-exercise-defence-ministers-northern-group>. Åtkomst: 2020-01-08.

Roszbach, Niklas & Engvall, Johan. *Säkerhetspolitiska konsekvenser av Brexit: En Analys av Storbritanniens militära förmåga och framtid som stormakt*. FOI Memo 6560. FOI: Stockholm, 2018.

Roszbach, Niklas. *Whither Transatlantic Security? Values, Interests, and the future of US-European Relations*. FOI-R--4869--SE. FOI: Stockholm, 2019.

SACEUR's Annual Guidance on Education, Training, Exercises and Evaluation 2019.

Schelling, Thomas. *Arms and Influence*. New Haven: Yale University press, 1966.

Shevin-Coetzee, Michelle. *The European Deterrence Initiative*, *Center for Strategic and Budgetary Assessments*. 2019. <https://csbaonline.org/research/publications/the-european-deterrence-initiative>. Åtkomst: 2019-11-15.

Smith, Duval. Nato countries begin largest war game in eastern Europe since cold war. 2016-06-06. *The Guardian*. <https://www.theguardian.com/world/2016/jun/06/nato-launches-largest-war-game-in-eastern-europe-since-cold-war-anaconda-2016>. Åtkomst: 2019-11-04.

Smith, Julianne & Rizzo, Rachel (2017). *Defining Moment: The Future of the Transatlantic Security Relationship*. Center for a New American Security (CNAS), <https://s3.amazonaws.com/files.cnas.org/documents/CNAS-Report-Future-of-Transatl-Relations.pdf?mtime=20170201125657>. Åtkomst: 2019-11-13.

Stoltenberg, Jens. Press Conference by NATO Secretary General Jens Stoltenberg ahead of exercise Trident Juncture 2018. NATO. 2018-10-24. https://www.nato.int/cps/en/natohq/opinions_159666.htm. Åtkomst: 2020-01-08.

Stoltenberg, Jens. The Secretary General's Annual Report 2014, NATO. https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/pdf_2015_01/20150130_SG_AnnualReport_2014_en.pdf. Åtkomst: 2019-11-21.

Stoltenberg, Jens. The Secretary General's Annual Report 2015, NATO.
https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/pdf_2016_01/20160128_SG_AnnualReport_2015_en.pdf. Åtkomst: 2019-11-21.

Stoltenberg, Jens. The Secretary General's Annual Report 2016, NATO.
https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_142237.htm?. Åtkomst: 2019-11-21.

Stoltenberg, Jens. The Secretary General's Annual Report 2017, NATO.
https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_152773.htm?. Åtkomst: 2019-11-21.

Stoltenberg, Jens. The Secretary General's Annual Report 2018, NATO.
https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/pdf_publications/20190315_sgar2018-en.pdf. Åtkomst: 2019-11-21

Taylor, Adam. Secret Locations of U.S. nuclear weapons in Europe accidentally included in report from NATO parliament. *Washington Post*. 2019-07-16.
<https://www.washingtonpost.com/world/2019/07/16/location-us-nuclear-weapons-europe-accidentally-revealed-report-nato-body/>. Åtkomst: 2020-01-08.

Tellis, Ashley J. och Bially, Janice och Layne, Christopher och McPherson, Melissa. *Measuring National Power in the Post-Industrial Age*. RAND: Santa Monica, 2000.

The Return of Large Scale NATO exercises. *Military Training and Simulation magazine*. 2015-08-27. <https://militarysimulation.training/air/the-return-of-large-scale-nato-exercises/>. Åtkomst: 2020-01-08.

U.S. Air Force. Airmen kick off Saber Strike with European partners. 2016-06-14.
<https://www.af.mil/News/Article-Display/Article/798765/airmen-kick-off-saber-strike-with-european-partners/>. Åtkomst: 2019-12-16.

U.S. Air Forces in Europe and Air Forces Africa. Estonian prime Minister visits Saber Strike. 2012-06-18. <https://www.usafe.af.mil/News/Article-Display/Article/253461/estonian-prime-minister-visits-saber-strike-2012/>. Åtkomst: 2019-12-16.

U.S. Army. 10th AAMDC participates in Tobruq Legacy 16. 2016-10-07.
https://www.army.mil/article/176424/10th_aamdc_participates_in_tobruq_legacy_16. Åtkomst: 2019-11-20.

U.S. Army. Army announced activation of additional corps headquarters. 2020-02-11.
https://www.army.mil/article/232649/army_announces_activation_of_additional_corps_headquarters. Åtkomst: 2020-02-28.

U.S. Army Europe. Exercise Saber Strike 14 demonstrates international cooperation. 2014-06-10.
https://www.army.mil/article/127664/exercise_saber_strike_14_demonstrates_international_cooperation. Åtkomst: 2019-12-16.

U.S. Army Europe. Exercise Saber Strike 15 demonstrates international cooperation capabilities. 2015-06-01.
https://www.army.mil/article/149596/exercise_saber_strike_15_demonstrates_international_cooperation_capabilities. Åtkomst: 2019-12-16.

U.S. Army Europe. Saber Strike 2013 demonstrates multinational partnerships in Baltics. 2013-06-18.
https://www.army.mil/article/105790/saber_strike_2013_demonstrates_multinational_partnership_in_baltics. Åtkomst: 2019-12-16.

U.S. Army Europe. Saber Strike 2018 Fact Sheet.
<https://www.eur.army.mil/Newsroom/Fact-Sheets-Infographics/Fact-Sheet-Article-View/Article/1524162/saber-strike-2018-fact-sheet/>. Åtkomst: 2019-11-20.

U.S. Army. NATO nations focus on integrating air, missile defenses. 2015-02-13.
https://www.army.mil/article/142905/nato_nations_focus_on_integrating_air_missile_defenses. Åtkomst: 2019-11-20.

U.S. Department of Defense. U.S., NATO conclude Saber Strike 17 exercise. 2017-06-26.
<https://www.defense.gov/Explore/News/Article/Article/1229124/us-nato-conclude-saber-strike-17-exercise/>, Åtkomst: 2019-12-16.

U.S. Navy. Harry S. Truman Strike Group Enters Arctic Circle, Prepares for NATO Exercise. https://www.navy.mil/submit/display.asp?story_id=107489.
 Åtkomst: 2020-01-08.

U.S. Army Europe, Exercise Saber Guardian to take place in July, 2017-06-07
https://www.army.mil/article/188997/exercise_saber_guardian_2017_to_take_place_in_july.
 Åtkomst: 2019-11-21.

U.S. Army Europe. Presentation på Association of the United States Army:s (AUSA) årliga möte,
<https://www.eur.army.mil/DefenderEurope/vidoid/715205/dvpcc/false/#DVIDSVideoPlayer32293>, Åtkomst: 2019-10-15.

U.S. Army Europe. Fact sheet: Defender-Europe 20.
<https://www.eur.army.mil/Portals/19/documents/DEFENDEREurope/DEFENDEREurope20Factsheet191007.pdf?ver=2019-10-07-073019-827>, Åtkomst: 2019-11-13.

U.S. Department of Defense. European Deterrence Initiative, Fiscal Year 2020.
https://comptroller.defense.gov/Portals/45/Documents/defbudget/fy2020/fy2020_EDI_JBoK.pdf. Åtkomst: 2019-12-12.

U.S. Department of Defense. Memorandum for Acting Under Secretary of Defense (Comptroller)/Chief Financial Officer. 2019-09-03.
<https://www.hsdl.org/?abstract&did=828958>, Åtkomst: 2019-11-21.

U.S. Department of Defense. Nuclear Posture Review, 2018.
<https://media.defense.gov/2018/Feb/02/2001872886/-1/-1/2018-NUCLEAR-POSTURE-REVIEW-FINAL-REPORT.PDF>, Åtkomst: 2020-03-01.

U.S. Navy. Truman Strike Group, Carrier Air Wing One Support BALTOPS 2018. 2018-06-08, https://www.navy.mil/submit/display.asp?story_id=105929, Åtkomst: 2019-10-28.

US, Polish presidents sign pact to boost American military presence in Poland. *Defense News*. 2019-09-24, <https://www.defensenews.com/global/europe/2019/09/24/us-polish-presidents-sign-pact-to-boost-american-military-presence-in-poland/>.
 Åtkomst: 2019-11-13.

Van Creveld, Martin. *Fighting Power: German and U.S. Army Performance 1939-1945*. Greenwood Press: Westport, 1982.

Vandiver, John. US troops slated for big Arctic exercise get shifted to other priorities. *Stars and Stripes*. 2020-01-17. <https://www.stripes.com/news/europe/us-troops-slated-for-big-arctic-exercise-get-shifted-to-other-missions-1.615179>. Åtkomst: 2020-01-23.

Vandiver, John. 'We got zero notice': Army resumes Cold War-era snap deployments to Europe'. *Stars and Stripes*. <https://www.stripes.com/news/we-got-zero-notice-army-resumes-cold-war-era-snap-deployments-to-europe-1.574788>, Åtkomst: 2019-11-11.

Watling, Jack & Rober, Daniel, European Allies in US Multi-Domain Operations, London: Royal United Services Institute, 2019. https://rusi.org/sites/default/files/20190923_european_allies_in_us_multi-domain_operations_web.pdf. Åtkomst: 2019-11-07.

Werner, Ben. U.S. 2nd Fleet Kicks Off BALTOPS 2019. U.S. Naval Institute. 2019-06-07, <https://news.usni.org/2019/06/07/u-s-2nd-fleet-kicks-off-baltops-2019>, Åtkomst: 2019-10-28.

Wijninga, Ed. Exercises and Training: Preparing for Day Zero. In *The Fog of Day Zero: Joint Air & Space in the Vanguard*, Joint Air and Space Power Conference Read-Ahead, 2018, <https://www.japcc.org/exercises-and-training-preparing-for-day-zero/>, Åtkomst: 2019-11-08

Winnerstig, Mike och Rydqvist, John. *Ny Amerikansk säkerhetspolitisk strategi – geopolitisk stormaktskonflikt i fokus*. FOI Memo 6415. Stockholm: FOI, 2018.

Woody, Christophe. 75 years after D-Day, the US Navy and Marines are still training for sea invasions, but now right by Russia's shores. *Business insider*, 2019-07-13, https://www.businessinsider.com/us-navy-and-marines-conducted-amphibious-landings-at-baltops-2019-2019-7?r=US&IR=T?utm_source=copy-link&utm_medium=referral&utm_content=topbar. Åtkomst: 2019-11-08.

Woody, Christopher. NATO just held its largest war games since the Cold War — one of more than 100 exercises the alliance carried out in 2018. *Business Insider*. 2018-12-19, <https://www.businessinsider.com/nato-military-exercises-in-2018-2018-12?r=US&IR=T>, Åtkomst: 2019-11-04.

Youssef, Amr. Military Exercises in the Middle East: from Cover for War to Alliance Reassurance. I Heuser, Beatrice & Heier, Tormod & Lasconjarias, Guillaume (red.). *Military Exercises: Political Messaging and Strategic Impact*. NATO (2018), s. 285-308. <http://www.ndc.nato.int/news/news.php?icode=1157>. Åtkomst: 2020-01-22.

Militär övningsverksamhet är ett understuderat ämne. Det är anmärkningsvärt med tanke på dess betydelse. Övningar bevarar och utvecklar militär förmåga. De kan även betraktas som diplomatiska verktyg och kan fungera återförsäkrande för vänner och allierade, respektive avskräckande för motståndare. Militära övningar indikerar också vilken ambitionsnivå en stat eller allians har för sitt försvar. De ger en inblick i dess nuvarande och framtida förmåga att försvara suveränitet och territorier mot angrepp.

I skuggan av Rysslands illegala annektering av Krim och den ökande geopolitiska stormaktsrivaliteten har väst prioriterat den militära övningsverksamheten. Verksamheten har inte bara utökats, den har även skiftat karaktär.

Den här studien ger en översikt av västlig övningsverksamhet 2014–2019, med fokus på den samlade förmågan att bedriva högintensiv krigföring mot en kvalificerad motståndare. Studien redogör även för både framsteg och brister i övningsverksamheten.